

Fakta Sør-Heigeland

Bindal, Brønnøy, Sømna, Vega og Vevelstad 2009

Foto kajakk: Torgnes Eiendomsutvikling/Steinar Johansen. Foto Bremstein: Knut Wika.

Omdømmeprojektet

Torgar Næringshage

Innholdsfortegnelse

s 3 Forord

s 4 Bindal kommune

- s 5 Fakta og statistikk
- s 8 Historie
- s 8 Natur
- s 9 Næring
- s 11 Steder og informasjon
- s 15 Visste du ...?

s 18 Brønnøy kommune

- s 19 Fakta og statistikk
- s 23 Næring
- s 28 Natur
- s 29 Steder og informasjon
- s 38 Velfjord
- s 42 Visste du ...?

s 46 Sømna kommune

- s 47 Fakta og statistikk
- s 50 Historie
- s 50 Natur
- s 51 Næring
- s 54 Steder og informasjon
- s 56 Kultur
- s 59 Visste du ...?

s 62 Vega kommune

- s 63 Fakta og statistikk
- s 66 Næring
- s 67 Historie
- s 68 Natur
- s 68 Verdensarv
- s 70 Steder og informasjon
- s 75 Ylvingen
- s 77 Visste du...?

s 80 Vevelstad kommune

- s 81 Fakta og statistikk
- s 83 Næring
- s 84 Natur
- s 84 Steder og informasjon
- s 88 Visste du...?

Forord

Visste du at elgen på Vega er radiomerket? At Vevelstad har over 900 fjelltopper? At Bindal har to kommunale nyrenoverte basseng – med vann i? At Sømna hadde sin egen sykkelfabrikk fram til 60-tallet og produserte ”Torghattensykkelen”? Eller at Brønnøysundregistrene får så mye post at de har eget postnummer, 8910? Alt dette – og mye mer – har jeg lært under jobbinga med Fakta Sør-Helgeland.

Fakta-samlingen er laget i regi av *Omdømmeprojektet* i Torgar Næringshage vinteren 2008-2009. Bakgrunnen er et sterkt ønske om – og et behov for - å ha lett tilgjengelig informasjon om oss selv. Materialet er på ingen måte fasiten over Sør-Helgeland. Det er umulig å få med seg absolutt alt – men vi mener dette er en god begynnelse. Stoffet er jobbet fram ved journalistisk metode, så dette er ikke lokalhistorie, litteratur eller vitenskap. Materialet er godkjent av sentrale folk i kommunene etter hvert som det ble ferdig. Takk for inspirerende bidrag!

Tanken er at dette kan være et godt grunnlagsmateriale for kommuner, skoler, lokalaviser, næringslivet m.fl. Det kan brukes til web-sider, brosjyrer og det dere måtte ønske. Materialet er fritt tilgjengelig mot kreditering av Omdømmeprojektet/Torgar Næringshage. Det er lagt stor vekt på å ha kilder knyttet til opplysningene, slik at materialet lett kan oppdateres etter behov.

Vårt håp er at fakta-samlingen kan bidra til at vi Sør-Helgelendinger får enda større kunnskap om oss selv. Personlig har jeg fått mange aha-opplevelser underveis i arbeidet med dette materialet, og latt meg overraske over alt som faktisk fins her i Himmelblålandet.

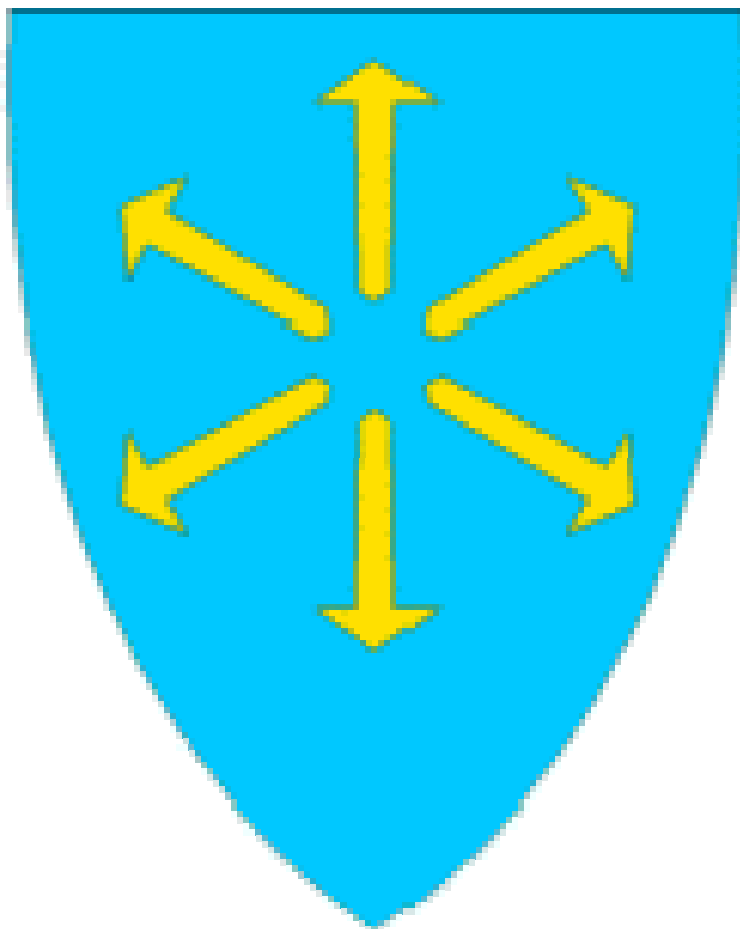
Bruk materialet – forhåpentlig byr det på inspirasjon og glede for deg også!

Brønnøysund april 2009

Inger-Gunn Sande
prosjektkoordinator

BINDAL KOMMUNE

Omdømmeprojektet

Torgar Næringshage

FAKTA og STATISTIKK:ⁱ

Innbyggere 1. 01. 2009: 1616

Innbyggere 1. 01. 1999: 1951

Befolkningsutvikling de siste 10 år: -17,2 %

Areal: 1264,7 km²

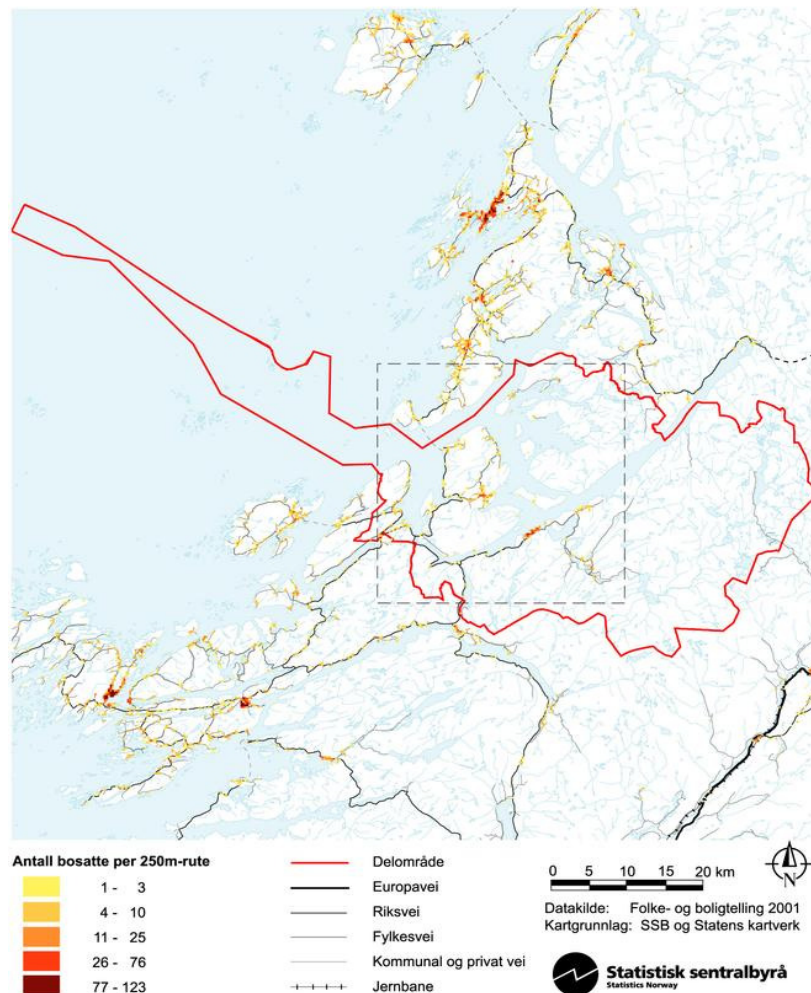
Areal per innbygger: 0,76 km²

Kommunesenter: Terråk

Bosetning: Kommunen har to tettsteder, Terråk og Bindalseidet.

1811 Bindal kommune – bosettingsmønster

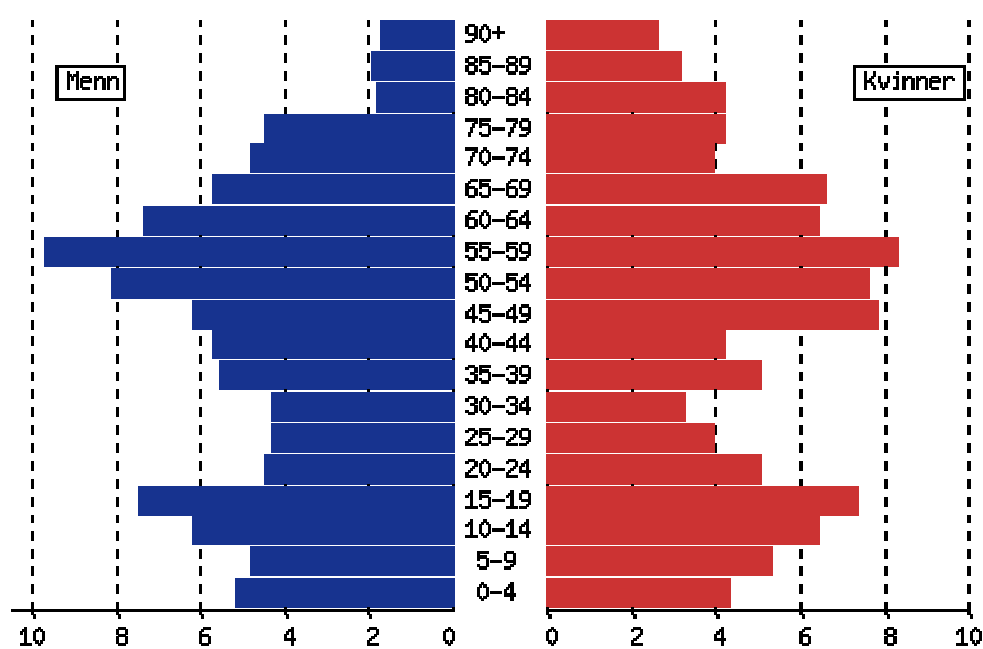
Antall bosatte per rute 250 m x 250 m. Ikke fargelagte ruter/områder er uten bosetting. Flere detaljer for deler av kommunen er vist på eget kart. Befolkningsdata per 1. januar 2002.

Befolkningsstruktur 2007. Prosent

	Kommunen	Fylket	Landet
Antall menn per 100 kvinner i aldersgruppen 20-39 år	113,3	105,0	102,8
Andel barn og unge 0-17 år	21,9	23,3	23,4
Andel eldre 80 år og over	7,9	5,2	4,7

Befolkningen etter kjønn og alder. 1.1. 2008. Prosent

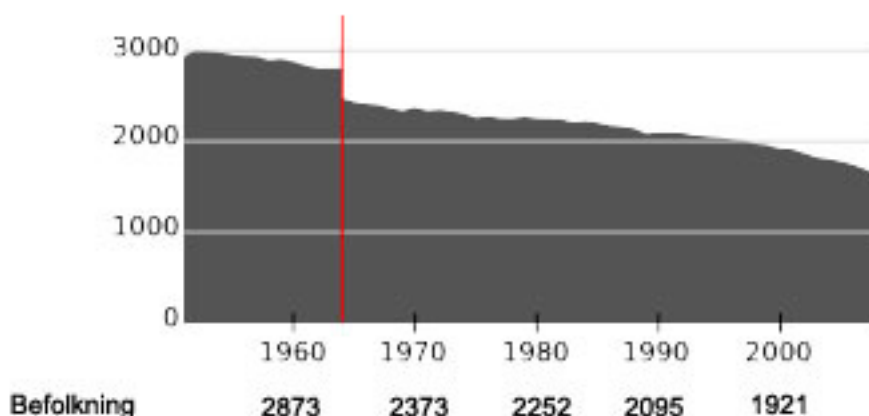

Kjønnsfordeling 2008: Med 826 menn og 805 kvinner er 50,6 % av befolkningen menn og 49,4 % kvinner.ⁱⁱ

Innvandring 2008: Det er 26 utlendinger i Bindal – 12 av dem med vestlig opprinnelse og 14 av ikke-vestlig opprinnelse.ⁱⁱⁱ

Utdanningsnivå 2007: 44,0 % grunnskolenivå, 42,6 % videregående nivå og 13,4 % universitets- og høyskolenivå.^{iv}

Befolkningsutvikling:^v

Den røde streken markerer at kretsen Lande-Tosbotn og Vassbygda ble overført fra Bindal til Brønnøy den 1. januar 1964. Dette betydde at 296 personer ble overført fra Bindal til Brønnøy Kommune.

Befolkningsutvikling 1997 – 2007:^{vi}

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Fødselsoverskudd	3	-1	-18	-18	-12	2	-16	-10	0	-21	-10
Nettoflytting inkl. inn- og utvandring	-43	-23	-7	8	-33	-49	-2	-16	-40	-28	-51
Folketilvekst	-40	-24	-25	-10	-45	-47	-18	-26	-37	-49	-61

1951 var det året med flest fødte – da kom det 72 nye bindalinger til verden.

Det året flest flyttet derifra var 1963 – med hele 143 utflyttere fra kommunen.

Ordfører: Per- André Johansen, Arbeiderpartiet.

Politikk: 35, 3% av kommunestyrerepresentantene er kvinner.

Valgdeltakelse: Ved kommunestyrevalget i 2007 var valgdeltakelsen på 75,6 %, og 46,1 % av stemmene gikk til Arbeiderpartiet.

Skoler: Kommunen har totalt 3 skoler (1. - 10. skoler). 2 av de 3 er private skoler og ligger på Sørhorsfjord og Bindalseidet. Den offentlige er på Terråk.

HISTORIE

Opprinnelig tilhørte Bindal Namdalen og Trøndelag (og dialekten i Bindal regnes fortsatt som trøndermål). I 1658 ble imidlertid Trondheim len avstått til Sverige - og en endret da (uvitende for svenskene) lensgrensen slik at i alle fall den nordlige delen av Bindal kunne redde for Danmark-Norge. Selv om Trondheims len ble gitt tilbake til Danmark-Norge allerede i 1660, så ble den nye lensgrensen (fra 1661 amts grensen) stående.

Ved opprettelsen av kommunene den 1. januar 1838 måtte Bindal prestegjeld deles i to kommuner (Nordbindalen og Sørbindalen), siden de to delene lå i hvert sitt amt (fylke). Dette var imidlertid en dårlig løsning, og i 1852 ble amts grensen flyttet sørover slik at hele Bindal prestegjeld ble liggende i Nordland amt. De to kommunene ble deretter slått sammen til én.^{vii}

NATUR

Bindals natur er Norge i miniatyr. Kommunen ligger langs sjøkanten samtidig som det er kort avstand til skog og fjell. Reiselivsnæringen kan tilby det meste fra fiske i sjø og vassdrag, til stor- og småviltjakt. Liker du å gå i fjellet arrangerer Bindal Idrettsråd hvert år **Topp10**. Følgende topper er merket , og bøker for registrering ligger ute der hele året:

1. Heilhornet	1058 m.o.h.	ca 3-4 timer
2. Lesshornet	799 m.o.h.	ca 2 ½ time
3. Holmshatten	620 m.o.h.	ca 2 timer
4. Vattafjellet (Otervikfjellet)	449 m.o.h	ca 2 timer
5. Veabakken (Terråk)	150 m.o.h.	ca 1 time, passer for barn
6. Middagstuva (Årsandøy)	276 m.o.h	ca 1 time
7. Mulingen (ved Vassås)	321 m.o.h.	ca 1 time, passer for barn
8. Varden på Heia (Åbygda)	275 m.o.h.	ca 1 time, passer for barn
9. Maraftashaugen (Åbygda)	132 m.o.h.	ca ½ time, passer for barn
10. Åkvikfjellet	295 m.o.h	ca. 1 time

Kommunen strekker seg fra kysten og et godt stykke innover i fjellområdene mot Majavatn. Det største fjellet i kommunen er Kvanlitind på 1095 meter, med **Heilhornet på en god andre plass (1058 meter)**.

Boreal regnskog, eller kystgranskog, er en helt spesiell skogtype som finnes i kystnære områder i Midt-Norge. Det dominerende treslaget her er gran, men andre treslag som gråor, bjørk, selje, rogn og osp er også viktige innslag.

I Bindal kommune finner vi disse forekomstene langs Tosvikbogelva.

Denne skogtypen er internasjonalt verdifull ettersom vi her finner arter som har hele eller nesten hele sin europeiske utbredelse konsentrert til et avgrenset areal i Norge. For enkelte arter er de norske forekomstene en viktig del av verdenspopulasjonen.^{viii}

Berit Eide har satt sammen en utstilling om den boreale kystregnskogen. Utstillingen står i Gaupen, i den gamle barnehagen, og er også vist på Skogbruksmuseet på Elverum.

NÆRING

Sysselsatte fordelt på næring 2006. Prosent^{ix}

- Primærnæring: 16,1 % i Bindal (6,4 % i Nordland og 3,4 % i Norge)
- Sekundærnæring: 23,2 % i Bindal (18,7 % i Nordland og 20,5 % i Norge)
- Tertiærnæring: 60,1 % i Bindal (74,4 % i Nordland og 75,6 % i Norge)

Hovednæringene i Bindal kommune består av jord- og skogbruk, havbruk og treforedling ved Bindals største bedrift, **Bindalsbruket**. Bedriften er en av de største dørproduzentene i Norge med ca. 70-100 ansatte. Bindalsbruket ble etablert i 1912, men er i dag en del av Trenorgruppen og heter Trenor Dører A/S.

Bindal er viden kjent for sin båtbyggertradisjon, og spesielt kjent er **bindalsfæringen**. Det bygges fortsatt nordlandsbåter rundt om i kommunen, både store båter og små modellbåter. Det tar 1 - 2 uker å få ferdig en modellfæring. Hvis båtbyggeren var god, tok det omtrent like lang tid å bli ferdig med en færing i full størrelse.

Nordlandsbåten bygges hovedsakelig i tre geografiske byggeområder: Salten, Rana og Bindal. Bindals geografi har bidratt til å holde tradisjonen i hevd, med langstrakte skoger og enorme tilfang av gran. Det som har gitt Bindal en så sterk posisjon innenfor båtbyggerfaget er bindalsfæringen – denne minste av nordlandsbåtene, ca. seksten fot lang.

Båtene har blitt bygd av de treslag som fins på stedet, så derfor ble det brukt gran i Bindal og Rana mens Salten brukte furu.

Båtbyggingen har først og fremst vært attåttnæring. Båtbyggerne var vanligvis bønder som hentet virke fra egen skog og bygde båter om vinteren. Fra 1861 til 1880 ble det bygd 2400 båter i Bindal. I det samme tidsrommet ble det bygd om lag 43 000 båter i hele Nordland fylke.^x

I Bindal er det spor etter tre **båtdrag**. Disse forteller om utbredt lokal båtbruk. De tre dragene er **Kjelleidet**, **Gaupeidet** og **Kollstraumen**. Kjelleidet er fra 1800-tallet og er nå restaurert. På Bindal Båtsenter på Terråk er det planer om å etablere båtbyggemuseum.^{xi}

Den tradisjonelle **Nordlandsbåtregattaen** ble for 30. gang arrangert i 2008. Bindalsfæringen står selvfølgelig sentralt i arrangementet, med segle- og rokonkurranser. I tillegg er det salgs- og utstillingsboder i kaiområdet. Der bruker det å syde av liv, og det arrangeres også aktiviteter for store og små, det spilles opp til dans og det er utefest i kaiområdet.

Jordbruksproduksjonen besto per 31.07.08 av 528 melkekyr, 1051 storfe, 1075 søyer (sau), 1655 lam og 545 slaktegris.^{xii}

Det har vært og er fortsatt gulleting i Bindal. **Bindal Gruver AS**, eid 100 prosent av svenske Gexco AB, gjennomførte prøveboringer i Bogdalen i 2005-2006. Der er det anslått å være **15 tonn gull** i fjellet. Et gjennomsnitt på 3-5 g gull per tonn stein regnes som tilstrekkelig for regulær drift.^{xiii}

Gexco har laget en miljøkonsekvensutredning, som er grunnlaget for å søke konsesjon for å utrede mineralene, og tar sikte på å starte gruvedrift i løpet av 2009.^{xiv}

Kolsvik kraftverk ligger i kommunen, og gir gode kraftinntekter. Kolsvik kraftverk tar vann fra øvre deler av Åbjøravassdraget. Elva nedenfor kraftverket har fått økt vannføring når kraftverket er i drift, og like ved elveutløpet ligger kaianlegg for kraftanlegget i Kolsvika.

Sinkaberg-Hansen er en oppdrettsbedrift med hovedkontor på Marøya i Nærøysundet i Nord-Trøndelag. Bedriften har smoltanlegg i Bindal kommune, og er en betydelig arbeidsplass i kommunen.

Sinkaberg-Hansen fikk i 2004 Verdiskapingsprisen for Nord-Trøndelag. Selskapet som har spesialisert seg på bearbeiding og konservering av fisk, er en av Norges beste og mest lønnsomme oppdrettsbedrifter.

Bedriften har innført prøveordning med sekstimersdag med full lønnskompensasjon for sine 140 ansatte. Målet med forsøket er å få bedre produktivitet og lavere sykefravær.

Det er bindalingen og deleier og styremedlem i Sinkaberg-Hansen, **Lisbeth Berg-Hansen**, som har vært pådriver for prøveordningen. Berg-Hansen har tidligere vært visepresident i NHO (2004 – 2008) og har også en rekke styreverv, blant annet i Aker Seafoods. Hun har også vært varaordfører i hjemkommunen.

Tidligere har hun vært statssekretær ved Statsministerens kontor (i Stoltenbergs første regjering i 2001) og politisk rådgiver i Fiskeridepartementet. Lisbeth Berg-Hansen har også vært styreleder i Fiskeri- og Havbruksnærings landsforening (FHL).

Det er flere som driver med oppdrett i Bindal. I Bindalsfjorden er det nylig startet torskeoppdrett gjennom bedriften **Skei Marinfisk**.

Fred. Olsen Renewables planlegger, sammen med grunneiere, en vindmøllepark i fjellområdet i indre Bindal. Fred. Olsen har sendt melding til Norges Vassdrag- og Energidirektorat (NVE) om det som kan bli **Kalvvatnan vindmøllepark**. Parken skal ha en kapasitet på 225 MW med 75 turbiner. Området hvor vindkraftverket planlegges er i hovedsak et fjellområde på ca. 700-900 meters høyde.

STEDER OG INFORMASJON

Prosjektet "**Nasjonal Turistvei**" skal gjøre RV 17 mer turistvennlig på enkelte strekninger, blant annet på Sør-Helgeland. Turistvegene utvikles og drives av Statens Vegvesen gjennom et landsdekkende prosjekt. Den framtidige turistvegen "Helgelandskysten sør" er planlagt å være 94 km lang og skal gå langs RV 17 mellom Vennesund og Alstahaug. Strekningen som går gjennom Bindal kommune begynner med fergeleiet på Holm.

Forstudie og prosjektplaner ble gjennomført i 2005-2006. Planen er at vegstrekningen skal stå ferdig og få status som "Nasjonal turistveg" i løpet av perioden 2012-2015.^{xv}

Horstad gård er opprinnelig fra 1622 og har vært eid av Fred. Olsen siden 1954. Det har vært drift på stedet helt siden jernalderen. Frem til 1877 var Hårstad gård "norskeid". Gården ble da solgt til engelske James S. Walker. I 1883 ble gården solgt videre til William Archer. I 1896 solgte han Hårstad gård til L. K. Rics. Han satt som eier fram til 1914 da Emil Ekker fra Statland kjøpte gården. Nå var Hårstad gård igjen i norsk eie. Enken etter Ekker solgte gården videre til Johannes Seierstad Bødker i 1937. I den forbindelse ble det gjort en del renoveringsarbeider både inn- og utvendig.

Som en av de første gårdene i Bindal og Åbygda, anskaffet de traktor allerede på 1930- tallet. Skipsreder Thomas Olsen kjøpte gården i 1954, og Horstad gård har siden vært i familien Olsens eie.

Den kjente polarforskeren Otto Neumann K. Sverdrup ble født på Horstad gård den 31. oktober 1854. Mest kjent er han for turen på ski over Grønland sammen med Fridtjof Nansen, og som kaptein på polarskuta Fram til Nordpolen.^{xvi}

I dag er den eldste driftsbygningen gjort om til restaurantavdeling med kjøkken. Innleid arbeidskraft og en god kokk sørger for maten og stell av hovedbygningens rom. Horstad Gård har 20 sengeplasser og tilrettelegger for kurs, konferanser og julebord om man ønsker det. Naturen rundt gården er vakker, og byr på mange tur, jakt- og fiskemuligheter.

Plahtes Eiendommer er en av de største privateide eiendommene i Norge. Det totale arealet er på 670.000 da, og eiendommen er med dette ca 40% større enn Oslo kommune.

Arvid Sveli skrev i 1999 en bok om historien til Bindalsbruket og Plahtes Eiendommer. Boken starter med å ta for seg eiendomsforhold i Norge rundt 1600-tallet, og forteller mye om industriutvikling og skogsdrift fra gamle dager fram til nå, men også mye om naturen og de mennesker som bor, og bodde, i området.

Det begynte med at Julius Jakhelln fra Bodø først på 1870-tallet kjøpte opp store skogeiendommer i Bindal og startet et sagbruk på Risøya ved utløpet av Bindalsfjorden, for å skaffe tømmer til sitt spanske trelastselskap.

Konjunktur-utviklingen førte imidlertid til at bransjen kom i vanskeligheter på 1970-tallet. Det i tillegg til sentrale industripolitiske disposisjoner, gjorde det nødvendig med en refinansiering av virksomheten i 1976. Industrien ble skilt ut som eget selskap, AS Bindalsbruket, der familien i dag har en aksjepost.

Selv om området er stort, er arealet av produktiv skog ikke mer enn ca 50 000 da. Dette, kombinert med lave tømmerpriser og vanskelig terreng, gjør at hovednæringen i dag er tilrettelegging av jakt, fiske, familiefrier og naturopplevelser.

7 mennesker er i dag fast sysselsatt med driften av eiendommen. I tillegg er ca. 10 personer engasjert på oppdragsbasis.^{xvii}

Harangsfjord er en "veiløs" bygd i Bindal kommune med hurtigbåtforbindelse. Hurtigbåten har mulighet til å ta med noen biler og den tar også med melkebil. Det er bygd fergeleier i Harangsfjord, Skotnes, Røytvoll og på Terråk.

I Harangsfjord er det 23 driftsenheter, hvorav 5 bruk er i drift med husdyrproduksjon, 2 melk/kjøttproduksjonsbruk og 3 sauebruk. Resten leiehøstes, beites eller er reine skogbrukseiendommer.

Landbruksforum Nordland har tildelt **Kulturlandskapsprisen Nordland 2007** til bygda Harangsfjord i Bindal kommune, v/Harangsfjord Bonde- og småbrukarlag.

Begrunnelsen for dette var at Harangsfjord er et samfunn der befolkningen tar godt vare på verdiene i kulturlandskapet gjennom godt samarbeid og stor dugnadsinnsats. Befolkningen i Harangsfjord etablerte i 2000 en egen kulturlandskapsgruppe for å sikre at kulturlandskapet i bygda ble ivarettatt på en god måte. Det lille samfunnet utviser stor og positiv aktivitet på mange områder.

Landbruksforum Nordland mener det samholdet og arbeidet som gjøres i Harangsfjord er særdeles viktig for å skape levende bygder med stor bo-lyst i Nordland. Befolkningen tar godt vare på og videreutvikler de miljøgodene bygda har. Harangsfjorden er et eksempel til etterfølgelse, slår Landbruksforum Nordland fast.^{xviii}

Et godt eksempel på dugnadsånd finnes i Svarthopen. Der har en dugnadsgjeng satt i stand en gammel utendørs bakerovn, "Aneovnen". Ovnens brukes

sommerstid, og grupper kan bestille oppfyring og baking som en opplevelse. Det gamle skolehuset i Båtneset er også satt i stand.^{xix}

Ved Gaupa i Harangsfjord tilbyr familien Ness gårdsferie - **Lundmo Gårdsferie**. På gården finnes mange dyr, blant annet mye fjærkre av ulikt slag. Sauer, ei kosegeit som heter Vårsymra, flere raser høns og kyllinger, ender, gås, kalkuner, gullfasaner, en påfuglfrøken, kaniner, flere katter og ofte kattunger, marsvinet Ludvik og grisene Torvald og Odin.

En annen bygd verdt å merke seg er **Reppå**. Den består av 4 gårder som ligger tett på nordsiden av Bindalsfjorden. Mange av bygningene er godt tatt vare på. På gården som Tutta Laukholm eier, har hun opprettet et eget lite museum.

I Reppå kan du også finne spor etter de lange båtbyggertradisjonene i Bindal - et av de få gjenværende båtskottene. Der står en nesten ferdig færing etterlatt av båtbyggeren for 30 år siden.^{xx}

Åbygda er en liten bygd med om lag 100 innbyggere i indre Bindal. Hovednæringene er jordbruk og skogbruk. Bygda er som et Norge i miniatyr med veldig variert natur, kystlandskap, sletter, skogkledde lier og snaufjell med et utall meget gode fiskevann.

Å-elva renner fra Åbjørvatnet og gjennom Åbygda og ender i fjorden, ikke langt fra tettstedet Terråk. Den er en meget god elv for fiske etter laks, sjørørret og sjørøye. Elva er en sportsfiskers drøm med et mangfold av fiskeslag, både ferskvanns og saltvannsfisk. Enkelte sportsfiskere har gjort unna 30 - 40 sesonger i elva og sverger på at de skal tilbake hit år etter år. Årlig besøkes bygda av 1200 - 1400 turister.^{xxi}

I Åbygda arrangeres det også **fiskefestival**. Her er det tradisjonell fiskekonkurranse i Å-elva, i tillegg til mer utradisjonelle konkurranser som elvevolleyball og elghornkasting.

Bindal Bygdetun består av en husmannsplass som er autentisk med bygninger og innbo. I tillegg er det blitt tilflyttet en klokkergård og et stabbur til området. Gjenstandssamlingen, i likhet med bygningene, reflekterer Helgelands levesett og sosiale kår gjennom naturalhusholdningens siste to århundrer. En del av gjenstandssamlingen kan knyttes til lokale båtbyggertradisjoner, som har vært levende gjennom flere århundrer opp til i dag.

På Bøkestad har Edgar Bøkestad sitt eget gårdsmuseum, **Bøkestad Gårdsmuseum**, med mange gjenstander fra gammel tid. Bøkestad Gårdsmuseum ligger på Bindalseidet og er åpent enkelte dager på sommeren, og ellers etter avtale.

På Solstad er det laget en **fornminnesti**. Dette er en ca. 3 km lang kultursti som starter ved Holm Camping, går bort til den gamle kirkegården på Solstad, nedom fjæra, videre gjennom et område med mange gravhauger fra jernalderen (trolig fra om lag år 500-600 e. Kr.) og tilbake til Holm Camping. Løypa har 7 poster

med skilt som forteller om gravhaugene, om dyre- og planteliv og om lokalhistorien.

Løypa er laget av Nord-Vedstrand skole (nå nedlagt) og Nord-Vedstrand aktivitetslag, i samarbeid med Bindal kommune, Nordland fylkeskommune og Vitenskapsmuséet i Trondheim. I løpet av 2009 vil løypa bli rehabilitert.

Det er også en slik **fornminnesti på Vassås**, ved Vassås kirke, 2 kilometer nordøst for Terråk. Stien er ca. 2 km lang og starter ved Vassås kirke og går innom 11 poster med informasjon om gravhauger fra vikingtiden og annen lokalhistorie. Vassås kulturminneløype ble åpnet i 1992, og er laget av Bindal kommune i samarbeid med vitenskapsmuseet i Trondheim og Nordland fylkeskommune.

Kirke har det vært på Vassås siden middelalderen. **Vassås Kirke** ble bygd i 1733, og er ei åttekanta korskirke, en type som særlig finnes i Midt-Norge. Den første kirka som ble bygd av denne typen i Norge, er Hospitalskirken i Trondheim. Vassås kirke er restaurert flere ganger, først i 1911-1912 og siden i 1981-1983.

Solstad Kirke ligger rett ved ferjeleiet på Holm. Dette er også et gammelt kirkested. Nåværende kirke ble bygd etter at den gamle ble revet og flyttet til Lande i Vassbygda i 1891. Solstad Kirke er en tradisjonell langkirke i nygotisk stil. Dette var stilen som dominerte på siste halvdel på 1800-tallet.

På Bindalseidet kan du gå på "**Kjærlighetsstien**". Dette er en del av en gammel ferdselsveg fra Røtting til Vikestad. Løypa er merket med røde hjerter og går forbi en gammel skytebane og flere gravhauger fra jernalderen. Navnet fikk stien for noen år siden, etter en tradisjon som forteller om tallrike ekteskap mellom menn og kvinner som kom fra hver sin ende av stien og møttes på midten. Det var kanskje her de vandret eller hadde sine stevnmøter i "gamle dager".

Stien er egentlig en gammel "kjørevei", som er beskrevet i boken "Ferdaveger - Vandringer i Nordland" utgitt av Nordland fylkeskommune på forlaget Press i 2001.^{xxii}

I Bogen ligger en noe uvanlig butikk. Olav Bartnes driver butikken **Service mat Bogen**. Dette er en butikk utenom det vanlige. Her får du i tillegg til vanlige dagligvarer, også forholdsvis uvanlige og ukurante ting, og Olav Bartnes kan grave det fram fra en hylle langt oppunder taket, eller han hiver seg på telefonen og skaffer det i løpet av kort tid.

Rett ved Holm ferjeleie ligger et nystartet ysteri/ostebutikk, **Marit Knophs ostebutikk på Gjerdet**. I Dypvika ligger **Petters brukthandel** som drives av Petter Dypvik.

Esters Café tilbyr overnatting og mat på Solstad, ikke langt unna Holm Ferjeleie.

Bindal har også et eget sagn, "**Ane og Sjul i Steine**". Sagnet skildrer en dramatisk hendelse rundt 1690. Et fattig par bosatt på den lille øya Melstein

myrdet et båtmannskap som søkte ly i uværet. De ble oppdaget da de etter en tid begynte å omsette varer og gjenstander fra båten. Det ble rettssak og paret havnet på straff i Trondheim.

Hendelsen er skildret i en novelle av **Dag Skogheim** i 1978 og ble dramatisert og vist som skuespill i 1992 i Bindal.

VISSTE DU

- at Bindal er Nord-Norges sørligste kommune?
- at **Andreas Lunnan** besøkte kommunen på en gul moped under innspillingen av NRK-programmet "Rundt neste sving"?
- at det er et sportslig søskenpar derifra? Joakim og Anja Bangstad er begge i Norgestoppen i skyting.
- at fiolinisten Elise Båtnes har røtter i Bindal?
- at Arne Kristian Valan ble nylig **norgesmester i rallycross** for juniorer?
- at i Bindal har folket lyst "**død over Jante**". I september 2008 ble den første Bindalsdagen arrangert på Årsandøy, og en stor bautastein ble reist for å symbolisere at man begravde all gammel strid mellom grendene.
- at **Magne Olav Aarsand Brevik** er skuespiller fra Bindal? Hans virke som kunstner har vært svært allsidig. Han tok sangundervisning i to år hos den store sopranen Aud Holm Ottesen i Bergen, deretter skuespillerutdanning på Den nasjonale Scene, studerte regi i Krakow, har vært praktikant på teateret i Warszawa, har vært med i "Hotel Cæsar" og har spilt politimester Bastian i Kardemomme by i 13 sesonger.
- at den **sørligste sjørøvestammen** som er registrert i Norge svømmer rundt i Å-elva?
- At **Otto Sverdrup** ble født 31. oktober 1854 på Horstad gård i Åbygda i Bindal som nest eldst i en søskenflokk på 10? Han var norsk oppdager og polfarer, og han regnes som en av de tre store i norsk polarhistorie sammen med Fridtjof Nansen og Roald Amundsen.
- At **Bindal** kommune har 2 basseng som er nyrenovert og med vann i?

ⁱ Hvis ikke annen kilde oppgitt, er informasjonen hentet fra Statistisk Sentralbyrås kommune-fakta sider.

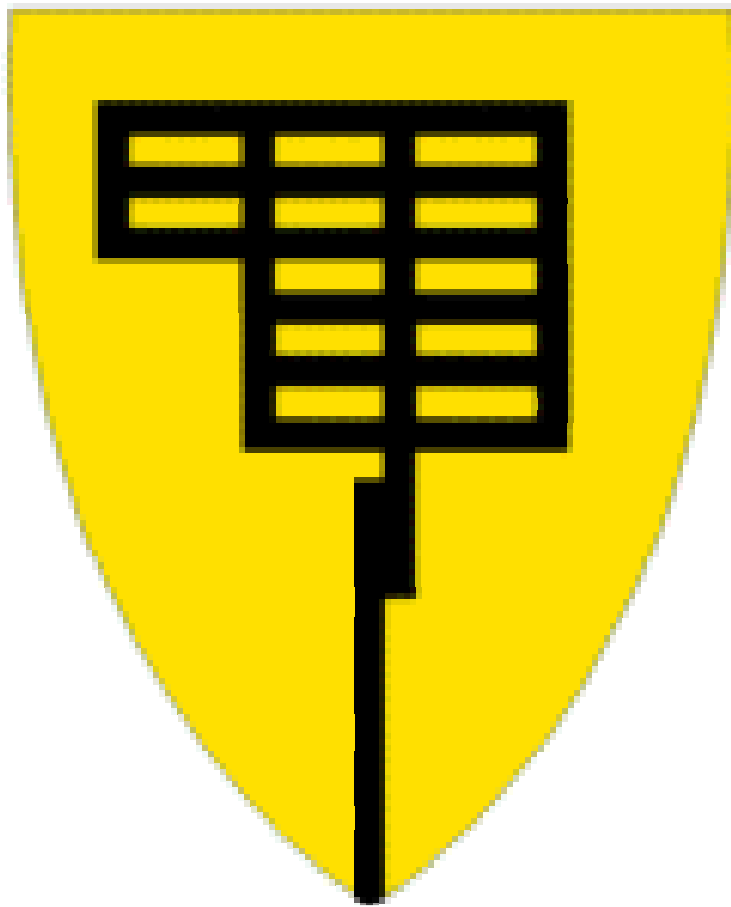
-
- ii Statistisk Sentralbyrå, Tabell 19 Nordland – Folkemengde, etter kjønn, alder og kommune. 1. okt. 2008
- iii Statistisk Sentralbyrå. Tabell 10 – Innvandrerbefolkningen, etter vestlig og ikke-vestlig landbakgrunn og kommune 1 jan. 2008
- iv Statistisk Sentralbyrå. Tabell 2 – Personer 16 år og over, etter utdanningsnivå og bostedskommune. 2007
- v Befolkningsendringer i kommunene. 1951-2008. 1811 Bindal. Folkemengde 1. Januar og endringer i året. 1951 -
- vi Befolkningsendringer i kommunene. 1951-2008. 1811 Bindal. Folkemengde 1. januar og endringer i året. 1951 -
- vii Wikipedia artikkel om Bindal Kommune
- viii Boreal regnskog i Midt-Norge. Registreringer, Rapport 1997-2
- ix Statistisk Sentralbyrås kommune-fakta sider.
- x *Fotefar mot Nord*, Ottar Grepstad, Kirsti Mathilde Thorheim, Press, Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag ved Nordland fylkeskommune, kulturetaten.
- xi *Fotefar mot Nord*, Ottar Grepstad, Kirsti Mathilde Thorheim, Press ,Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag ved Nordland fylkeskommune, kulturetaten
- xii P R O D U K S J O N S T I L S K U D D I J O R D B R U K E T 07/10-08, LISTE OVER PRODUKSJONER PR. 31.07.08 (080910) 1811 Bindal
- xiii *Fotefar mot Nord*, Ottar Grepstad, Kirsti Mathilde Thorheim, Press, Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag ved Nordland fylkeskommune, kulturetaten
- xiv Pressemelding fra Gexco AB, *Får bearbeiningstillstand i Bindal (NGM:GXCO)*, Stockholm 22 September 2008
- xv www.turistveg.no
- xvi www.horstad.no
- xvii www.plahte.no
- xviii Websidene til fylkesmannen i Nordland
- xix Bindal kommune
- xx Bindal kommune

xxi <http://rivervillage.nu>

xxii nettside om Bindalseidet

BRØNNØY KOMMUNE

FAKTA og STATISTIKK^{xxiii}

Innbyggere 1.01.2009: 7597

Innbyggere 1.01.1999: 7408

Befolkningsutvikling de siste 10 år: 2,5 %

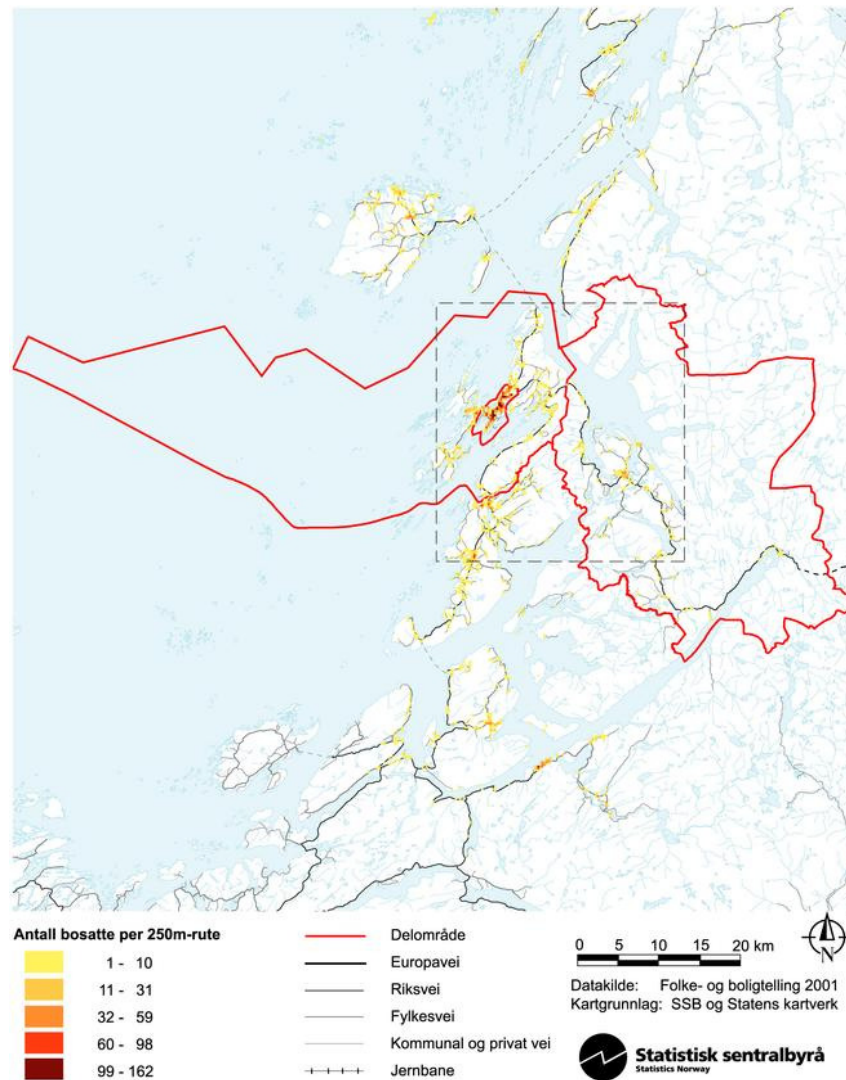
Areal 1.1.2008: 1041, 8 km²

Kommunesenter: Brønnøysund

Bosetning:

1813 Brønnøy kommune – bosettingsmønster

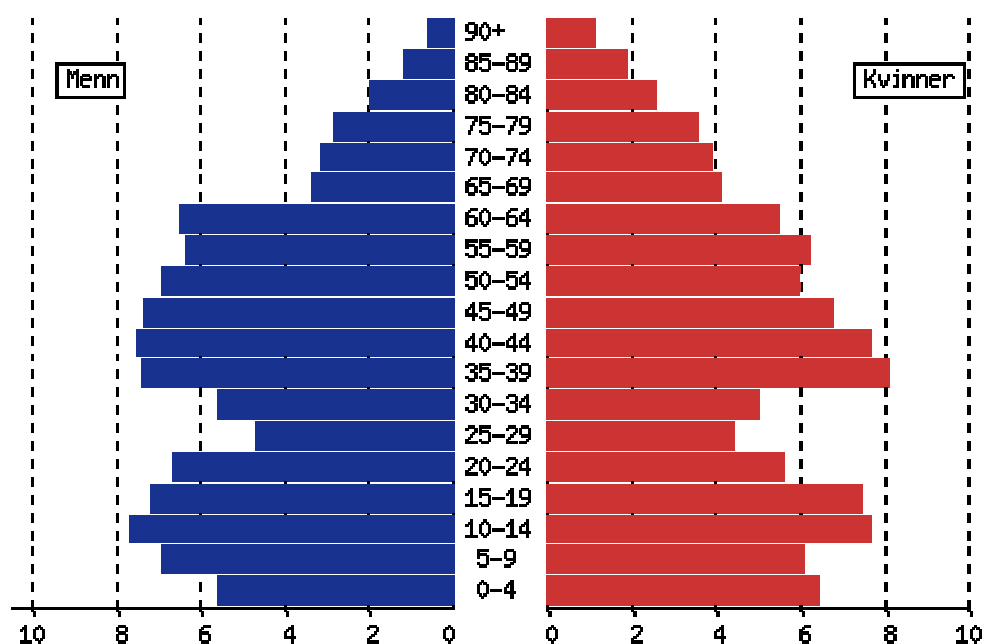
Antall bosatte per rute 250 m x 250 m. Ikke fargelagte ruter/områder er uten bosetting. Flere detaljer for deler av kommunen er vist på eget kart. Befolkningsdata per 1. januar 2002.

Befolkningsstruktur 2007. Prosent

	Kommunen	Fylket	Landet
Antall menn per 100 kvinner i aldersgruppen 20-39 år	102,9	105,0	102,8
Andel barn og unge 0-17 år	24,8	23,3	23,4
Andel eldre 80 år og over	5,2	5,2	4,7

Befolkningen etter kjønn og alder. 1.1. 2008. Prosent

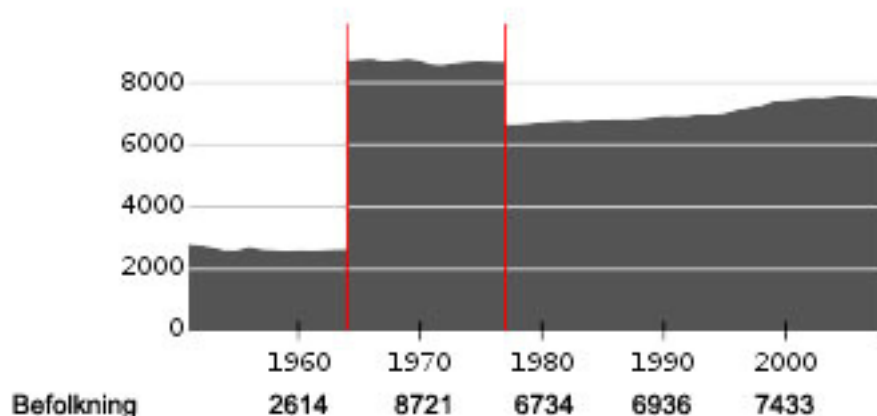

Kjønnfordeling 2008: Med 3723 menn og 3812 kvinner er 49,4 % av befolkningen menn og 50,6 % kvinner.^{xxiv}

Innvandring 2008: Det er 257 utlendinger i Brønnøy, der 53 er av vestlig opprinnelse og 204 er av ikke-vestlig opprinnelse.^{xxv}

Utdanningsnivå 2007: 37,5 % Grunnskolenivå, 44,5 % videregående, 18,1 % universitets- og høghskolenivå.^{xxvi}

Befolkningsutvikling 1960-2000:^{xxvii}

1.1.1964 ble 1801 Brønnøysund del av 1811 Bindal (296 personer), mens 1812 Sømna, 1813 Velfjord og 1814 Brønnøy slått sammen til en kommune 1814 Brønnøy.

1.1.1977 ble 1814 Brønnøy delt i to kommuner 1812 Sømna og 1813 Brønnøy. Hongsetbygda ble igjen i Brønnøy kommune.

Befolkningsutvikling 1997-2007^{xxviii}

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Fødseloverskudd	25	22	29	26	19	2	1	29	2	11	26
Nettoflytting inkl. inn- og utvandring	36	118	-7	8	41	-14	35	-28	-23	-27	-39
Folketilvekst	61	140	22	34	60	-12	36	1	-20	-17	-13

1964 og 1969 var de to årene **med flest fødte** – 167 nye brønnøyværinger kom til verden begge disse årene.

Året med flest utflyttere var 1970, da flyttet hele 496 mennesker bort (brutto utflytting) fra kommunen.^{xxix}

Ordfører: Kjell Trælnes, SP

Politikk: 41 % av kommunestyrerepresentantene er kvinner.

Valgdeltakelse: Ved forrige kommunestyrevalg i 2007 var det 57,9 % valgdeltakelse, og Senterpartiet fikk 43,3 % av stemmene.

Kommunevåpen: Motivet på kommunevåpenet er et seilingsmerke, og er vanlig på Sør-Helgeland. Det skal symbolisere at Brønnøy kommune er en

kystkommune, i tillegg til Brønnøy kommune ønsker å være en veiviser (foregangskommune) midt i leia, midt i Norge.

Utdanning: Kommunen har fire grunnskoler: Brønnøysund barne- og ungdomsskole (410 elever), Salhus skole (454 elever), Torgøyen oppvekstsenter (105 elever) og Hilstad barne- og ungdomsskole (95 elever) i Velfjord. I tillegg går 43 elever fra Trælnes-området på skole i Sømna kommune.

Brønnøy har en videregående skole, Brønnøysund videregående skole, som i skoleåret 2008/2009 hadde 430 elever.

Klima: Brønnøys nærhet til sjøen påvirker klimaet. I forhold til breddegraden er vintrene svært milde og våren kommer tidlig. **Februar måned har vært kaldest** i gjennomsnitt, med -0,8 grader celsius perioden 1931-1960. I perioden 1961-1990 er det tre måneder med gjennomsnitt minusgrader: -0,1 i desember, -1,1 i januar og -0,6 i februar. Som den foregående 30-årsperioden er **juli og august de varmeste** med 13,1 og 13,0 grader celsius.

Erfaringsmessig er **mai den måneden som har minst nedbør**, mens oktober har tre ganger så mye. "Normal nedbørsmengde i mm, månedsvis 1931-1960" viser at **oktober har mest nedbør** med 143, og 66 i mai. I perioden 1961-1990 er det fortsatt mai som har minst nedbør (66 mm) og oktober mest (192 mm).

Vindforholdene varierer med årstiden. I november, desember, januar, februar og mars er øst hovedvindretningen i Brønnøysund. Denne er ofte svak vind eller lett bris. De sterkeste vindene kommer oftest fra sektoren vest til nord. I mai, juni, juli og august er nord hovedretningen, ofte med lett bris. Dette gir ofte klart vær, men øker behovet for vindskjerm for å nyte sola. Også vind fra øst gir ofte godt vær i Brønnøysund. April er en overgangsmåned med to like hyppige vindretninger, nord og øst. September og oktober har ofte vind fra alle retninger, men sjelden nordavind. (Bygger på tre daglige vindobservasjoner 1956-1965).^{xxx}

Geografi: I Brønnøy er det 10,5 mil fra ytterste skjær i vest og til Tosenfjellet i øst. Det er i luftlinje 4,7 mil fra Lande i sør til Klausmarka i nord. Kommunen er oppdelt med hundrevis av øyer og holmer, samt lange fjorder. Dette gir ei kystlinje på hele 1034 km, hvor 387 km er kystlinje på fastlandet og 647 km er kystlinje på øyene.

Brønnøysund ligger "midt i leia", midt i Norge, og kan med rette kalles en kystby. Brønnøysund ligger på en langstrakt, smal og kronglete halvøy, med bukter, oser og viker. Beskyttet mot storhavet av utallige øyer, holmer og skjær, som danner større og mindre sund. Halvøya er til dels ganske lav, foruten enkelte høyder og åser som kalles Flaggstanghaugen, Høgåsen, Flatåsen, Kirkhaugen, Schrøderhaugen, Babylonsåsen og Lenningsåsen. Litt humoristisk kaller Brønnøy seg, i likhet med Bergen og Roma, for "byen med de sju høyder".

Fra Brønnøysund går det en 550 meter lang bro, Brønnøysundbrua, over til Hestøya med vei videre til Kvaløya og Torget. Kjører du videre langs fylkesvei 54 kommer du til fjellet Torghatten, som også kan ses fra selve byen.

NÆRING:

Sysselsatte fordelt på næring 2006. Prosent^{xxx}

- Primærnæring: 7,1% i Brønnøy (6,4 % i Nordland og 3,4% i Norge)
- Sekundærnæring: 15,9 % i Brønnøy (18,7% i Nordland og 20,5% i Norge)
- Tertiærnæring: 76,5% i Brønnøy (74,4% i Nordland og 75,6% i Norge)

Jordbruk er fortsatt en stor næring i kommunen. Brønnøy har 30 km² (2,9 %) jordbruksareal i drift (1,5% i Nordland og 3,2% i Norge).

Per 31.07.2008 er det 978 melkekyr i kommunen, 4384 storfe, 3436 søyer (sau), 4236 lam, 1121 slaktegris og 56 hjort.^{xxxii}

I 2007 var arbeidsinnsats i landbruket samlet ca. 370.000 timer, tilsvarende ca. 200 årsverk

Utvikling i landbruket:

Årstall	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bruk i drift	166	163	151	144	137	130	130	127
Melkekyr	1364	1307	1258	1182	1172	1120	1123	1028
Andre storfe	3613	3509	3266	3288	3280	3196	3220	3161
Ammekyr	436	474	457	438	443	519	520	571
Vinterforet sau	1399	1629	1873	2069	2109	2350	2810	3146
Avlsgris	249	242	249	257	307	274	289	346
Kvotemengde (mill. liter)	7,1	6,3	6,35	6,33	6,16	6,05	6	6,2
Melkekvoter (aktiv)	84	79	75	72	64	63	61	59
Prod. kjøtt (tonn)	787	753	785	760	806	808	817	838

Dyrka jord i drift (daa)	24990	25110	25384	24665	24588	24048	24494	24190
Innmarksbeite (daa)	6102	6281	5877	6311	6976	7048	7269	7381
Potet (daa)	242	203	164	134	118	133	117	106
Korn (daa)	149	121	49	80	132	208	216	109
Avvirkning (m ³)	6262	8203	6310		5854	6346	5577	7845
Planting (daa)	631	460	317		156	159	279	299
Ungskogpleie (daa)	499	679	642		144	311	314	391
Skutt elg	186	219	255		280	337	304	292
Prod. kjøtt (tonn) Nordland	11499	11842	11523		11814	12450	12912	13233
Brønnøy (omregnet)	11805	11295	11775		11400	12090	12255	12570

I flere tusen år var de fleste Brønnøyværingene fiskerbønder. Fiskerinæringen hadde en nedgang, inntil **Brønnøy Fiskemottak** åpnet i 2003. Siden oppstarten har verdien av landet fangst blitt sjudoblet. Dette er et positivt oppsving for fiskerinæringen i Brønnøy kommune, og det planlegges ny fiskerihavn i forbindelse med fiskemottaket.^{xxxiii}

Brønnøy kommune huser også en av Norges største aktører innen oppdrettsnæringen. Det begynte da Torgnesfamilien, med Paul Birger Torgnes ved roret, startet **Fjord Seafood**. Fjord Seafood spesialiserte seg på lakseoppdrett og ble etter hvert ett av verdens største lakseoppdrettsfirma.

Hovedkvarteret ble holdt på Toft, helt til Torgnes-selskapene gikk ut av Fjord Seafood i 2004, og kjøpte aksjeandel i selskapet Fjord Marin AS på 35 %. Etter videre oppkjøp sikret Torgnesselskapene seg 71 % eierandel i Fjord Marin AS.

Fjord Seafood flyttet vekk fra Toft og ble en del av Marine Harvest med hovedkontor i Oslo, mens nyervervede Fjord Marin flyttet inn på Toft. Etter flytting til Toft, refinansiering og omstrukturering, er det som i 2004 var Fjord Marin AS – et selskap med underskudd og dårlige utsikter - nå blitt til det internasjonale konsernet **Fjord Marin Holding ASA**. Fjord Marin konsernet er et lokalt selskap, med 80 % eierskap tilhørende på Toft gjennom Torgnesselskapene.

I dag er selskapet en sentral aktør i oppdrett av torsk (Norge), og oppdrett av middelhavsartene seabass og seabream (Tyrkia). **Fjord Marin Cod** står for den norske delen av virksomheten. Med base i Brønnøysund, er Fjord Marin Cod AS sentralt plassert i et optimalt oppvekstområde for oppdrett av torsk.

Med 12 lokaliteter på Helgeland og med en samlet konsesjonsvolum på 14.000 tonn er Fjord Marin Cod AS en av Norges største på torsk. Fjord Marin Cod har som et av de første torskeoppdrettsselskapene fått en internasjonal miljøsertifisering. Gjennom morselskapet er Fjord Marin Cod partner i Norwegian Centre of Expertise (NCE). Dette er en klynge med bedrifter som har internasjonal ledende kompetanse, og som har en avgjørende rolle i utviklingen av havbruksnæringa i Norge.

Datterselskapet **Fjord Marin Tyrkia** er verdens største selskap innen oppdrett av seabass/seabream.

Norsk Havbrukssenter er et visningsanlegg for moderne havbruk der du kan få informasjon, delta i føring og opptak av fisk med mer. Havbrukssenteret ligger ved Toftsundet, 6 km utenfor Brønnøysund.

Laksen ble første gang satt ut i visningsanlegget på Toft i mai 2008, og sjøanlegget med kontroll- og visningshus ble ferdig i desember samme år. Anlegget hadde bortimot 1200 besøkende i 2008, og det planlegges landanlegg med undervisningsfasiliteter og et eget rorbuanlegg i tilknytning til havbrukssenteret.

Norsk Havbrukssenter skal være et opplevelsestilbud for turister, bedrifter, skoleelever og familier, samtidig som det foregår forskning på teknologi, før, fiskehelse og miljøspørsmål.

Det foreligger også en avtale med Høgskolen i Bodø om at senteret skal brukes til studier og forskning i havbruk.

Oljemiljøet på Helgeland er også svært viktig for næringslivet i Brønnøy. Brønnøysund Lufthavn har siden 1982 huset en **helikopterbase** for oljevirkosomheten til Norne-feltet, og etter at regjeringen ga klarsignal til utbygging av olje- og gassfeltet Skarv blir aktiviteten økt ytterligere. I dag er områdene utenfor Helgeland noen av de mest interessante på norsk sokkel. Brønnøysund står i sentrum for kommende års spennende virksomhet. Rett utenfor Brønnøysund, i Norskehavet, ligger det store gassfeltet Victoria, der det franske oljeselskapet Total driver prøveboring. Teknisk Ukeblad nr. 39/2007 spår at utbyggingen av Victoria-feltet "kan gi Hammerfest-tilstander i Brønnøysund".

19. august 2008 fikk Sør-Helgeland et nytt terminalbygg til 120 mill kroner ved **Brønnøysund lufthavn**.

Lufttrafikk 2007: 70 000 terminalpassasjerer gjennom hovedterminalen og 13-14 000 på offshoreterminalen.^{xxxiv}

I Brønnøysund ligger også Lufttransport AS sin base for **ambulansefly** og helikopter. Området basen skal dekke går fra Nord-Trøndelag i sør til Bodø i Nordland fylke i nord.

Aller mest kjent er Brønnøysund for **Brønnøysundregistrene**. Registrene, som det gjerne blir kalt på folkemunne, er en norsk forvaltningsetat med ansvar for en rekke nasjonale kontroll- og registreringsordninger. Etatens overordnede mål er å bidra til økt økonomisk trygghet og effektivitet både for næringslivet og i samfunnet generelt.

Administreringen av registrene krever mye, og med om lag 2200 telefonsamtaler per dag, i tillegg til forvaltningen av Altinn, er spisskompetansen høy.

I 2007 hadde bedriften 484 ansatte. 61,2 % av disse var kvinner og 38,8 % menn. Av disse var om lag 20 jurister ansatt ved bedriften, og i IT avdelingen er det per i dag 51 medarbeidere, i tillegg til 15 IT-stillinger i andre avdelinger. Det er en økende trend at flere og flere som søker seg til registrene har høy utdanning. Bare i IT avdelingen er det 15 ansatte med høyere grads utdanning, mastergrad, sivilingeniør eller hovedfag. 30 har utdanning på laveregradsnivå, Bachelorgrad eller tilsvarende.^{xxxv} BRREG huser også et tjuetalls jurister.

Det er attraktivt å jobbe ved Brønnøysundregistrene, og i 2007 hadde utlyste stillinger mellom 35-95 søkere hver.

Brønnøysundregistrene består av mange forskjellige statlige elektroniske registre. De viktigste er Løsøreregisteret, Foretaksregisteret, Enhetsregisteret, Regnskapsregisteret, Oppgaverregisteret, Konkursregisteret og Ektepaktregisteret.

I tillegg til registrene er det Gebyrsentralen, som er ansvarlig for registrering av bilag og fakturering i forbindelse med tvangsforretninger. Gebyrsentralen administrerer også Jegerregisteret for Direktoratet for naturforvaltning, et register over jegerer som har kvalifisert seg for å drive jakt i Norge.

Enhetsregisteret og Oppgaverregisteret danner mønster for stadig flere land som ønsker å redusere rapporteringsbyrden for næringslivet overfor offentlige myndigheter. Brønnøysundregistrene er i verdenseliten når det gjelder registerdrift.

Målet med Brønnøysundregistrene er å hindre overflødig innsamling og registrering av opplysninger, særlig av hensyn til små og mellomstore bedrifter. Oppgaverregisteret har oversikt over hvilke opplysninger de ulike registrene og etatene krever fra de næringsdrivende, og sammenligner skjemaer de ulike etatene sender ut. Dersom to eller flere etater stiller de samme spørsmålene til samme typer bedrifter, skal etatene samarbeide om å spørre bare en gang. Oppgaverregisterloven gir etatene samordningsplikt.

”Brønnøyregistrenes mor” er **Bodil Aakre** (født 7. september 1922 i Oslo, død 8. november 2008 i Benidorm, Spain). Bodil Aakre var den enkeltpersonen som mer enn noen annen var pådriver for å få Løsøreregisteret lagt til Brønnøysund, noe som la grunnlaget for Registerenheten i Brønnøysund. Hun var den gang sorenskriver og ordfører i Brønnøy kommune.

Innsatsen hennes før og under etableringen av registrene, førte til at Bodil Aakre fikk tilnavnet «Brønnøysundregistrenes mor». Hun ble i 2002 hedret med en byste utenfor hovedinngangen til Brønnøysundregistrene. Bodil Aakre har vært stortingsrepresentant og har innehatt mange offentlige verv og tillitsverv.

Brønnøy Kommunes største private bedrift er transportselskapet **Torghatten Trafikkselskap ASA (TTS)**. TTS har drevet transportvirksomhet siden 1878. På landsbasis har konsernet i dag ca 1800 medarbeidere. Noen av datterselskapene er Fosen Trafikklag, Bastø Fosen og Trønderbilene. Selskapet kjøpte i 2004 opp selskapet Norgesbuss. Selskapet kjøpte i oktober 2008 opp ferge og hurtigbåtdivisjonen i Hurtigruten ASA.

I tillegg kjøpte TTS i november 2008 1,76 millioner aksjer i nederlandske Fairstar Heavy transport til en kurs av 3,50 kroner. TTS er nå største aksjonær i rederiet, med 17,6 prosent av aksjene i selskapet, som tilbyr skip som kan brukes til å løfte og transportere oljeplattformer, moduler og andre tunge installasjoner.^{xxxvi}

Brønnøy kommune huser også Norges største næringshage. Etter fusjonen mellom Sør-Helgeland Næringshage, Torgar Utviklingsselskap og Opplæringskontoret på Sør-Helgeland er **Torgar Næringshage** på Toft blitt den største næringshagen i landet. Det er i alt 14 personer ansatt og arbeidsområdene er alt fra kontorutleie, inkubatorhjelp, utdanning, fagopplæring og bedriftsrådgivning.

I mer enn femti år har **Gilde** hatt virksomhet i Brønnøysund. Det tidligere Nord-Norges Salgslag holdt opprinnelig til på kaia. Men i 1963 flyttet virksomheten inn i nye lokaler utenfor sentrum. I 2008 ble mesteparten av virksomheten flyttet til en ny fabrikk på Bjerka i Hemnes kommune i Nordland.

I Velfjord ligger en av Norges største kalkgruver, **Brønnøy Kalk**. Bedriften har nesten 100 arbeidsplasser, og produserte i 2007 2,1 mill tonn kalk. Et av hovedbruksområdene er i blandingen av glansfullt papir. Sannsynligvis holder du kalk fra Velfjord i hendene når du blar i ukeblader som for eksempel Se og Hør.

Det er planlagt **kulturhus** i Brønnøysund, og dette er et samarbeid mellom Olav Thon og Brønnøy Kommune. **Olav Thon** har kjøpt opp tidligere Torghatten Hotell (nå Thon Hotell Brønnøysund), og mens Thon investerer i ombygging og oppgradering av hotellet, investerer Brønnøy kommune i å bygge kulturhus i samband med hotellet. Hotell og kulturhus vil også dele noe av arealet. Selve kulturhuset vil etter planen huse bibliotek, musikkskole, konferansesal,

restaurant og to kinosaler. Som første skritt på veien, bygger Thon et midlertidig flyplasshotell.

Det er også planlagt nytt **kjøpesenter** i Brønnøysund. Coop Samvirkelaget planlegger byggingen av et kjøpesenter med boliger i de øvre etasjene. Olav Thon har gått inn også i dette prosjektet.

NATUR

Fakta:

- største øy - Torget (16,8 km²)
- største innsjø - Sausvatnet (5 km²)
- største vassdrag - Lomsdalsvassdraget (237 km² nedbørsfelt)
- høyeste foss - Tettingsfossen (75 m)
- høyeste fjelltopp - Breivasstinden (1224 moh)
- dypeste fjord - Tosenfjorden (552 m)
- lengste fjord - Tosenfjorden (32 km) (en del av Bindalsfjorden – 60 km)

Brønnøy er kjent for sin vakre **skjærgård**, med utallige øyer og holmer. Fra svaberg på Kverstein til Torgøyans strandflate. Derfor er småbåtene så mange, og Brønnøy ble kåret til **årets båtkommune i 1994** og **sommerbyen i Nordland i 2004**.

Det er også flotte turmuligheter i kommunen, og **Fjelltrimmen** er et svært populært tilbud i kommunen. Siden starten i 1991 har det vært over 10.000 besøk på fjelltoppene som er med.

Hvert år velges ti topper ut, og ved å gå på åtte av de 10 utvalgte fjellene kan du tjene deg retten til å kjøpe Fjelltrinkoppen. For barna holder det å ha gått på fire av fjelltoppene.

Hvert år bytter komiteen ut tre av fjellene, for å skape variasjon. Kriteriene for fjellene som blir valgt hvert år, er at antall meter over havet til sammen skal utgjøre rundt 4400 meter. Spennet er stort mellom det høyeste fjellet, Ørtind, som er 759 m.o.h og det laveste fjellet, Vikerheia på 120 m.o.h. I tillegg prøver komiteen å få til en fin geografisk spredning.^{xxxvii}

Etter 18 år har til sammen 45 fjelltopper vært med. Hvis det er noen som har vært på alle fjelltopper, alle år, så har de gått hele 77 444 meter.^{xxxviii}

Torghatten er Helgelands mest berømte severdighet. Torghatten (258 moh) er et fjell på øya Torget sørvest i Brønnøy kommune. Fjellet er kjent for sitt karakteristiske hull, som går tvers gjennom fjellet. Dette hullet, som er 160 meter langt, 35 meter høyt, og 20 meter bredt, ble skapt under istiden. Is og vann gravde møysommelig i de løse bergartene, mens de hardere bergartene i fjellets topp sto imot. Gangturen opp til hullet skjer på en godt opparbeidet sti, og tar rundt 20 minutter.

Torghatten har fått navnet sitt etter et sagn som forteller hvordan flere kjente fjell i Nordland har blitt dannet.

- En kveld fikk Hestmannen se De syv søstre og Lekamøya bade i sjøen ved Landego. Et eneste blikk tenner hans attrå til Lekamøya, og han beslutter å røve henne ved midnatt. Til hest i full rustning med kappen over skuldrene jager han sørover. Jomfruene oppdager han og flykter i all hast til de ikke orker mer og kaster seg ned ved Alstahaug. Bare Lekamøya fortsetter flukten mot sør mens kongen i Sømna fjellene står og iakttar den ville flukt. Da nærmer dagen seg på gyldne skyer, og Sømna kongen ser den skuffede beiler legge pilen til buen. I det pilen suser fra buen kaster Sømna kongen sin hatt i veien og redder dermed Lekamøya. Hatten faller ned ved Torgar. I samme stund renner sola, og alt blir til stein...

Men Torghatten er også kjent av en helt annen grunn, og det er **"Torghattenulykken"**. 6. mai 1988 styrtet et Dash 7-fly fra Widerøe i fjellet på vei fra Namsos til Brønnøysund. Alle de 36 i flyet omkom, noe som gjør dette til en av de verste ulykkene i norsk sivil luftfart.

STEDER OG INFORMASJON

Brønnøy-navnet har gjennom århundrer vært knyttet til den kirkelige og rettslige ordning i vårt distrikt. Navnets første ledd skal komme av det norrønt/gammelnorske "brunnr", som betyr "oppkomme" eller "kilde". I Brønnøysund er det faktisk en rekke slike kilder eller oppkommer. Det forekommer blant annet navn som "Doktorkilden" og "Kildeveien". Navnet "Brønnøy" finnes flere steder langs kysten (Asker, Skåtøy, Vikna og Hellingvær m.fl), og hadde den funksjon at sjøfarende visste at det på disse øyene fantes drikkevann. En annen forklaring på navnet har vært brune øyer.

Navnets andre ledd "øy" kommer fra den tid da Brønnøy var ei virkelig øy. Da gikk sjøen over Salhusvalen, både på flo og fjære. Rundt 1840, da sjøen bare gikk over valen på flo, var det snakk om å grave en kanal mellom sundet og Trælvikosen for å lette båttrafikken, uten at dette ble gjort. Fra 1850 regner vi Brønnøysund som landfast, og ved dagens Statoil-stasjon og Rema-butikk har det blitt påfylt mer og mer masse. I dag framstår Brønnøysund som en lang tange eller som en halvøy.^{xxxix}

En tredje teori tar utgangspunkt i det smale sundet med skjær og grunner. Å seile seg på grunn i smult, ufarlig farvann kalte folk "å bryn". Uttrykket betegner egentlig å trekke en båt så vidt opp i fjæra. Stedet kan ha fått navnet fordi folk

her var utsatt for å seile eller ro seg fast, skriver Dagfinn Th. Arntzen i "Glimt fra Brønnøysunds Historie", Brønnøy Historielag, 2004.

Brønnøysund som by vokste fram rundt år 1900, og mange spor av dette kan sees i det som i dag kalles Sørbyen. Kommunen har satt i gang et prosjekt for å prøve og ta vare på byggestil og bygningsstruktur i denne gamle bydelen. Prosjektet heter "**Kystby 1900**", og er nå et regulert spesialområde for bevaring av det tidligst bebygde området i Brønnøysund, også kjent som Sørbyen. "Kystby 1900" ble vedtatt av Brønnøy Bygningsråd i 1993.

Tørrfiskbrygga Brønnøysund i Sørbyen er restaurert og inngår i dag i et lokalhistorisk aktivitetssenter for kystkultur.

Tørrfiskbrygga ble bygd i 1916-17 som saltfiskbrygge og forretningsbrygge. Fra 1953 til 1987 drev Helgelandstilvirkernes Salgslag med tørrfiskproduksjon i brygga. Brønnøy kommune kjøpte brygga ved årsskiftet i 1991/1992. Deretter ble Tørrfiskbrygga overlatt til Stiftelsen Mortensenbrygga, som besto av kystlaget, husflidlaget, historielaget, fiskarlaget og Brønnøy kommune.

Tørrfiskbrygga m/ kai ble restaurert for 1½-2 mill. kr. Dugnad var og er et viktig element ved brygga. Målsettingen er å skape et lokalhistorisk aktivitetshus, men på sommerstid har den i minst like stor grad blitt et "regionalt" kulturhus og arrangementssted. Også ved to anledninger har Tørrfiskbrygga og Kystlaget Torghatten vært vertskap for landsstevnet for Forbundet Kysten.^{xi}

Ikke langt unna Sørbyen ligger også **Brønnøy prestegård**, som er en av to fredete bygninger i Brønnøysund. Den andre er kirka.

Brønnøy Kirke er en steinkirke som ligger sør i sentrum av Brønnøysund. I nåværende utgave ble kirken innviet i 1870. Den tidligste utgaven av kirken skal være allerede fra slutten av 1100-tallet. Dagens kirkes korvegg og inngangsparti har en kjerne fra middelalderen.

Brønnøy kirke har hatt brann to ganger, første gang i 1772, andre gang i 1866. Etter den siste brannen ble kirken modernisert basert på den tids byggeskikker.

Kirken ble i 2008 åpnet for bruk igjen etter ca. 2 års restaurering, i første fase bare utvendig, i siste fase også innvendig. Kirken har nå to orgler, det gamle Claus Jensen-orgelet fra 1879 i nordveggen, og et nytt (2008), bygget av Carsten Lund i Danmark, som er plassert i sørveggen.^{xii}

Kirkens eldste inventarstykket er et krusifiks i tre fra før reformasjonen. Dette har fått en sentral plassering over det nye sidealteret.^{xiii}

Altartavlen er fra 1910 og laget av Even Ulving.

Skogmo Kapell ble bygd i 1979. I forkant var bygget et lite bårehus som ble bygd på og om til kapell. Under restaureringen av Brønnøy Kirke i perioden 1. juni 2006 til 15. juni 2008 fungerte Skogmo Kapell som avlastningskirke, og mye av aktiviteten som tidligere foregikk i Brønnøy Kirke ble lagt til kapellet.^{xiiii}

Trælnes Kapell er bygd i 1980 og mye av arbeidet ble gjort på dugnad. Det som er spesielt der, er altertavlen – et stort vindu fra gulv til tak bak alteret. Slik ser du rett ut i naturen, som blir ”motivet”.^{xliv}

Skarsåsen Kystfort er et festningsanlegg fra 2. verdenskrig. Fra de 4 store kanonstillingene går det løpegraver og tunneler. I tillegg er det mange forsvarsstillinger og rester etter 11 tyskerbrakker. Det er i dag et attraktivt friluftområde og utsiktspunkt. Her vil du også finne informasjonstavler som omhandler krigshistorien.

Skarsåsen tilhørte ”**Artilleri gr. Brønnøysund**”: Herunder sydbatteri i Høgåsen, Nordbatteri i Skarsåsen og batteri Ylvingen. Det var ca. 120 soldater ved hvert batteri. I Kirkehaugen var det også en infanteritropp på ca. 100 mann. I tillegg kom marine-kommandoen ved havna (20-30). Det var et forholdsvis stort belegg av tyske soldater her. Det tok ikke lang tid før de følte seg ”hjemme”. Brønnøysund ble kaldt ”Lille Berlin”, ikke bare pga mange tyske soldater; men også fordi 7 % av innbyggerne var medlemmer i nazist-partiet (ca. 90 personer).

Våren 1942 ble det etablert **russisk fangeleir i Mosheim** Ungdomshus Det kom i alt 63 russiske krigsfanger til denne leiren. De ble utsatt for hard behandling og hele **22 mann døde** i løpet av kort tid. Dette p.g.a. mishandling og sult, og manglende legetilsyn. En ble skutt under flukt.

De døde ble først gravlagt ved ungdomshuset, deretter flyttet til kirkegården i Brønnøysund, for deretter gravd opp igjen og flyttet til krigs-gravplassen på Tjøtta.^{xlv}

På Tilrem finnes det en hedensk offerplass, som er ca. 4-5000 år gammel. Britene hadde Stonehenge, Helgelendingene har Lundehaugen, inn under Mofjellet på **Tilrem**. Det ser nok ut som en vanlig haug for de fleste, men det er egentlig et gigantisk kompass i stein. Steinsettingen stammer sannsynligvis fra eldre jernalder, og hjalp de boende med å holde orden på årets jevndøgn og ritualer.

Grunnlaget for økonomi og makt lå i råderetten over god jord. Slik jord fantes på Tilrem, som ble både et kultsted og maktsentrum.

Når det ble bygd kirke her rundt 1100, underbygger det teorien om Tilrem som kultsted. Det var nemlig ikke uvanlig at kirker ble bygget på områder som allerede ble oppfattet som hellige.^{xlvi}

Det som er igjen av dette i dag er den nordligste av landets middelalderruiner. **Kirkeruinen** er på noe usikkert grunnlag identifisert som St. Knuts kirkeruin. St. Knutskirken er nevnt i Aslak Bolts jordebok på 1400-tallet, etter at kirken var nedlagt og jordegodset var overdratt til erkebispesetet. Noen sikker datering av kirken har vi ikke, men det antas ut fra stil på ornamentstykker funnet under utgraving, at den kan være oppført på 1100-tallet. En radiologisk datering av gulvlag funnet i ruinen, ga resultatet 1030-1240.

Kirken kan ha blitt oppført som privatkirke for storgården Tilrem, som er nevnt som lendmannsgård i Håkon Håkanssons saga. Antakelig ble kirken nedlagt på et tidlig tidspunkt i middelalderen. En teori går ut på at kirken ble satt i brann av hertug Skules menn i 1239, da de herjet på Tilrem under borgerkrigene.

De fleste teorier om kirkeruinen på Tilrem er basert på «kvalifisert gjetning», og ruinen framstår derfor som et meget interessant forskningsobjekt.

Kirkeruinen på Tilrem ble første gang arkeologisk undersøkt i 1934-35 av telegrafbestyrer Einar Høvding. I årene etter 1935 er ruinen kun sporadisk vedlikeholdt, og har til dels vært svært overgrodd. I 1992 ble det foretatt en mindre arkeologisk undersøkelse, men ruinområdet er aldri fullstendig utgravd.

I 2005 vurderte Riksantikvaren ruinens tilstand som svært dårlig. Murene mangler bindemidler og framstår i dag delvis som en steinrøys. Det største problemet er likevel gjengroing. Etter en nærmere analyse av ruinen i 2006 ble det vurdert som nødvendig å rense ruinen for mold, gress, torv og annen vegetasjon for å kunne vurdere murenes tilstand. Framrensingen ble gjennomført høsten 2006. Konserveringsarbeidet ble satt i gang våren 2007.^{xlvi}

Kirken antas å ha stått på en **storgård**, og den kan ha blitt anlagt allerede før vikingtida. Det er nemlig et ringtun som kan ha vært bygd opp allerede i eldre jernalder. Da kong Sverre skulle belønne en av sine våpendragere etter slaget ved Fimreite i 1184 brukte han nettopp gården Mo som gave. Det dannet seg etter hvert et festtun ved Tilrem, der det etter hvert ble ryddet plass til husmannsplasser og standsitterstuer.

Man antar at gården på Tilrem er Nord-Norges hittil eldste gårdsbosetning som er funnet og utgravd. I Snorres kongesagaer er Tilrem nevnt som lendemannsgård i 1184, da lendemann Anders Skjaldvorson falt i slaget ved Fimreite.^{xlvi}

Tilrem ble også et **markedssted**. Det siste markedet ble arrangert så sent som i 1939, men med tradisjoner gjennom det 18. og 19. århundret. Mot slutten av 1800-tallet stod det om lag hundre bygninger her.^{xlvi}

Markedet ble gjerne kalt **Tilremsmartnan**, og fant sted på Odden i Tilremsvågen, fra annen uke av juli. Forberedelsene begynte allerede uken før. Det ble satt opp skjeletter til kaffetelt og til store sirkustelt. Boder ble ryddet og gjort i stand til å ta imot «handlaran». Fartøyer kom og la seg ved Inner- og Yttervågen. Det var «handlarane» med sine varer eller fiskekjøpere. Det fortelles at det var så fullt med båter at man kunne gå over hele vågen i bare strømpelestene. Her var så overfylt med båter at de formelig lå og gned sidene mot hverandre. Martnan kunne vare i halvannen uke, men i de siste årene ble den innskrenket til fire-fem dager.¹

Stiftelsen Tilrem Markeds plass ble stiftet 25.1. 1997. Bakgrunnen for stiftelsen var ønsket fra Lorentz Tilrum om å ta vare på de gamle tingene som er i bruk nr. 1 (i «Gårn» på Tilrem).

I 2000 arrangerte Stiftelsen **Tilremsjødagan** for første gang. Arrangementet holdes på lørdag og søndag andre helga i juli. Dette er samme tidspunkt som Tilremsmartnan ble holdt i tidligere tider.

Det har på det meste vært ca. 600 mennesker på Tilremsjødagan. Martnansvandringen er blitt en fin bit av dette. Vi har også historisk foredrag og konsert på de gamle kirkeruinene av St. Knuts-kirken fra ca. 1100-tallet.^{li}

Ved gården Skåren, noen kilometer øst for Tilrem, 150 meter over havet ligger det 120 meter lange **Monsholet**. Inne i hula ble det i 1978 oppdaget rødmalte figurer på bergveggen. Disse **hulemaleriene** stammer trolig fra ca. 2000-1000 f.kr. Tre av dem forestiller dyr.^{lii}

På Tilrem ligger også **Hildurs Urterarium**, Nord-Norges eneste mat-, vin og urtegård. En hagevandring på egenhånd blant roser og urter gir ny energi. Hildurs har egen gårdsbutikk og lunsj- og vinsalg i hagen.

I Brønnøy har det vært uttak av **kvernstein** på gårdene Skogmo, Skille, Eide, Skåren og Tilrem. Det er glimmerskifer med talløse små granater i. Disse står fram i selve steinen og er ikke omgitt av glimmer. Leopold von Buch omtaler allerede i 1807 en del brudd i området. Bergmester H.C. Strøm skriver i 1824 om brudd i Ramtind og ovenfor Eidegårdene. De fleste steinene var kun $\frac{3}{4}$ til en alen i diameter og ble betalt i Bergen med tre til fire spesidaler, de få steinene som var over to alen i diameter betaltes med 20 til 30 spesidaler.

I dag er det like ovenfor gården til Georg Lorentsen i Skåren at sporene kan ses best. Her kan man tydelig se at det har vært hugget kvernstein.^{liii}

Også Brønnøy kommune deltok i **Skulpturlandskap Nordland**, og har kunstverket **Steinar Breiflabb**. Den svensk-franske kunstneren Erik Dietmans skulptur - den lille øya ved innseilingen til Brønnøysund forvandlet til en fisk - er et kunstverk som kunne betegnes som "land art" i sin måte å bruke en geografisk formasjon som utgangspunkt. Samtidig snur dette kunstverket alle vanlige tanker om denne kunstformen på hodet. Der "land art" oftest har vært rettet mot tanken om kunst som objekt, gjør Dietman det motsatte; han forvandler geografien til figur, landskapet til objekt.^{liv}

Steinar Bastesen (født 26. mars 1945) er en kjent personlighet i Brønnøy. Han er en tidligere kystfisker og hvalfanger, og ble for alvor kjent da debatten om hvalfangst raste på 90-tallet.

I 1999 dannet Bastesen Kystpartiet, og var Nordlands representant på Stortinget fram til 2005.

Steinar Bastesen har ofte vært en kontroversiell person, både som hvalfanger og politiker, og under partiets landsmøte 29. april 2006 ble han kastet sammen med

resten av partiets hovedstyre, inkludert konkurrenten Roy Waage. Waage ble dagen etter valgt inn som ny leder i partiet. Dermed ble Bastesen regnet for å være ferdig i norsk politikk. Steinar Bastesen sa nei til å bli æresmedlem i Kystpartiet, men han ble likevel stående som medlem i partiet. I april 2008 ble han ekskludert fra partiet, angivelig fordi han hadde skadet partiets omdømme og opptrådt illojalt.

Men Bastesen er ikke den eneste kjente personen fra Brønnøysund. **Dag Skogheim** (født 17. mai 1928 i Sømna) er en norsk forfatter og kulturarbeider.

Skogheim er født i Sømna og oppvokst i Brønnøysund. Som 14-åring ble han syk av lungetuberkulose, og tilbrakte de neste 11 år på sykehus og sanatorier. Han debuterte som forfatter med diktsamlinga ”-gagns menneske” i 1970.

Forfatterskapet hans konsentrerer seg om tre emner: Arbeiderbevegelsens historie, krigshistorien i Nord-Norge og tuberkulosens historie. Han har skrevet flere bøker om lungetuberkulose, en sykdom han fikk som 14-åring, om operasjoner og om årelange sanatorieopphold. Krigen som sosialt og kunstnerisk fenomen har opptatt ham mye. Arbeiderbevegelsens kamper, historie og kvinnenes aktive del i denne er tema i «Sulis-Valby-kvartetten», som består av de fire bøkene Sulis (1980), Café Iris (1982), November -44 (1984) og Sølvhalsbåndet (1986).

Tilfeldighetene i menneskenes liv, mangfoldet i miljøene, den grenseløse livslysten er hele tiden bærende tema i hans bøker. Skogheim har bl.a. bodd i Asker, Glåmdalen og Levanger. Han ble utnevnt til statsstipendiat i 1992.^{lv}

Skogheim har mottatt en rekke priser for sitt forfatterskap, og fikk blant annet både Sømna kommunes Kulturpris og Brønnøy kommunes kulturpris i 2003. Ved åpningen av LO-kongressen 9. mai 2005 ble Skogheim hedret med LOs kunstnerpris for sitt allsidige og lange virke.^{lvi}

I november 2008 fikk forfatteren kanskje den aller gjeveste utmerkelsen, Kongens fortjenstmedalje i gull, for sitt mangeårige forfatterskap.

Brønnøy KFUK-KFUM-speidere driver et svært utstrakt arbeid og har over 100 aktive medlemmer. En av tilbudene er familiespeideren, som er et tilbud der både foreldre og barn kan delta sammen.

Det mest unike tilbudet er ”**De Makalause**” - landets eneste speidertropp for psykisk utviklingshemmede. I 2007 ble de tildelt Diakoniprisen for sin innsats, og i 2008 feiret de 10-års jubileum der de funksjonshemmede selv sto for arrangering og servering av festmiddag. Primus motor for gruppen er Kirsten Østergård.

Kulturskolen i Brønnøy er et kultursamarbeid mellom Brønnøy og Vega kommuner, og består av to seksjoner; en for musikk og en for kunst.

Kulturskolen i Brønnøy er et kulturtilbud til barn og unge hvor musikkseksjonen i hovedsak er et fritidstilbud, mens kunstseksjonen har gitt sine tilbud innenfor

grunnskolen. Skolen tilbyr også ettermiddagskurs for barn/ungdom og voksne innen visuelle kunsthøgskole, i tillegg til tilbud innen samspill, teater og småbarnsgrupper.

Kulturskolens idé er å gi tilbud som er tilpasset hver elevs interesse, ambisjon og evne. Gjennom dyktige pedagoger med stor erfaring, gir skolen den enkelte elev opplæring innen sitt valgte kulturområde gjennom samhandling i grupper og ved undervisning av enkeltelever.

Undervisningen foregår dels på skolene og dels i egne lokaler. Målet er å gi hver elev muligheten til å ha glede av deltakelse innen de kulturtilbud som velges uansett om målet er å bli profesjonell utøver eller å ha et meningsfylt fritidstilbud.^{lvii}

Brønnøysund musikkorps (BMK) ble først startet i 1894, og er et tradisjonelt janitsjarkorps med ca 50 medlemmer fra Brønnøysund. BMK er kjent for Torghattfestivalen som de arrangerer i juni annethvert år (neste gang blir 18.-21. juni 2009). I tillegg har korpset hatt flere utradisjonelle korpsprosjekter som involverer samarbeid med solister, kor og band.

Torghattfestivalen er en festival for janitsjarkorps som arrangeres av Brønnøysund Musikkorps (BMK) annet hvert år i Brønnøysund (odde årstall), første gang i 1986.

Det deltar rundt 600 musikere fra hele landet, fordelt på 18-20 korps, i tillegg til BMKs egne medlemmer. Alle medlemmer av BMK bidrar i ulike roller ved arrangementet, og inntektene er et viktig grunnlag for korpsets drift.

Torghattfestivalen ble arrangert første gang i 1986, deretter i 1987 og hvert andre år siden. Bortsett fra i 1989, da forberedelsene kom seint i gang og fikk en begrenset deltakelse, har festivalen vært arrangert med ca. 600 tilreisende deltakere, begrenset av kapasitet for overnatting og bespisning.^{lviii}

Det er stor korvirksomhet i kommunen, med hele 7 kor: Brønnøysund Mannskor, Brønnøy Kirkes barnekor, Brønnøy Kammerkor, Kor i Øyan, Kor i Linnvind, Velfjord Blandakor og Trælnes Mannskor.

Brønnøysund Mannskor har fra starten i 1920 vært en av de viktigste kulturspredere i kommunen, og deltar ved høytider og arrangement av kulturell betydning for distriktet.

Tanken med å stifte et mannskor i Brønnøysund var et resultat av samtaler mellom to gode venner; Nelson A Arntzen og Sten Kapstø i 1920. Sten Kapstø var tilflyttet Brønnøysund og var bestyrer på "handelslaget". Sammen med Otto Hultin, som forøvrig var en dyktig pianist, ble arbeidet satt i gang for å danne stedets første mannskor.

Brønnøysund Mandsangforening ble startet fredag 29. oktober 1920 med Otto Hultin som korets første dirigent og Sten Kapstø som korets første formann, et

verv han ble gjenvalgt til i hele 10 år. Etter hvert talte koret 29 sangere. I 1922 skiftet Brønnøysund Mandsangforening navn til Brønnøysund Mannskor.

Siden den gang har koret holdt mange konserter, og er den dag i dag svært aktive, både med kirkekonserter og egne arrangement. Ett av disse er en fast begivenhet som foregår annet hvert år, og som i 2008 er den 10. i rekken – **Korfestivalen i Brønnøysund**. Mottoet deres er: Trives DU - trives HELE koret. Det setter standarden for festivalen.^{lix}

Brønnøy Kammerkor ledes av dirigent Oddmund Schanke, som også er dirigenten til Brønnøysund Mannskor. En av Brønnøy Kammerkors tradisjoner er å framføre Mozarts Requiem på Allehelgenssøndag.

Kor i Øyan holder til på Toft, og er et blandakor som har to faste konserter i året. En om våren og en til jul. Det var Bertil Bertelsen, senere kjent fra Publiners, som startet koret på tidlig 90-tall. I dag er de mellom 40 og 50 medlemmer, og det er Tor Halvard Nilsen som dirigerer.

Rootsfestivalen har satt Brønnøysund på Norges kartet både blant artister og publikum, og er blitt ett av Sør-Helgelands viktigste årlige kulturarrangement. Festivalen arrangeres av Kulturcompagniet som er en ideell forening stiftet våren 2004. Primært for å videreføre Rootsfestivalen, men også for å samle musikk- og kulturinteresserte og å arrangere konserter og andre kulturelle aktiviteter.

Det var Ragnvald Paulsen som første gang arrangerte Rootsfestivalen i 2001. Etter tre arrangement kastet Paulsen kortene.

En rekke musikk- og kulturinteresserte i Brønnøy ønsket at Rootsfestivalen skulle fortsette. Dermed ble Kulturcompagniet stiftet. Så langt har publikum fått oppleve store norske artister som Åge & Sambandet, Morten Abel, Gåte, Jim Stærk, Odd Nordstoga og Hellbillies. Av utenlandske artister har Rootsfestivalen hatt artister som Fairport Convention, Steve Harley & Cockney Rebel og Dr. Feelgood.^{lx}

Brønnøysund Idrettslag (BIL) er idrettslaget i byen. BIL har fotballag, håndballag, innebandy, svømming, Taekwondo og turn. BIL arrangerer mange aktiviteter, blant annet Tine Fotballskole. Over 200 barn deltar på fotballskolen som arrangeres i slutten av juni hvert år.

BIL håndball har et idrettstilbud til barn, ungdom og voksne. BIL Håndball trener daglig i Brønnøyhallen.

Innebandy har blitt ekstremt populært, og en fast gjeng, som består av gammel og ung, lærere, bønder, malere, ingeniører, studenter m.fl. møtes to ganger i uken. Pådriver for det noe spesielle tilbudet er Olav Hermansen.

BIL Svømming ble startet i 1998 og besto da av 6 unger som svømte og tre fedre som trente. I dag består gruppen av ca. 50 juniorer fordelt på tre treningspartier. Høsten 2002 startet klubben svømmeskole for barn mellom 5 og 10 år og de

tilbyr nå kurs på totalt sju nivåer, fra vanntilvenning via svømmedyktighet og videre til opplæring i alle fire svømmeartene, samt noe stup, synkronsvømming og vannpolo. Siste halvår fulgte ca. 75 unger kurs hos BIL.

Idrettslaget har også sin egen gruppe for funksjonshemmede – BIFF – **Brønnøysund Idrett for funksjonshemmede**. Gruppen har i mange år arrangert svømming, og tilbyr også andre aktiviteter, turer og lignende.

Idrettslaget Tjalg ble stiftet 10. september i 1945 og innmeldt i Norges idrettsforbund 25. april i 1946.

Laget har ca. 700 medlemmer i forskjellige aktiviteter. Fotball, turn, idrettsskole, svømming, ski og ungdomsgruppe. IL Tjalg rekrutterer barn og ungdom først og fremst fra Salhus skole, som dekker områdene utenfor Brønnøysund

Klubben har egen fotballbane med eget klubbhus på Mo, ca. 5 kilometer utenfor Brønnøysund. Tjalg har også egen skihytte og lysløype på Gåsheia. **Gåsheia** er utgangspunkt for folk som ønsker å bruke fritiden ute i naturen hele året. På vinterstid er skihytta åpen for publikum søndager og onsdager. Her kan turgåere komme inn og varme seg etter turen. Området er meget barnevennlig.

I 2004 ble idrettslaget fra Toft, Sport-71 og idrettslaget fra Torget, Torghatten IL slått sammen til **Sport Torghatten IL**. Idrettslaget består av om lag 300 medlemmer, og har fotballgruppe, håndballgruppe, trimgruppe og barneidrettsgruppe. Det er barneidrettsgruppen som står for den største aktiviteten. - Her organiserer vi aktiviteter for barn fra 4-5 års alderen og oppover, sier dagens leder Kjetil Mathisen.

Brønnøy Jeger- og Fiskerforening driver selvfølgelig med jakt og fiske, men har også mye annet på programmet, og arrangerer alt fra ladekurs til kurs i flåing. De driver også **Fiskeskolen Sør-Helgeland**. Dette skal være et alternativt tilbud til ungdom fra 12 til 16 år fra hele Sør-Helgeland. Fokus er på lærdom, opplevelse, natur og teamarbeid.

Skolen arrangeres over flere dager, og sist gikk den over 5 dager på 5 ulike steder. Ungdommene blir delt i 5 grupper, som hver består av 10 ungdommer og to instruktører. Alle grupper går på rulling for hver dag og innen 5 dager har 50 ungdommer vært gjennom alle fem gruppene med fem forskjellige temaer.^{lxi}

Jeger- og Fiskerforeningens største arrangement er likevel den årlige **Villmarksmessa**. Dette er den største messa innenfor friluftsliv i Nordland fylke, og hadde i fjor om lag 5000 besøkende. I 2009 blir den den niende messen i rekka, siden oppstarten i 2001.^{lxii}

På Mo, ca 8 km nord for Brønnøysund, finner du en 6-hulls **golfbane** med driving range, putting green og øvingsbunker. Banen er på 120 dekar og har 3 stk par 3 og 3 stk par 4 hull. Total lengde (gul) er på 3.564 meter.

Kunst og kaos ligger i Masterberggata i Brønnøysund og er et nytt kunstgalleri/kreativt rom hvor kunstbegrepet omfavner alle uttrykksformer.

Stedet ønsker å være en kulturarena, et møtested og knutepunkt i Sør-Helgelands kulturliv. Her arrangeres både konserter og utstillinger.

På Skill driver Vegard Tilrem **Galleri Thule**. Det er et fotogalleri som viser fotografi fra «Thule» (stedet mot nord), kystkultur, arkitektur, kulturhistorie, topografi, mennesker, Vega Verdensarv med mer (også salg av ferdigstilt fotografi mm).

Kunstner Inger-Hilde Nyrud har galleri og atelier hjemme på Hestøya nord i Brønnøysund. **Atelier Inger-Hilde Nyrud** er et galleri med akrylmalerier og produkter i kunstglass.

På vei mot Torghatten ligger **Webjørn Steinset galleri og kunstverksted**. Her finner du malerier og rosemaling i tillegg til rikuler og kubbestoler med jakt-, fiske- og dyremotiver. Kunstneren maler portretter på bestilling og dekorasjonsoppdrag på møbler med mer.

På Trælnes, 30 km sør for Brønnøysund ligger **Monicas Keramikk**. Monica Eide startet bedriften i oktober 2005. Dette var et resultat av ett års opphold på øya Zakynthos i Hellas. Der jobbet Monica som assistent og lærling hos Hanne Mi Sauge, som har sitt eget keramikkverksted på Zakynthos. Monica tilbyr et variert utvalg av keramikk, pyntegjenstander og bruksgjenstander.

Ellens Butikk/Galleri Trappen holder også til på Trælnes. I Ellens Butikk finner du Galleri Trappen, en salgsutstilling med veggbilder i tekstil. Her finner du også annen brukskunst i tekstil.

VELFJORD

Velfjord er en tidligere selvstendig kommune i Nordland fylke, opprettet 1. oktober 1875 da den ble fradelte Brønnøy kommune. Velfjord hadde ved etableringen 1 162 innbyggere. 1. januar 1964 ble Velfjord, som da hadde 1 380 innbyggere, slått sammen med Brønnøy, Brønnøysund og Sømna samt deler av Bindal kommuner til den nye Brønnøy kommune. 1. januar 1977 ble Brønnøy kommune delt i Sømna og Brønnøy kommuner. Tidligere Velfjord forble del av Brønnøy kommune.

Hommelstø var kommunesenter i tidligere Velfjord kommune. Bygda var tidligere dampskipsanløp og utgangspunkt for bygderutene på Velfjorden, og er den dag i dag knutepunkt for trafikken innover i bygda. Veien til Brønnøysund ble åpnet i 1938.

I Hommelstø var det på det meste 4 butikker, bakeri, skomaker, kafé, overnatting, to sagbruk, høvleri, snekkerfabrikk m.m. I bygdesenteret hadde flere gårder – blant annet i Øverbygda (Sausvatn) – sine egne laftede staller, hvor hestene ble plassert mens eierne var på handletur eller deltok i møtevirksomhet.

I dag har tettstedet cirka 300 innbyggere, hvor de fleste driver med gårdsdrift, skogbruk og fiske. Flere av innbyggerne jobber også ved Brønnøy Kalk A/S, og andre pendler inn til Brønnøysundregistrene.

Velfjord Bygdemuseum ligger på Strøm, ca 5 kilometer fra Hommelstø, og er en avdeling av Helgeland Museum. "Minnetun" ble innviet i 1953 og består av en større samling bygninger og gjenstander fra Velfjord. Samlingen av bygninger, utstyr og redskaper stammer fra bonde - og fiskerkulturen på 1700-1800 tallet. Museet har egen sørsamisk avdeling. Det er arrangement første og siste søndag i juli.

Kirken i Velfjord heter **Nøstvik kirke**. Dette er en laftet korskirke fra 1674 og er en av Nord-Norges eldste trekirker. Den har en altertavle fra 1758. Det spesielle er at kirken også har en gammel altertavle fra 1641, noe som gjør den eldre enn selve kirken. Denne tavlen stammer fra kirken som sto der før. Tavlen består ikke av et maleri, men er et utskåret Fadervår i tre. Dette kommer trolig av at dette var i tider der det var viktig å lære folk og lese.

Det er også et annet interessant objekt i kirken – nemlig et lite reisealter med relikvieskrin, som etter tradisjonen har inneholdt hellige Olavs hårlokk. Disse er det bare to av i Norge.^{lxiii}

Lande Kapell, formelt Tosen Kapell, ligger på Lande ved Tosenfjorden. Kapellet kommer opprinnelig fra Solstad i Bindal, og ble flyttet til Lande 1891. Kapellet har en gammel altertavle fra 1789, som først ble tatt i bruk for noen år siden da den ble pusset opp etter å ha vært lagret i mange år.^{lxiv}

Det første som møter deg når du kommer til Hommelstø er **Persplassen**, en restaurant og kafé som serverer tradisjonell norsk mat.

Skareldåret keramikk ligger 3,4 kilometer nord for Hommelstø, og her drives det med skulpturell og tradisjonell keramikk som kopper, kar, smykker, fat og figurer. Stedet har både verksted og salgsutstilling.

Det er en veldig sterk revy-tradisjon i Velfjorden. **Velfjordrevyen** har eksistert siden 1987, og har helt siden starten samlet inn penger til lokale formål. I 1991 kunne Velfjord åpne et nytt samfunnshus, Gilde, mye takket være revyens innsats. Fortsatt samler revyen inn penger til dette huset, nå til et scenebygg.

Velfjordrevyen kan beskrives med 3 stikkort: Idealisme, samfunnsengasjement og hyggelig sosialt samvær.

Velfjord har også et aktivt idrettslag, Hilstad IL. Hilstad Idrettslag har ett av Nord-Norges mest kompakte idrettsanlegg. I nær tilknytning til hverandre finner du bl.a. kunstgressbane, hoppbakke, klubbhus, innendørshall, skitrekke og skiløyper. I Klokkaråsen skianlegg er det hoppbakke med K-punkt på 10, 20 og 30 meter, brettbakke, lett barneløype, 4 km lysløype og klubbhus med kafe og toaletter. Hilstad IL ble dannet i 1925, og har også gjennom flere tiår arrangert det populære "Sausfjellrennet".

Nevernes Havn ligger ca. 6 kilometer fra Hommelstø sentrum, og er et flerbrukssenter for kystkultur på Sør-Helgeland. Her er det kunstutstillinger, dokumentasjon, aktiviteter med mer. Det er både permanente utstillinger med gjenstander og bilder i tillegg til egne sommerutstillinger, temadager og informasjon om Lomsdal/Visten.

Nevernes Havn er bygd opp av investor og finansmann **Aage Oxholm** og hans kone **Tove Oxholm**. Tove Oxholm har tilknytning til Velfjord gjennom sin mor, som kommer fra Hommelstø. Ekteparet har lagt ned mye arbeid, tid og penger for å gjøre Nevernes Havn til en perle ved vannet i Velfjord.

Oxholm kjøpte området rundt Nevernes Havn i 2000. Siden da har stedet vært i kontinuerlig forandring. Nevernes Havn var ikke mer enn en brygge og en kolonial da ekteparet overtok. Nå er den gamle brygga restaurert og to nye brygger er kommet opp. Der den gamle butikken sto, er det nå et stort hus med galleri og en leilighet på toppen. I havna er det en fontene og langs kaia er det mye kunst som smykker opp.^{lxv}

På Nevernes Havn står også **Nævernes Gaard**, et nyrestaurert og ombygd fjøs. I 2. etg. befinner det seg et meget fasjonabelt selskapslokale.

Det som en gang var "møkkakjellern" huser nå et krigsmuseum - en av Norges største private samlinger av krigseffekter. Det er Leif Torps som har samlet effektene. Her finner du uniformer fra ulike epoker (også en del utenlandske), personlig utstyr, en del teknisk materiell, distinksjoner, medaljer, håndvåpen og ammunisjonshylser, kniver, bajonetter, plakater, bilder, litteratur, regimentsplater, regimentskrus, for å nevne noe. I tillegg er det innredet en komplett "Milorg-hytte" med autentisk innhold.

Naturen i Velfjord er storslått, og **Lomsdalen** er en av turklassikerne på Sør-Helgeland. Det greieste er å starte turen med båt over Velfjorden fra Nevernes Fra Børjeøra i bunnen av den storslagne fjordarmen Storbørja krysses hengebrua over Tettingelva, og ved nordenden av Strompdalsfjellet går ruta opp lia. Videre gjennom Sæterdalen, til Strompdalen og skogstua her. Fra Stompdalen går stien ned til Breivasselva. Hengebrua over elva er enkel og beveger seg noe, men ikke verre enn at de fleste takler det. Veien opp ura er det eneste stedet på turen der en kan være litt i tvil om trasevalg - hold forholdsvis høyt her. Når du er kommet opp på Meheia, går stien forholdsvis flatt herfra og inn til Lomsdalen.^{lxvi}

Lomselva har sitt utspring i fjellene mellom Velfjorden og Vefsn, og mellom Visten og Tosbotn. Elva har sitt utløp ved Storbørja. På 1700-tallet var det ni gårdsbruk i området. Så seint som i 1946 hadde bygda 52 innbyggere. Men i 1973 ble lemmene slått for vinduene, dørene ble låst, og den siste bonde dro med båt ut fjorden.

På turen kan du oppleve Strompdal naturreservat, restene av Knut Strompdals hage på Strompdal gård, Breivassfossen, utsikten mot Lomselva fra ura på vei

opp til Meheia, området ved og omkring Lomsdal gård og gårdsfossen like ovenfor Lomsdal gård.

Strompdalen naturreservat omfatter den nedre delen av Lomselvas dalføre som munner ut i Storbørja, Velfjordens innerste fjordarm. Lomselva har skåret seg kraftig ned til et mektig gjel, og naturreservatet ligger på vestsida i et kupert og tungt tilgjengelig terreng. Sæterdalen ligger sentralt i området og møter Strompdalen i den sørlige delen av området. Berggrunnen domineres av næringsfattig granitt og granodioritt.

Strompdalen er et reint granskogområde med mye rik høgstaude- og storbregnevegetasjon. Det avgrensede området omfatter den mest skogrike delen av Lomsdalen. Et stort sammenhengende areal består av en høyvokst og godt sluttet granskog. På kollene mellom Sæterdalen og Lomselva er tresjiktet mer variert med furuskog på toppene og ofte med sterkt innslag av tørre trær.^{lxvii}

Med bakgrunn i de store natur-, kultur- og friluftslivsverdiene, har Stortinget bedt om at vern etter naturvernloven skal utredes i **Lomsdal-Visten**. Det er lagt spesiell vekt på at Lomsdal-Visten er et nasjonalt verdifullt område på grunn av få tekniske inngrep.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) tilrår overfor Miljøverndepartementet at det opprettes en nasjonalpark på ca 1115,9 km² med navn Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarcken vaarjelimmiedajve på Helgeland, i kommunene Vefsn, Grane, Brønnøy og Vevelstad.

I tillegg til nasjonalparken tilrår DN ovenfor Miljøverndepartementet at det opprettes et tilliggende landskapsvernområde på ca 32,4 km² med navn Strauman landskapsvernområde.

Den foreslåtte nasjonalparken utgjør et stort sammenhengende naturområde, som i det vesentlige er fri for tekniske inngrep. På denne bakgrunn foreslås fjellområdene og fjordlandskapet mot Velfjorden etablert som nasjonalpark i medhold av naturvernloven § 3.^{lxviii}

I Strompdalen ligger også Strompdalen Gård. Den siste bruker på gården var den kjente folkeminnesamleren, botanikeren og ordføreren **Knut Strompdal**. Fra denne ødemarksgården ledet Knut Strompdal en hel kommune i mange år. Han bodde her til sin død i 1954. Siden har gården ligget øde. Ennå finner vi rester av hagen hans, der han samlet mange sjeldne planter.

Arvid Sveli (født 1920) er en norsk dikter, forfatter, pensjonert herredskogmester og skogbruker fra Bindal. Fra tidlig ungdom arbeidet han som tømmerhugger. Siden tok han skogbruksutdanning og ble skogbestyrer og senere herredskogmester på Sør-Helgeland.

Sveli har et mangfoldig forfatterskap som strekker seg fra tidlig på 1970-tallet fram til dags dato, og hovedsaklig er det naturskildringer fra Helgeland han

skriver om. Han har også hatt en artikkelserie gående i lokalavisa Brønnøysunds avis, der tema er lokalhistorie, natur og naturopplevelser.^{lxix}

Liten Ida er en spillefilm som ble spilt inn i Brønnøysund i 1981. Dette var den første filmen regissert av en kvinne der handlingen var lagt til krigen i Norge, og flere profilerte skuespillere var med, blant annet Lise Fjeldstad, Arne Lindtner Næss, og Minken Fossheim.

Laila Mikkelsens filmatisering av Marit Paulsens roman er en nøktern og sosialrealistisk skildring av et barns skjebne under krigens siste år. Hovedpersonen Ida får lide for foreldrenes gjerninger, og blir mobbet og plaget.

Året er 1944, og krigen går inn i sin slutfase. Ida flytter sammen med moren og broren til en liten kystby i Nord-Norge. Moren jobber i en tysk fangeleir og har et forhold til en tysk offiser. Samfunnet er lite, og tyskertøsene blir ikke tatt på med silkehansker. De voksne og barnas harme går ut over lille Ida. Hun går optimistisk inn i møter med andre barn og voksne, men blir brutalt avvist hver gang.

Med sin tematisering av tyskertøsene og deres barns skjebner, gir Liten Ida et perspektiv på krigen som motsier all enkel heroisme, og reviderer bildet av krigen.^{lxx}

VISSTE DU

- at **Publiners** er fra Toft i Brønnøy? Publiners kom helt til gullfinalen i den norske Melodi Grand Prix 2009, med låta "Te Stein". Publiners spiller rock med røtter i europeisk folkemusikk, en sjanger som de selv kaller «folk'n'roll». Fra før er bandet kanskje mest kjent for sin deltakelse i Lyden av lørdag på NRK1 høsten 2007, der de nådde fram til semifinalen. Med låten «Maja» har de vært A-listet på NRK P1, og også vært å finne øverst på Norsktoppen. Bandet har to plateutgivelser bak seg, "Heim" (2005) og "Driv" (2008).
- at to av Halvdan Sivertsens musikere er fra Brønnøy? Gitaristen **Håvar Bendiksen** er fra Velfjord, og **Trond Viggo Solås** som spiller kontrabass er fra Brønnøysund.
- at også Åge Aleksandersen har en musiker fra Brønnøysund? **Gunnar Pedersen** er født i Båtsfjord, Finnmark, men har vært bosatt i Brønnøysund siden 1977. Han har vært fast gitarist i rockebandet Sambandet sammen med Åge Aleksandersen siden 1981. Gunnar Pedersen har vært med på en rekke plateinnspillinger i Sambandet. Han har også spilt inn plater sammen med Halvdan Sivertsen, Tre Busserulls, Hans Rotmo, Hilde Helberg og Bjørn Afzelius. I 2006 mottok han Brønnøy kommunes Kulturpris for sitt arbeid.

- at den 6. mars 1995 la Brønnøysunds Avis som første avis i Norge ut nyheter på Internett?
- at Brønnøysundregistrene får så mye post at de har eget postnummer: 8910 BRØNNØYSUND?
- at det er mange banker i Brønnøysund? Hele fire stykker holder til i kystbyen.
- at det er enda flere frisører – hele 7 frisørsalonger?
- at Brønnøysund fortsatt har posthus?
- at Eidsvollsmannen **Georg Sverdrup** har bodd i Brønnøy Prestegård?
- at du kan **få landets beste softis** på TD på Kaia?
- at du kan få **landets beste oppdrettstorsk** bare noen kilometer unna, på Toft? I 2006 ble nemlig Fjord Marins oppdrettstorsk kåret til landets beste.
- at Torghatten ble kåret til Norges nest mest romantiske sted av landets største reisemagasin, "Reiser & ferie" i 2009 ? Nupen i Troms kom på førsteplass.
- at ved Stortingsvalget i 1961, der det nystiftede Sosialistisk Folkeparti stilte til valg for første gang, fikk partiet i Velfjord over 60 % av stemmene? Det var partiets høyeste oppslutning i hele landet.

xxiii Hvis ikke annen kilde oppgitt, er informasjonen hentet fra Statistisk Sentralbyrås kommune-fakta sider.

xxiv Statistisk Sentralbyrå, Tabell 19 Nordland – Folkemengd, etter kjønn, alder og kommune. 1. okt. 2008

xxv Statistisk Sentralbyrå. Tabell 10 – Innvandrerbefolkningen, etter vestlig og ikke-vestlig landbakgrunn og kommune 1 jan. 2008

xxvi Statistisk Sentralbyrå. Tabell 2 – Personer 16 år og over, etter utdanningsnivå og bostedskommune. 2007

xxvii Befolkningsendringer i kommunene. 1951-2008. 1813 Brønnøy. Folkemengde 1. Januar og endringer i året. 1951 -

xxviii Befolkningsendringer i kommunene. 1951-2008. 1813 Brønnøy. Folkemengde 1. Januar og endringer i året. 1951 -

xxix Befolkningsendringer i kommunene. 1951-2008. 1813 Brønnøy.
Folkemengde 1. Januar og endringer i året. 1951 -

xxx www.bronnoy.kommune.no

xxxi Statistisk Sentralbyrås kommune-fakta sider.

xxxii P R O D U K S J O N S T I L S K U D D I J O R D B R U K E T 07/10-08, LISTE
OVER PRODUKSJONER PR. 31.07.08 (080910) 1813 Brønnøy

xxxiii Knut Horn

xxxiv 19. august 2008 kl. 12:10 Av Sindre Ånonsen

xxxv Tall fra Brønnøysundsregistrenes egen statistikk, ved
Informasjonsavdelingen

xxxvi *TTS med storkjøp*, av Matti Riesto, Brønnøysunds Avis 25.11.2008

xxxvii *Fjelltrimmen i full gang*, av Sigrid Velle Dypbukt, Helgeland Arbeiderblad,
28.05.2008

xxxviii Edvard Nielsen

xxxix www.bronnoy.kommune.no

xl Søknadsdokument til Norsk Kulturminnefond, *Tørrfiskbrygga i Brønnøysund*,
Magnar Solbakk

xli Wikipedia-artikkel

xlii Prost Even Borch

xliii Prost Even Borch

xliv Prost Even Borch

xlv Informasjonsplakat Skarsåsen Kystfort

xlvi *Fotefar mot Nord*, Ottar Grepstad, Kirsti Mathilde Thorheim, Press
Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag ved Nordland
fylkeskommune, kulturetaten

xlvii St. Knuts kirkeruin på Tilrem, Riksantikvarens Ruinprosjekt

xlviii Historisk tilbakeblikk, av Jarle Johansen

xlix *Fotefar mot Nord*, Ottar Grepstad, Kirsti Mathilde Thorheim, Press
Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag ved Nordland
fylkeskommune, kulturetaten

^l Ingrid Johansens særoppgave fra 1990.

^{li} www.tilremsmartan.no

^{lii} *Fotefar mot Nord*, Ottar Grepstad, Kirsti Mathilde Thorheim, Press Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag ved Nordland fylkeskommune, kulturetaten

^{liii} Fra «Spor», avisartikkel i Brønnøysunds Avis 1995, av Jarle Johansen

^{liv} www.skulpturlandskap.no

^{lv} Wikipedia-artikkel

^{lvi} *Dag Skogheim fyller 80*, av Rune Blix Hagen, Nordlys, 16.05.2008

^{lvii} www.kulturskolenibronnoy.no

^{lviii} Wikipedia artikkel

^{lix} www.bmkor.no

^{lx} www.rootsfestivalen.no

^{lxi} www.brjff.no

^{lxii} www.brjff.no

^{lxiii} Prost Even Borch

^{lxiv} Prost Even Borch

^{lxv} *Med et varmt hjerte for Velfjord*, av Hildegunn Nielsen Tjøsvoll, Brønnøysunds Avis 13.06.2008

^{lxvi} www.turistforeningen.no/bronnoy

^{lxvii} Informasjonsplakat, Strompdalen Naturreservat, Fylkesmannen i Nordland, Miljøvern avdelingen

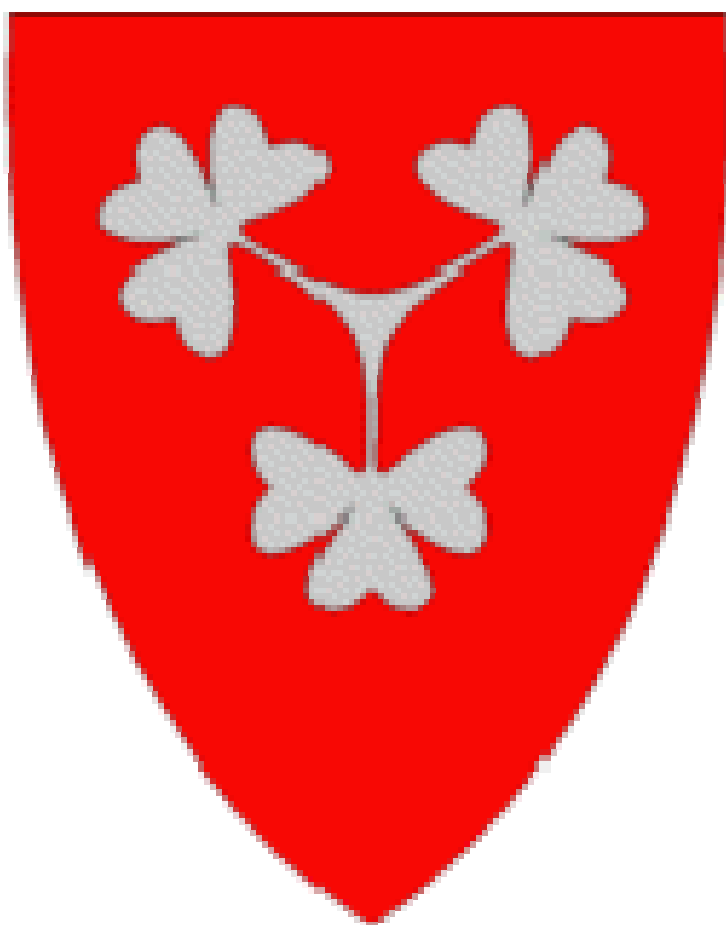
^{lxviii} Tilråding fra Direktoratet for naturforvaltning om verneplan for Lomsdal-Visten i kommunene Brønnøy, Grane, Vefsn og Vevelstad i Nordland fylke, Mai 2008

^{lxix} Wikipedia-artikkel

^{lxx} Filmstudieark, Norsk Filminstitutt (NFI)

SØMNA KOMMUNE

Omdømmeprojektet

Torgar Næringshage

46

FAKTA og STATISTIKK^{lxxi}

Innbyggere 1. 01. 2009: 2054

Innbyggere 1. 01. 1999: 2135

Befolkningsutvikling de siste 10 år: -3,8 %

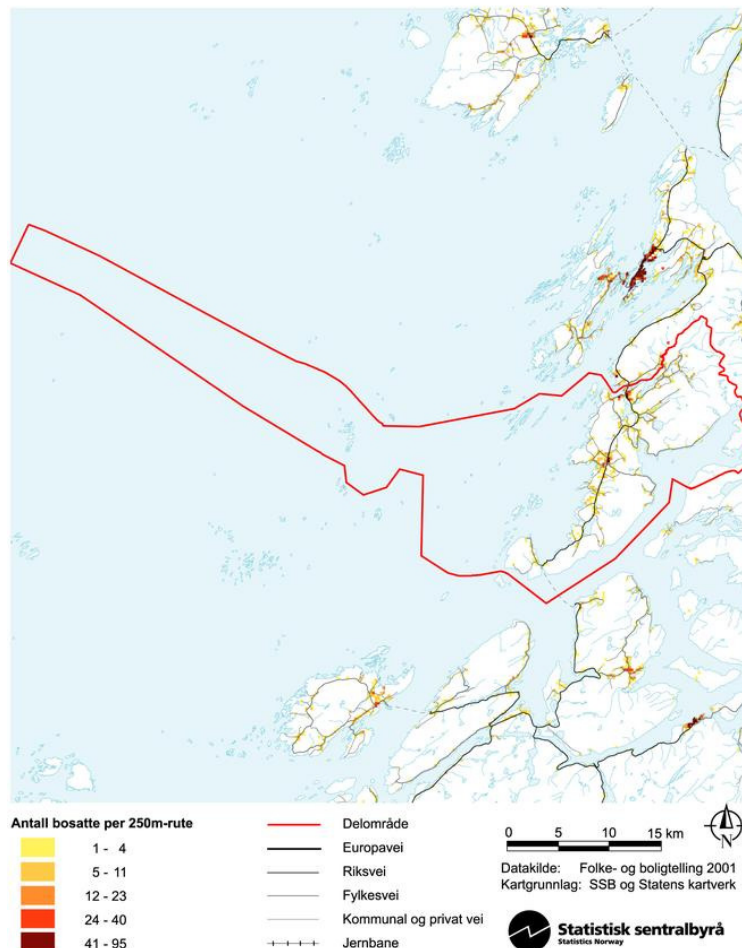
Areal: 193,7 km²

Kommunesenter: Vik

Bosetning: Størstedelen av kommunen ligger sør på Sømnahalvøya. I tillegg består kommunen av en del mindre øyer og holmer med Sørkvaløya som den største øya. I Sømna er det to tettsteder, Berg og kommunesenteret Vik. Andre store bygder er Dalbotn, Sund og Brekkeidet.

1812 Sømna kommune – bosettingsmønster

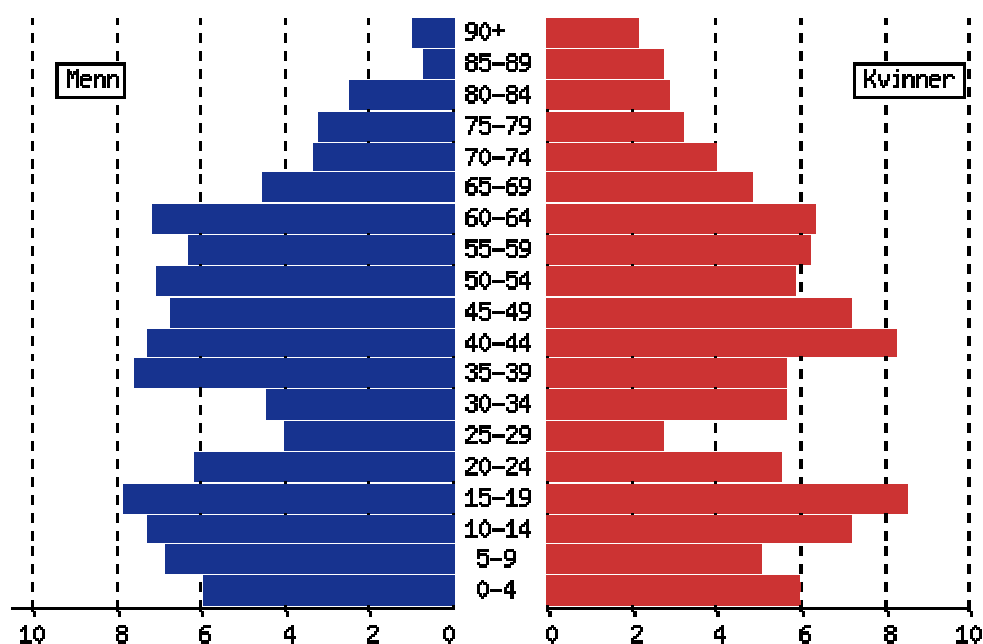
Antall bosatte per rute 250 m x 250 m. Ikke fargelagte ruter/områder er uten bosetting. Befolkningsdata per 1. januar 2002.

Befolkningsstruktur 2007. Prosent

	Kommunen	Fylket	Landet
Antall menn per 100 kvinner i aldersgruppen 20-39 år	100,0	105,0	102,8
Andel barn og unge 0-17 år	24,0	23,3	23,4
Andel eldre 80 år og over	5,7	5,2	4,7

Befolkningen etter kjønn og alder. 1.1. 2008. Prosent

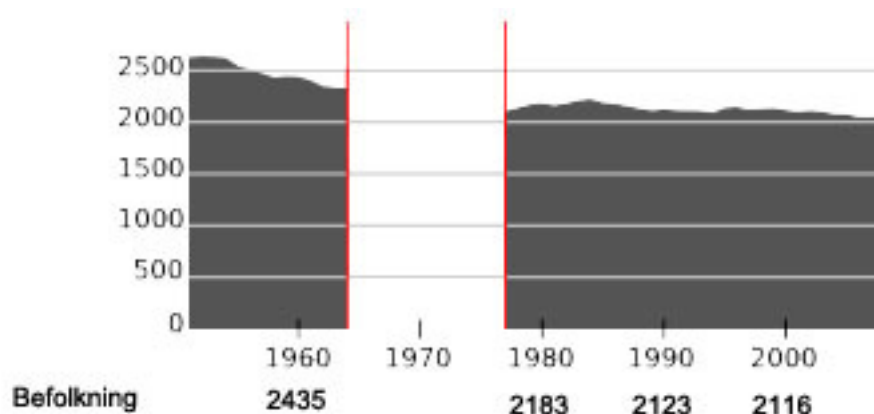

Kjønnsfordeling 2008:^{lxxii} Med 1014 menn og 1042 kvinner i kommunen er 49,3 % av befolkningen menn og 50,7 % kvinner.

Innvandring 2008:^{lxxiii} I Sømna er det 50 utlendinger, 12 av vestlig opprinnelse og 36 av ikke-vestlig opprinnelse.

Utdanningsnivå 2007:^{lxxiv} 39,8 % grunnskolenivå, 44,2 % videregående nivå, 16,0 % universitets- og høyskolenivå.

Befolkningsutvikling 1960 – 2000:^{lxxv}

1.1.1964 ble 1812 Sømna en del av 1814 Brønnøy, men allerede 1.1.1977 ble 1814 Brønnøy delt i to kommuner 1812 Sømna og 1813 Brønnøy. Området Hongsetbygda, som før 1964 som var en del av Sømna, ble overført til Brønnøy. Ved folketellingen i 1960, 1970 og 1980 var folkemengden i det overførte området henholdsvis 51, 31 og 30.

Befolkningsutvikling 1997 – 2007:^{lxxvi}

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Fødselsoverskudd	0	1	-2	-2	-1	-7	-6	-3	-13	-1	-2
Nettoflytting inkl. inn- og utvandring	8	6	-19	-19	13	-4	-17	0	-14	0	11
Folketilvekst	8	7	-21	-21	12	-11	-23	-3	-27	-1	9

1952 var året med flest fødte, da det ble født 55 barn i Sømna kommune.

Det året flest mennesker flyttet fra kommunen var i 1996, med 153 utflyttinger.

Politikk: Kvinneandelen i kommunestyret er på hele 53 %.

Andel stemmer per parti i kommunen ved kommunestyrevalg i 2007:^{lxxvii}

Partiliste	Forhånd	Valgting	Totalt	%	Mandater
Det norske Arbeiderparti	1247	5,239	6,486	35,26	6
Høyre	119	267	386	2,10	0
Fremskrittpartiet	239	890	1129	6,14	1
Fellesliste SP og KRF	1550	7350	8900	48,39	9
Sømna bygdeliste	109	1384	1493	8,12	1

Valgdeltakelse: Ved kommunestyrevalget i 2007 var valgdeltakelsen på 69,6 %.

Ordfører: Edmund Dahle, Senterpartiet.

Kommunevåpen: Motivet i kommunevåpenet er tre sølvfargede kløver på rød bunn, og symboliserer at jordbruk er hovednæringen i kommunen.

Klima: I 2007 var februar den kaldeste måneden, med et gjennomsnitt på -12 grader. Den varmeste var juli med en snitt temperatur på 16,2 grader. Den våtteste måneden var oktober, med hele 240,6 mm nedbør, og den mest forblåste måneden – med mest vind – var april.

HISTORIE

Navnet Sømna går trolig tilbake til det gammelnorske SØFN, av SVEFN eller det eldre SVEIFN til verbet SVEIFA, som betyr å "sveive, svinge". SVEIFN kan da bety "et sted hvor man snur". Området har antakelig fått dette navnet på grunn av den lune havnen øst for Kvaløya, der båtene søkte ly før de gikk videre.^{lxxviii}

Sømna's frodige natur har så langt tilbake som vi kjenner til lagt grunnlaget for bosetning. Mange funn forteller Sømna's historie fra den eldre jernalder og fram til vår tid.

Arkeologiske utgravninger viser at Sømna har vært **bosatt fra eldre jernalder** og fram til i dag. På slutten av middelalderen ble Sømna (Sør-Sømna) skilt ut som egen fjerding under Alstahaugsysla.

Etter Formannskapslovene kom i 1837 var **kommunen** en del av Brønnøy herred. Sømna ble skilt ut som eget herred i 1900. Fram til 1940 hadde kommunen navnet Vik. I perioden 1964 til 1977 var kommunen igjen en del av Brønnøy. Den nye Sømna kommune er ikke identisk med Sømna kommune før 1964.^{lxxix}

NATUR

Det er flere naturreservater i Sømna kommune. Et av disse er **Amundsgjerdlia naturreservat**. Reservatet ligger ved gården Amundsgjerdet. Naturreservatet er på 83 dekar. Området er vernet for å sikre ei spesiell almeli med innslag av kusymre og andre sjeldne planter.

Like ved ligger også **Gjerdevatnet naturreservat**. Gjerdevatnet naturreservat ligger ved Ånnvika. Naturreservatet omfatter Gjerdevatnet (25 m.o.h.) og områdene rundt vannet. Naturreservatet har et areal på 195 dekar, hvorav 60 dekar vannareal. Området er vernet for å bevare et viktig våtmarksområde.

Bøpøla naturreservat ligger sør for Berg. Reservatet er på 148 dekar, hvorav 62 dekar landareal. Området er vernet for å bevare et viktig våtmarksområde.

Sømna er også kjent for sine mange og fine strender. Et populært utfluktssted bærer det spesielle navnet **Anklakken**. Anklakken er en liten øy som ligger rett utenfor strandlinjen, så du må i båt for å komme dit.

Det er flere steder med uvanlige navn i Sømna. **Helvete** er en del av Sømnes Gård, og det fins flere forklaringer på navnet. Den enkleste er nok at navnet kan komme av at det, før marka ble drenert, var mye myr i området, og derfor fungerte dårlig til jordbruk.

Høyeste fjell i kommunen er Lysingen med 648 moh.

Det er mange merkede **tur- og sykkeløyper** på Sømna, der du kan sykle langs svingete grusveier i landlige og vakre omgivelser.

NÆRING

Sysselsatte fordelt på næring 2006. Prosent^{lxxx}

- Primærnæring: 21,3 % i Sømna (6,4 % i Nordland og 3,4 % i Norge)
- Sekundærnæring: 16,8 % i Sømna (18,7 % i Nordland og 20,5 % i Norge)
- Tertiærnæring: 61,5 % i Sømna (74,4 % i Nordland og 75,6 % i Norge)

Sømna kommune er først og fremst en jordbrukskommune, og en av de få der det dyrkes korn. Sømna kalles populært for Nord-Norges kornkammer. Kommunen kan også på mange måter kalle seg **Nord-Norges største landbrukskommune**.

Kommunen har den høyeste prosentandelen jordbruksareal i drift av alle kommuner i Nord-Norge. % areal av kommunen er jordbruksareal i drift.

Sømna har også den høyeste produksjonen av melk, storfe, gris og korn i Nord-Norge.^{lxxxi}

NILF og Østlandsforskning gjennomførte i 2005 en undersøkelse der de har tallfestet verdiskapningen i landbruket i Nord-Norge og den totale sysselsettingen knyttet til landbruket i denne landsdelen. I Nordland er Sømna den kommunen som per 2005 hadde størst verdiskaping i jordbruket, med 43 millioner kroner.

Per 31.07.08 er det 1653 melkekyr i kommunen, 3930 storfe, 1352 slaktegriser, 7539 verpehøner, og 3 kalkuner.^{lxxxii}

I 1998 ble **Sømnes Gård**, drevet av familien Mjølhus tildelt Kulturlandskapsprisen Nordland. Landbruksforum Nordland ønsker å sette fokus på den viktige rollen landbruket har som forvalter av kulturlandskapet og bærer av tradisjoner. Derfor deles Kulturlandskapsprisen Nordland ut årlig. Prisen deles ut til aktive gårdbrukere som forvalter miljø- og kulturlandskapsverdiene på sin driftsenhet på en særdeles god måte.

Sømnes gård er den største i Sømna kommune både i areal og når det gjelder melkeproduksjon. Gården driver også med kjøttproduksjon og potetdyrking.

Gården har røtter langt tilbake. Den første oppsitteren vi kjenner navnet på fra Sømnes-gården het Iver Bjørnsen. Om han vet vi egentlig kun at han 5. april 1564 møtte for tinget på Nord-Herøy. Trolig satt Iver med hele gården. Siden den gang har det vært kontinuerlig drift, og det har til tider vært drevet handel, fram til 1800-tallet når det igjen kun skulle dreie seg om gårdsdrift. I 1888 ble Sømnes gård den første i kommunen med slåmaskin.

Fabrikkdrift: Sist i 1890-åra, det eksakte året har ingen kunne si, startet Alfred Holst **hermetikkfabrikk** på Sømnes. Det var det første tilløp til industri vi kjenner til i bygda. I begynnelsen var maskinene handdrevne, og hovedproduktene var fiskeboller, men også kaker og pudding ble produsert. Driften gikk bra, og fabrikken utvidet. På det meste ble 2000 litersbokser i døgnet produsert på Sømnes. For de lokale fiskerne betydde fabrikken at de fikk avsetning for sin fangst der. Men først og fremst skaffet fabrikken arbeid til mange – ikke minst kvinner. Alfred Holst døde i 1924, men drifta ble ført videre av familien til henimot andre verdenskrig.^{lxxxiii}

Sømnes gård har også sitt eget sagn. Sagnet sier at det er en **gullskatt** nedgravd på Sømna. Ved Mardalsfjell forbi Sømnes gård ligger Triborgen, som er en stor strandvoll med rullesteiner, ca. 40-50 moh. Skatten skal være så stor at den kan fø hele Norges befolkning i 30 år. Sagnet sier videre at hvis skatten blir funnet, kommer Sømnes gård til å brenne. Hvorvidt Sømna-folk har gjort store anstrengelser for å finne noen skatt kjenner vi ikke til. Derimot vet vi at femten karer fra Leirfjorden i første del av juni 1887 kom til Sømnes på skattejakt. Ingen skatt er ennå dukket opp.^{lxxxiv}

Sømna Meieri på Berg er et hvitost-meieri, og Nord-Norges eneste produsent av Norgeia. Størrelsen på produksjonen varierer, men på sitt høyeste er Sømna meieri Norges største hvitostmeieri.

I 2008 oppnådde TINE-meieriet i Sømna sølvmedalje på meieriustillinga i Herning i Danmark. Nærmere 1400 produkter deltok i år, i ulike kategorier. Største kategori er ost, og det var i denne Sømna-meieriet oppnådde sølvmedalje for sin Norgeia som ble presentert i 10-kilos pakning.^{lxxxv}

Hans Ivar Slåttøy Transport AS er en av Sømnas største bedrifter, og har sitt næringsgrunnlag i meieriet. Bedriften driver med inntransport av melk og utkjøring av myse for TINE på Helgeland.

Bedriften bringer inn melka fra produsentene til meieriene i søndre del av Nordland fylke. Arbeidsområdet strekker seg fra Bindalsfjorden i sør til Saltfjellet i nord. I det samme området kjører de også ut myse som brukes til før i kjøttproduksjon i distriktet, i tillegg til en god del overføringstransport mellom meieriene i regionen.

Hans Ivar Slåttøy Transport har over 30 ansatte, men sysselsetter i perioder med mange oppdrag over 40 personer. Bilparken består av 15 tankbiler og 11

hengere. I løpet av et år tilbakelegger de over 1,5 millioner kilometer og kjører godt over 100 millioner liter melk og produkter av melk (myse og fløte) per år.^{lxxxvi}

Andre bedrifter som holder til i Sømna kommune, er bl.a. **PLAST-sveis AS**. De er landets ledende leverandør av settefiskanlegg. Med 23 sertifiserte sveisere er bedriften en av de største i Norge innen sveising og bearbeiding av Polyethylen, og leverer oppdrettskar, merder, rør, rørdeler, ventiler og flytebrygger.

Truck Tek AS (TT) holder til på Vik i Helgeland og har pr. i dag sju ansatte. Firmaet ble etablert i 1988 av gründeren Louis Ulvær. Ulvær ville satse på renovasjon og videresalg av hydrauliske trucker – derav firmanavnet. Etter hvert ble virksomheten lagt om, og siden 1990 har hydrauliske kraner vært TTs hovedgeskjeft.

I 1998 overtok Nordland fylkeskommune driftsansvaret for **Logopedisk Senter i Nordland (LSN)**. Sømna kommune var fram til overtagelsen ansvarlig for driften av sentret. Kommunen overtok senteret i 1979. Det var fram til da drevet som privat institusjon etablert i 1956.

LSN er en fylkeskommunal virksomhet med arbeidsområde som omfatter utredning og veiledning av barn, unge og voksne som har språk-, tale-, og lese/skrivevansker. LSN har spisskompetanse innen fagområdene taleflytvansker, afasi og spesifikke språkvansker.

Per i dag har senteret totalt 13 ansatte, hvorav 8 av disse er fagstillinger. I landsdelen er senteret det eneste i sitt slag med den typen fagprofil.

Helgeland Rehabilitering ligger også i Sømna kommune. Helgeland Rehabilitering er en avdeling av Helgelandssykehuset, og har til sammen 12 heldøgns sengeplasser.

Her tilbys det medisinsk rehabilitering til slagpasienter, rehabilitering etter ortopediske operasjoner og etter amputasjoner, rehabilitering ved hjerte- kar sykdommer og ved lungesykdommer.

I Sømna ligger også **Nordnorsk Pensjonistkole** i Vik. Skolen gir undervisning og aktivitetstilbud. Skolens visjon er å skape en god skole som motiverer både eldre og yngre mennesker til å la skaperglede og livslyst utfolde seg. Ved å la deltakere fra alle aldersgrupper samles om felles interesser, vil skolen bidra til å viske ut skillet mellom generasjonene. Skolen ønsker også å være et forum for innsamling, dokumentasjon og formidling av de livserfaringer og den kunnskap om fortida som eldre mennesker sitter inne med.

Skolens kurstilbud er mangfoldig, fra gruppereiser til fjerne strøk og skjærgårdscruise på Helgeland, til dataopplæringskurs.

STEDER OG INFORMASJON

Sømna bygdetun er en avdeling av Helgeland Museum, og ligger ved RV17 i sentrum av Vik. Bygdetunet ble stiftet i 1974, og eies av Sømna Historielag. Her formidles den lokale kulturhistorien med vekt på bondens og fiskerbondens hverdag i perioden 1800-1950. Bygdetunet består av 12 antikvariske bygninger. Gjenstandssamlingen inneholder landbruk, husflid og husgeråd, en samling gamle ovner og et komplett skomakerverksted som inngår i miljøutstillingene i bygdetunet.^{lxxxvii}

I Vik står den nygotiske **Sømna kirke** fra 1876. Rett nord for Vik ligger tusenårsstedet i Sømna: Den gamle kirkehaugen der det i dag er satt opp en stein med inngravert bibelord.

I **Innermarka** ved Hombornes finnes en samling av steinarbeid utført av Alf Indermark. Alt av steinarbeid er utført ved enkle hjelpemidler, dvs. ved håndkraft. Spesielt imponerende er **steinkaia** som også var Sømnas bidrag i Kulturminnestafetten i 1997. Kaia er et helt spesielt anlegg, fordi det er laget ved hjelp av hånd- og oksekraft med stein fra stedet. Anlegget er Alf Indermarks livsverk, og ble påbegynt på 1950-tallet. Alf Indermark brukte, i tillegg til sin egen innsikt og styrke, kun håndredskaper, en stubbryter (et redskap brukt til å ta opp store røtter og stein fra jorda) og – i følge han selv – vektløse netter. Han hadde teorier som gikk ut på at tyngdekraften virket mindre enkelte netter innenfor månefasen.^{lxxxviii}

De to sølvsmedene John Rønning og Vigdis Ellingsen startet bedriften **Viravirki Silver** i 2003. De tidligere driftsbygningene på gården Steinsgjerdet ble ominnredet til verkstedlokaler og utsalg. Produktene deres bærer preg av et handverk med godt rotfeste i gammel tradisjon. Navnet viravirki silver har norrøn opprinnelse og betyr metalltrådarbeid i sølv (viravirki silfr). Ordet viravirki motsvarer det latinske ordet filigran, og uttrykket blir fortsatt brukt på Island.^{lxxxix}

Det er flere på Sømna som driver med tradisjonell håndtverkskunst. **Sømna Skinstrykk** er en bedrift som syr skinnklær og skinnfeller. Sømna Skinstrykk satser på naturen og bruker skinn fra elg, hjort, rein, okse, sau, svin og sel. Også råmaterialer fra havet, som laks og steinbit, blir brukt.

Tone Holt Øien står bak **Bunadmesteren**. Bedriften har butikk i Brønnøysund, mens verkstedet ligger tre mil sør for Brønnøysund, ved RV 17 i Sømna.

Dugnadsånden er stor og kommunen har derfor fokus på å mobilisere bygdene. Spesielt i **Sund- og Dalbotnområdene** er innbyggerne sterkt knyttet til bygdene sine. I **Dalbotn** har befolkningen, ved hjelp av midler fra Fylkesmannen i Nordland, gått sammen for å vitalisere bygdehuset og skape en møteplass i bygda. Her har de fått opp videokanon, her lages det mat, og bygdehuset har blitt et samlingspunkt der både unge og gamle møtes.

Sund Forsamlingshus er også et eksempel på hva man kan få til på dugnad. Med tippemidler, støtte fra Fylkesmannen og på ren dugnad har det gamle forsamlingshuset blitt pusset opp i gammel stil.

I Dalbotn har dugnadsånden også ført til det årlige arrangementet **Bygdedagene i Dalbotn**. Bygdedagene i Dalbotn er blitt et tradisjonsrikt og kjent innslag hver høst på Sør- Helgeland, både for besøkende og fastboende. I 2008 ble Bygdedagene arrangert for 26. gang. Utstillere har i alle år vist stor interesse for dagene, og bidratt til å skape en fin ramme rundt tilstelningen. God hjemmelagd mat og fin underholdning sørger for å holde liv i folk hele tiden. Alt dette gjør sitt til at ca 2000 mennesker finner veien til Dalbotn i løpet av dagene det pågår.^{xc}

Fotefar mot nord er et nordnorsk samarbeidsprosjekt som viser kulturminner fra de 103 kommunene nord i landet. Ett kulturminne fra hver kommune skal gi et bredt bilde av fylkets folk, natur og virksomhet gjennom ti tusen år. De ulike kulturminnene er utvalgte biter av en kulturell helhet, og er åpne og tilgjengelige for publikum.

Sømnas prosjekt i "Fotefar mot nord" har fått navnet "**Vennesund og Kvaløya gjennom 3000 år**".

Vennesund brygge slik den er i dag er et tradisjonelt handelssted med røtter tilbake til 1922. Men allerede på 1600-tallet var Vennesund kjent som et gammelt handelssted, med røtter enda mye lengre tilbake. En gravrøys ligger rett ved brygga, og vitner om 3000 års lange bosetningstradisjoner.

Fra gammelt av var Vennesund kjent som Vinjarsund, og stedet nevnes i Frostatingsloven som ble samlet og nedskrevet mellom år 1000 og 1200. Her blir det sagt at kun kongen har lov til å kjøpe pelsverk nedenfor sundet. Dette gjorde det naturlig å se Vennesund som sørgrensen for Hålogaland. Fra 1600-tallet hører vi om Vennesund som handelssted, og da som borgerleie – et sted der privilegerte byborgere fra Bergen og Trondheim drev handel. Den første borgeren på Vennesund var Jens, i 1615. Vennesund ble drevet som handelssted gjennom mange eierskifter. I 1920 brant bryggen, men allerede et par år senere ble det reist ny brygge – det største trebygget på Sør-Helgeland. På 30-tallet overtok Leif Wikjord Vennesund Brygge, og fortsatte driften helt fram til 1970, da Vennesund opphørte som handelssted for godt.^{xci}

"**Stiftelsen Vennesund Brygge**" består av lokale ildsjeler som har gått i lag for å ta vare på sine gamle kulturtradisjoner. Stiftelsen har gjennomført et omfattende restaureringsarbeid av brygge og kai. Dette har resultert i utstillingslokale, storkiosk, restaurant, bar, campingplass og hytteutleie.

Hvis du stikker innom restauranten i dag, kan det hende du blir litt overrasket når du møter innehaveren. En alltid smilende engelskmann ved navnet **Wayne Ward** tok i 2006 over driften. Han satset friskt, og har, i tillegg til å innrede møtelokaler i 2. etasje på brygga, basert seg på tradisjonsmat fra distriktet, men med en personlig vri, i følge han selv.

Wayne Ward (40) har god bakgrunn for nyetableringen. Ward har jobbet i mange år som kjøkkensjef, både på cruise-båt, hotell og oljeplattform, og med kone fra distriktet kjenner han godt til våre lokale matvaner.

Olavskilden på Vennesund ligger i gangavstand fra Vennesund brygge. Det fins flere Olavskilder i Norge – alle knyttet til Olav den Hellige. Olavskilden ved Vennesund er Norges nordligste. Man mener at Olav den Hellige var i land her og hentet vann i kilden.

Selve kilden er en sprekk i fjellet. Den er fire meter høy, med omtrent samme bredde ved åpningen. Selve vannflaten er et par meter under steinene ved inngangen.

Sagnene forteller at fartøyer som seilte langs kysten ofte bunkret vann fra Olavskilden. Om sagnet har rett i at det var kong Olav Haraldsson, hellige Olav, som fant kilden, er det ingen som vet, men at han har vært i land her, mener historikere å kunne bekrefte.^{xcii}

Slik har tradisjonen oppstått der folk gjennom tidene har kommet til kilden og hentet vann som skal ha en helbredende effekt. Den eldste skriftlige kilde vi kjenner er fra 1597, og der går det fram at Olavskilden er mye søkt av folk som legger eller setter fra seg utallige kors med merker. (Gustav Storm: Historisk-Topografiske skrifter om Norge og norska landsdele. Chr.a. 1859). I "Norske Folkesagn" (1844) skriver Andreas Faye at ennå i begynnelsen av 1840-årene anså allmuen kildevannet i Vennesund å ha helbredende effekt. Dette ble praktisert godt inn på 1900-tallet, og det fins informanter som erindrer at folk hentet vann til dåp eller medisinsk bruk helt fram til 1920- og 30-tallet.^{xciii} Den dag i dag hender det at vannet brukes som dåpsvann.^{xciv}

Sentralt på **Sør-Kvaløy** ligger gården Kvaløygjerdet, et gårdstun med våningshus, stabbur, fjøs, eldhus, smie og sommerfjøs.

Skulpturen **Hai-Ku-Badekar** av Dorothy Cross består av tre deler som hver bærer en hel verden av assosiasjoner i seg. Sammenstillingen av et kujur og en hai med kvinnelige bryster introduserer objekter og meningsinnhold som er uvanlig i kunstens verden. Kujuret ble brukt i den lokale matkulturen, og haien med bryster kan sees som en surrealistisk kommentar til en klisjé-fylt forestilling om kvinnen. Badekaret av jern som opprinnelig var det tredje elementet i skulpturen, og som var tenkt å ruste bort p.g.a. tidevannet, ble i stedet tatt av stormen i løpet av den andre vinteren det sto der.^{xcv}

KULTUR

Trælnes mannskor ble i 2005 tildelt kulturprisen i Brønnøy for sin innsats. Kortet startet allerede i 1925, da Trygve Reinfjord, Sigurd Solli og korets første dirigent, Birger Berthils stiftet Trælnes Mannskor.

I 1944 tok Trælnes Mannskor også initiativet til å stifte Sør-Helgeland Songarforbund. Koret har bl.a. deltatt på Landsangerstevner, Norges kor i Stockholm 17. mai 1989, besøkt Berlevåg mannsangerforening og Sømna vennskapskommune i Polen, Choczewo.^{xcvi}

Sømna Blandakor ble stiftet i 1975, og feiret i 2005 30-års jubileum. I dag kan koret skilte med over 30 medlemmer, og er en viktig del av livet på Sømna. **Sømna Barnekor** er en del av tilbudet til Sømna Kulturkole. Koret har vært i sving siden 2003. Dette er et aktivt kor, med 42 barn, fra klassetrinnene 1.-4. klasse. Koret har til og med vært på turne utenfor kommunen, da de i 2008 la ut på tur til Grane, Velfjord og Høylandet.^{xcvii}

Cameleonteateret er et teatertilbud for barn og unge i Sømna kulturskole. Teateret startet opp i 2003 og har satt opp forestillingene **Lussi, Askepott og lille mus meg, Pizza krutt og krapyl, bomber og bananer** og jobber nå med filmproduksjon.

Sømna amatørteaterlag har sin tilknytning til "Lysingheim" forsamlingshus og har satt opp diverse forestillinger og revyer.

Sund amatørteaterlag har sin tilknytning til Sund forsamlingshus og er kjent for sine revyer og juleforestillinger.

Sømna Hornmusikk ble stiftet i 1898 og er et av kretsens eldste korps. I 2008 hadde korpset 110 års jubileum, noe som ble feiret med en kjempekonsert 19 april 2008.^{xcviii}

Sømna Hornmusikk arrangerer også hver høst **Sømnamessa**. Inntektene fra messa går til drift av korpset. Dette er musikkens hovedinntektskilde, og gjør det mulig å drive korpset et helt år. Messa ble første gang arrangert i 1984.^{xcix}

Sømna Kulturskole startet opp 1. september 2003, og har i dag tilbud til ca. 190 elever. Blant tilbudene kan nevnes instrumentundervisning på piano, orgel, gitar, bass, band, messingblås, treblås og slagverk, kor, barneteater, musikk i barnehagen, i tillegg til kunst og håndverk. ^c

Forfatteren John Moen (1921-2008) er født i Sømna, men var bosatt i Trondheim fram til sin død. Han debuterte i 1958 med *Han var en fremmed*, og har utgitt i alt 9 bøker, både romaner og noveller. Moen skriver om bygdemennesker, og fraflytting fra bygdemiljø.

Søstrene **Ranveig og Mildrid Seljemark** fra Vik i Sømna har sammen med to andre musikere dannet bandet "Seljemark". I 2003 ga de ut CDen "Drops of Hope", og i 2006 kom nytt album, "Alive". De er inspirert av roots, country, soul og jazz. I 2003 toppet de Norsktoppen med singelen "June's choice".

Torill Bertelsen er en kunsthåndverker og billedkunstner fra Sømna. Hun er utdannet ved Bergens Kunsthåndverkskole (møbeldesign, rominnredning), Røros yrkesskole, kunsthåndverklinje og møbelsnekkerlinje, NNKS,

videreutdanning innen kunstnerisk utsmykning og Høgskolen i Oslo, PPU-praktisk pedagogisk utdanning for kunstnere.

Bertelsen er innkjøpt av bl.a. Troms fylkeskommune og Nordnorsk Kunstmuseum, og har bl.a. utsmykket Bodø Kulturhus, fylkestingsalen i Troms og Brønnøysundregistrene.^{ci}

Kulturskoledagene arrangeres i adventstiden og før skoleslutt. Her er det konserter med instrumentalelever, sangere, blåsere og band over fire dager.

Ungdomsklubben er åpen 2 kvelder i uken med aktiviteter og muligheter for bandøvelser på kulturskolens musikkverksted.

Det er dugnadsånden som står i sentrum når det årlige **Midt-Norsk Sommerfestival – Sommerdagen i Sømna** - går av stabelen siste uka i juli hvert år. Festivalen går over fire dager, og arrangementene er mange. Fra skjærgårdscruise, musikk og dans i restauranttelt til salgsboder med gårdsmat og brukskunst og kunstutstilling. Brannstasjonen har også i mange år stilt med åpen brannstasjon, det har vært hestedrosje for de om vil prøve et litt utradisjonelt framkomstmiddel, og barna har kunnet kose seg med friidrettsstevne.^{cii}

Bygdedagene på Sund arrangeres årlig i juli måned. Arrangementet finner sted i og omkring Sund forsamlingshus og har landbruk, historie og god mat som sitt fokus.

Dalbotndagene arrangeres årlig 2. helgen i september. Her har landbruket og spesielt lokalt produsert mat fokus.

Skjærgårstreffet på Berg arrangeres årlig omkring sankthans. Her står musikk og dans i sentrum og årets **e-kaill** eller **e** kåres her.

Trekkspillfestivalen arrangeres på Vennesund hvert år i september.

De siste årene har **Viksjøen fiskefestival** blitt en del av arrangementet. I 2008 feiret fiskefestivalen 25-års jubileum, og arrangeres av Viksjøen Båtforening.

Tradisjonen tro kan festivalen tilby grilling, nordlandsbåtseiling, og selve hovedattraksjonen - fiskekonkurransen, med tilhørende vandrepokal.^{ciii}

Tour de Fram arrangeres årlig av U.L. Fram i september. Dette er en turmarsj og sykkel dag som er lagt til rette for den som vil ha litt større utfordringer og for familien. Ca. 300 mennesker deltar fra regionen. Sømna God-matlag står for maten, og historielaget har laget informasjonsplakater om kulturminner langs løypa. Alle barnehagene i Sømna arrangerer mini Tour de Fram før hovedarrangementet og ungene får diplom mot at de lager en kunstutsilling på Framheim.

Kvaløymarsjen arrangeres på Sør-Kvaløy siste halvdel av mai hvert år.

Sømna Idrettslag en sammenslåing av Berg IL, Vik IL og Sportsklubben Gli, som var en ren skiklubb i Dalbotn. Laget har i dag aktivitet i fotball, håndball, ski, friidrett, barneidrett og gym/aerobic.^{civ}

Sømna Jeger- og Fiskerforening er en forening med formål å organisere lokale medlemmer med interesse innenfor feltet jakt, fiske og friluftsliv. Foreningen er tilsluttet Norges Jeger- og Fiskerforbund, og har ca 100 medlemmer.^{cv}

Sømna Sykkelklubb ble startet for to år siden, og har vært aktive siden. I dag teller de over 20 medlemmer, og 14. juni 2008 arrangerte klubben sitt første turritt; "Midnattsrittet Torghatten – Vennesund". Her var det både konkurranseklasse der syklister kom tilreisende for å delta, og mosjonsklasse for dem som ville ta det litt mer med ro. Dette ble en stor suksess som skal gjentas 13. juni 2009. En del av deltakerne satser også på årlig deltakelse i Birkebeinerrittet, verdens største terrengsykkelritt.^{cvi}

Sømna-speiderne blir stadig flere og teller i dag mellom 70 og 80 medlemmer. Innenfor KFUK-KFUM organisasjonen utgjør dette en uoffisiell norgesrekord sett i forhold til innbyggertallet i kommunen. Speideren driver 6 patruljer som strekker seg fra årskullene 3. klasse til og med 1. videregående. Speiderne i ungdomsskolen og i videregående skole er engasjert i driften av **klubbhuset LIME**. Driften er et samarbeid mellom KFUK-KFUM, Den Norske Kirke og Misjonskirken på Berg.^{cvii}

VISSTE DU:

- at motivet i **kommunevåpenet** er tre sølvfargede kløver på rød bunn, og symboliserer at jordbruk er hovednæringen i kommunen?
- at det er registeret **over 50 kulturminner** i kommunen? Fra Hombornes og østover ut i fjorden ligger bl.a. Ursholman. Røyser, murer, varder og stein som varsler om at det har vært aktivitet her i lang tid.
- at **Steinar Albrigtsen** har sine røtter i Sømna? Hans oldefar bodde på Brekkeidet, men flyttet til Hammerfest i 1867.
- at på grunn av den varme Golfstrømmen er Sømna **verdens nordligste hvete-kommune**? Ingen andre steder i verden produseres det hvete så langt nord.
- at vokalisten i folk'n'roll bandet Publiners, Ronny Bertelsen, bor i Sømna?
- at forfatteren Dag Skogheim ble født på Sømna?
- at i en myr på Vestaberg ble i sin tid **Norges eldste sko** funnet? En lærsko datert til ca. 300 f. Kr. Skoen befinner seg i dag på Vitenskapsmuseet i Trondheim.

- at bassisten **Ken-Børre Langås fra Sømna** i 6 år har spilt med gruppa Ni Liv?
- at **Ben Andres orkester** fra Sømna tok sølv i NM for gammeldansgrupper i 2003?
- at helt fram til 60-tallet hadde kommunen sin egen **sykkelfabrikk**? Her ble "Torghattensykkelen" produsert. Selv om produksjonen har opphørt, kan vi ennå finne en og annen Torghattensykkel i bruk.

lxxi Hvis ikke annen kilde oppgitt, er informasjonen hentet fra Statistisk Sentralbyrås kommune-fakta sider.

lxxii Statistisk Sentralbyrå, Tabell 19 Nordland – Folkemengde, etter kjønn, alder og kommune. 1. okt. 2008

lxxiii Statistisk Sentralbyrå. Tabell 10 – Innvandrerbefolkningen, etter vestlig og ikke-vestlig landbakgrunn og kommune 1. jan. 2008

lxxiv Statistisk Sentralbyrå. Tabell 2 – Personer 16 år og over, etter utdanningsnivå og bostedskommune. 2007

lxxv Befolkningsendringer i kommunene. 1951-2008. 1812 Sømna. Folkemengde 1. januar og endringer i året. 1951 -

lxxvi Befolkningsendringer i kommunene. 1951-2008. 1812 Sømna. Folkemengde 1. januar og endringer i året. 1951 -

lxxvii Valgresultat kommune 2007, dokument fra kommunens internettsider

lxxviii www.somna.kommune.no

lxxix Wikipedia artikkel om Sømna Kommune

lxxx Statistisk Sentralbyrås kommune-fakta sider

lxxxi Produksjonstilskudd i jordbruket, ANTALLSTATISTIKK PR. 31/07-08, Statens Landbruksforvaltning

lxxxii P R O D U K S J O N S T I L S K U D D I J O R D B R U K E T 07/10-08, LISTE OVER PRODUKSJONER PR. 31.07.08 (080910) 1812 SØMNA

lxxxiii *Sømnes*, Sømna Gård og Slekt bind III, Tor Q. Mathisen, Sømna Kommune, 1992

lxxxiv *Sømnes*, Sømna Gård og Slekt bind III, Tor Q. Mathisen, Sømna Kommune, 1992

lxxxv *Sølv til Sømna-meieri*, av Viktor Stein, Brønnøysunds Avis 14.11.2008

lxxxvi www.slaattoy.no

lxxxvii www.helgelandmuseum.no

lxxxviii Sømna kommune, reiselivsinformasjon utgitt av Torghatten Reiseliv

lxxxix www.viravirki.no

xc www.bygdedagene.net

xcii *“Der vennligheten selv tok i mot oss” Vennesund og Kvaløya gjennom 3000 år*, Anita Gustavsen, Fotefar mot Nord informasjonshefte, Namsos 1996

xciii *“Der vennligheten selv tok i mot oss” Vennesund og Kvaløya gjennom 3000 år*, Anita Gustavsen, Fotefar mot Nord informasjonshefte, Namsos 1996

xciv *“Der vennligheten selv tok i mot oss” Vennesund og Kvaløya gjennom 3000 år*, *St.Olavs kilde i Vennesund*, Dag Skogheim, Fotefar mot Nord informasjonshefte, Namsos 1996

xcv Prost Even Borch

xcvi www.skulpturlandskap.no

xcvii <http://www.kor.no/kor/index.cfm?kor=282&WID=161>

xcviii Marianne Stensland Iversen Szewczyk

xcix <http://www.somnahornmusikk.no>

c <http://www.somnahornmusikk.no>

ci www.somna.kommune.no

cii www.kulturnett.no

ciii www.sommardagan.no

civ www.sommardagan.no

cvi <http://idrett.speaker.no/Organisation.asp?id=27446>

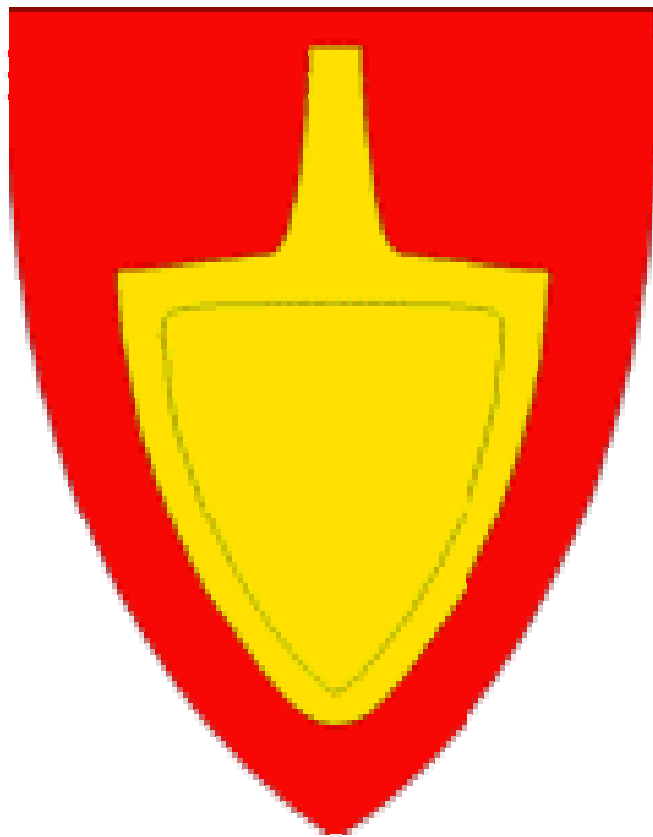
cvi <http://home.c2i.net/trondgr/sjff>

cvi Gunnar Sem Kristiansen

cvi Gunnar Sem Kristiansen

VEGA KOMMUNE

FAKTA og STATISTIKK: cviii

Innbyggere 1.01.2009: 1288

Innbyggere 1.01.1999: 1403

Befolkningsutvikling de siste 10 år: -8,2 %

Areal 1.1.2008: 163, 4 km²

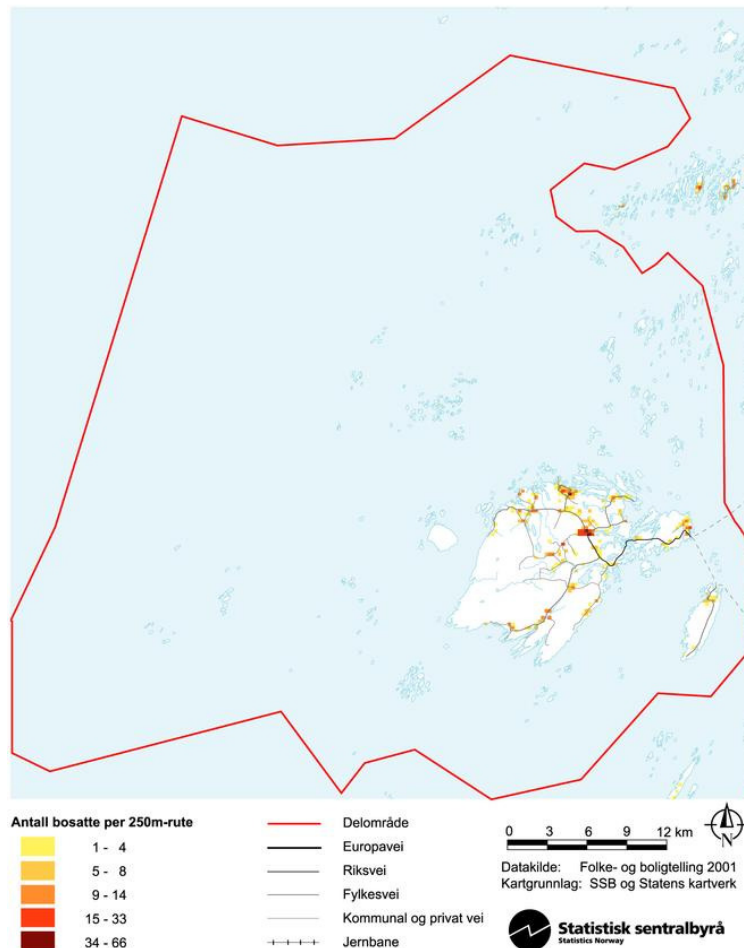
Kommunesenter: Gladstad

Bosetning:

Foruten hovedøya Vega, har også øyene Ylvingen og Omnøy fastboende. Andre øyer er blant annet Lånan, Hysvær og Skogsholmen. Disse er fraflyttet, men i sommerhalvåret er de befolket av ferieboende.

1815 Vega kommune – bosettingsmønster

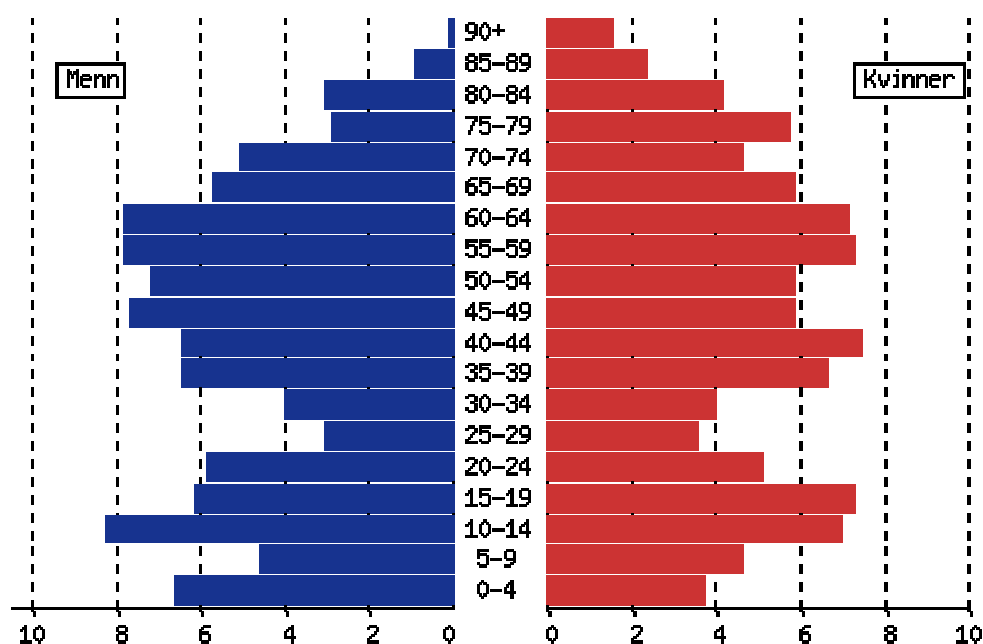
Antall bosatte per rute 250 m x 250 m. Ikke fargelagte ruter/områder er uten bosetting. Befolkningsdata per 1. januar 2002.

Befolkningsstruktur 2007. Prosent

	Kommunen	Fylket	Landet
Antall menn per 100 kvinner i aldersgruppen 20-39 år	101,6	105,0	102,8
Andel barn og unge 0-17 år	21,6	23,3	23,4
Andel eldre 80 år og over	5,9	5,2	4,7

Befolkningen etter kjønn og alder. 1.1. 2008. Prosent

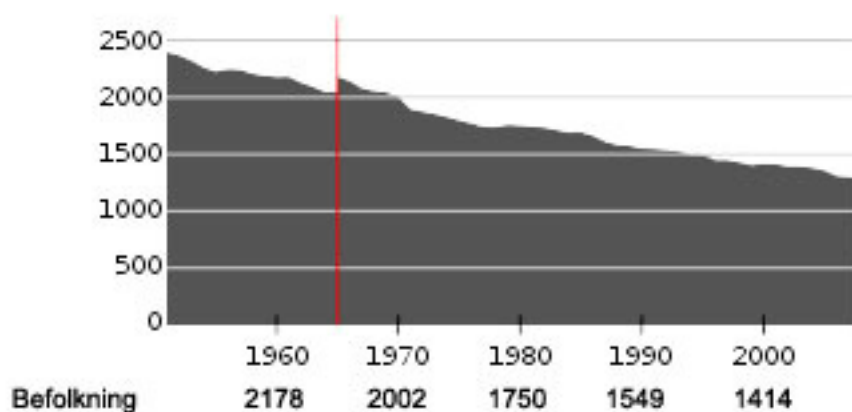

Kjønnfordeling 2008: Med 650 menn og 645 kvinner er 50,2 % av befolkningen menn og 49,8 % kvinner.^{cix}

Innvandring 2008: Det er 15 utlendinger på Vega, der 7 er av vestlig opprinnelse og 8 er av ikke-vestlig opprinnelse.^{cx}

Utdanningsnivå 2007: 46,4 % Grunnskolenivå, 39,2 % videregående, 14,4 % universitets- og høghskolenivå.^{cx}

Befolkningsutvikling 1960-2000:^{cxii}

1.1.1965 ble 196 personer overført fra 1817 Tjøtta til 1815 Vega.

Ved grenseregulering 1.1.1971 ble 32 personer overført fra 1815 Vega til 1820 Alstahaug.

Befolkningsutvikling 1997-2007^{cxiii}

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Fødselsoverskudd	-2	-13	-5	-2	-5	-13	-5	-15	-14	1	-12
Nettoflytting inkl. inn- og utvandring	-14	-7	13	0	-13	12	-8	-9	-33	-10	8
Folketilvekst	-16	-20	8	-2	-18	-1	-13	-24	-48	-9	-4

1954 var det året flest vegværingar kom til verden – 49 barn ble født dette året.

Året med flest utflyttere var 1970, da flyttet 136 mennesker bort fra kommunen.^{cxiv}

Ordfører: Andre Møller, Arbeiderpartiet

Politikk: 33 % av kommunestyrerepresentantene er kvinner.

Valgdeltakelse: Ved kommunestyrevalget i 2007 var det 75 % valgdeltakelse, og hele 55,8 % stemte Arbeiderpartiet.

Kommunevåpen: Vega kommunes våpen er et ausekar i gull på rød bunn. Tegningen er signert kunstneren Tore Engen 1987.

Kommunestyret valgte ausekaret som symbol på kommunevåpenet etter at det hadde vært utlyst en konkurranse og mange svar var innkommet. Det første forslaget, "Nordlandsbåt", ble Nordland fylkeskommune sitt våpen etter at Vega

sin ordfører på midten av 60-tallet (Haakon O. Wika) ble valgt til fylkesordfører for Nordland og tok med seg forslaget fra Vega. Derfor ble kommunestyrets valgausekaret, det viktigste verktøy i en kritisk situasjon for en båt i nød.

Klima: På Vega kan du oppleve et stadig skiftende og ustabilt vær. Her kan du på en sommerdag oppleve hele spekteret; fra vind, hagl og regn om morgenen til stille solskinn på kvelden, fra ei sol som aldri helt forlater horisonten.

Klimaet i distriktet kjennetegnes ved milde vintre og forholdsvis kjølige somre. Gjennomsnittstemperaturen i de kaldeste månedene, desember til februar, ligger på ca. 0 grader. Mye fuktighet og et mildt klima har resultert i en frodighet som mange forundrer seg over. At Vega befinner seg like sør for Polarsirkelen, betyr dagslys døgnet rundt i juni og juli. Dette er en viktig faktor for plante- og dyrelivet i kommunen.^{cxv}

Landbruksfakta:^{cxvi}

Areal i drift : 15800 dekar

Melkekyr : 968

Ant. liter melk : 5,8 mill.

Ant. sau : 705

Ant. slaktegris : 3670

NÆRING:

Sysselsatte fordelt på næring 2006. Prosent^{cxvii}

- Primærnæring: 23,9 % i Vega (6,4 % i Nordland og 3,4 % i Norge)
- Sekundærnæring: 12,0 % i Vega (18,7 % i Nordland og 20,5 % i Norge)
- Tertiærnæring: 63,8 % i Vega (74,4 % i Nordland og 75,6 % i Norge)

Vega er en typisk primærkommune basert på jordbruk og fiske, der produksjon av melk og kjøtt er viktigst, hovedsaklig basert på storfehold, men også med innslag av sau og gris. Det dyrkes også litt grønnsaker, først og fremst potet. Antall gårdsbruk i kommunen er ca. 80.^{cxviii}

Vega Delikatesser er en totalleverandør av fisk og fiskeprodukter, og driver allsidig produksjon av fiskeprodukter.

Bedriften er kjent for å satse på kvalitet framfor kvantitet, og vant i 1999 tittelen "Norgesmester i røykt laks".

Produktene er mange: Klippfisk, einerøykt laks, gravet laks, øl-marinert laks, laksebiff, seilaks, marinert sild, sursild, tomatsild, sennepssild og paprikasild,

lettsaltet og røykt torskefilet, rødsei (gammelsalta sei), boknafisk (gjeldosing) i tillegg til mange flere produkter.

Vega Delikatesser A/S omsetter i dag for rundt 17-20 mill, og har 5 ansatte.^{cxix}

Vega Media AS er et firma som selger mediebaserte tjenester i regionen. Vega Media driver først og fremst med lyd- og lysutleie, men bygger nå bedriften videre og satser på lydstudio og video-/filmstudio.

I 2003 startet kokken Jon Aga og kona Anna Aga gourmet-hotellet **Vega Havhotell**. Da hadde de lagt bak seg 5000 dugnadstimer for å gjøre det opprinnelige helsehotellet for kunstnere fra 1986 skapelig for å ta mot gjester.

Vega Havhotell lever opp til slagordet sitt, "Mer enn det vanlige". Derfor finner du ikke de klassiske hotellingrediensene som TV på rommet, minibar eller musikk, heller ikke betjent resepsjon døgnet rundt. Fokus på mat og norske mattradisjoner resulterte i at Jon Aga vant matkulturprisen under Matkulturuka i Sandnessjøen i 2006.^{cxx}

Jon Aga lager mat som er inspirert av det moderne klassiske kjøkken, tuftet på kontinentale og norske mattradisjoner. Mange av råvarene kommer fra lokale leverandører på Vega og Helgeland. Det som gjelder for sesongen er et viktig utgangspunkt for alle menyer.^{cxxi}

Turistnæringen på Vega vokser også fort, spesielt etter at Vegaøyen fikk status som verdensarv. I kommunen er det 330 **sengeplasser**, 214 av disse på hovedøya, og 116 av dem ute i øyværene.

HISTORIE

De eldste bosetningene på Vega er datert til steinalderen, 10 000 år tilbake i tid. Dette er den aller **tidligste påviste bosetningen i Nord-Norge**. Antakelig var det de fiskerike gruntvannsområdene rundt øya som gjorde at folk bosatte seg.

Landskapet som møtte de første vegværingene var forskjellig fra det vi kjenner i dag. Det som nå er myr og dyrket land lå under havet sammen med alle øyene. Vi må 75 m oppover fra dagens strandlinje for å finne havnene til den eldste steinalderbosetningen på Mohalsen, trolig rundt 10 000 år gammel. Dette er spor etter den aller tidligste befolkningen i Nord-Norge. Den rundt 500 år yngre boplassen i Åsgården rommer 20 hustufter, og var trolig en viktig base for fangstfolk i regionen. Åsgården må ha vært et hovedsted på datidens Norgeskart.

Sporene etter de første menneskene på Vega finnes på flere boplasser, i nettet av fangstplasser rundt på øya og i rikdommen av redskaper og flintrester. På boplassene har arkeologene funnet kniver, pilespisser, kroker og fiskesøkker som forteller om en avansert redskapskultur.

Fiskekroken har ikke forandret seg mye formmessig over et tidsspenn på 10 000 år. Det var det rike grunnhavsområdet rundt Vega som lokket folk til å slå seg ned her. Nesten alt de trengte ble hentet fra havet: Kobbe, hval, fisk, egg og skjell. Effektive redskaper ble utviklet for å hente inn og tilberede mat og klær av fangsten. Havet var venn og fiende. Levekårene var harde, men gode.

Gradvis endret landskapet seg. I den første tiden løftet landet seg 3 meter for hvert hundreår, og nye holmer og øyer steg opp av vannet.

I tiden omkring 4000 f. Kr. sto havet rundt 25 m over dagens strandlinje. Steinaldermenneskenes havland er i dag blitt skjærgårdsriket Vega med 6500 øyer.^{cxxii}

NATUR

Vega kommune er på 1037 kvadratkilometer og består av over **6500 øyer**, holmer, skjær og hav. De grunne havområdene rundt Vega utgjør **Norges største arkipelag** og har til alle tider vært et generøst matfat med rike forekomster av fugl og fisk.

Det høyeste fjellet er Trollvasstinden med sine 800 meter over havet.

Vegaøyan er et spesielt åpent kulturlandskap, med et mylder av undervannsskjær og grunner. Kulturlandskapet består av havgårder, beboelseshus, uthus, naust, egne hus for ærfuglene (ea), slåtte- og beiteholmer og samferdselsinstallasjoner, som fyr, lykter og andre sjømerker til hjelp i farefulle og ureine farvann.

Dette spesielle landskapet bærer preg av nøysom kultivering og lokaltilpasset bebyggelse, basert på kunnskap om de lokale naturforholdene. Helt ytterst ute i havgapan finner vi små spor etter generasjoners møysommelige slit.^{cxxiii}

Sørsiden av øya Vega domineres av de omlag 700 meter høye Vegtindan, mens nordsiden domineres av myrlandskap. Øyene Hysvær og Søla inngår i Hysvær/Søla landskapsvernområde. Et annet vernet område, Eidemsliene naturreservat, ble foreslått fredet alt i 1911.

VERDENSARV

1. juli 2004 ble Vega satt på **UNESCOs Verdensarvliste**, på linje med Bryggen i Bergen og Bergstaden Røros.

World Heritage List, eller Verdensarvlisten, ble etablert i 1972 av UNESCO, som er FNs - De Forente Nasjoners - organisasjon for undervisning, vitenskap og kultur. Listen har som mål å verne verdens kultur- og naturarv mot ødeleggelse.

Totalt 851 kulturminner eller naturområder i 185 nasjoner har fått plass på listen. Blant de mest kjente er Pyramidene i Egypt, Den Kinesiske Mur og Yellowstone Nasjonalpark i USA.

Norge har i dag sju objekter på Verdensarvlisten: Bergstaden Røros, Bryggen i Bergen, Urnes Stavkirke, helleristningsfeltene i Alta, Vegaøyen, Vestnorsk Fjordlandskap og Struvemeridianen.

Innenfor verdensarvområdet **Vegaøyen** ligger fire verneområder som samlet sett har internasjonal verdi:

- * Lånan/Skjærvær naturreservat
- * Lånan, Flovær og Skjærvær fuglefredningsområde
- * Hysvær/Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning
- * Muddværet fuglefredningsområde

Innenfor verdensarvområdet på Vega finnes i tillegg tre naturreservat; Eidemslie, Holandsosen og Kjellerhaugvatnet.

Begrunnelsen fra UNESCOs verdensarvkomié var Vegaøyens enestående universelle verdier:

- En unik tradisjon med ærfugldriften som har vedvart i området i mer enn tusen år
- Et menneskeskapt landskap som er et vitnesbyrd om mennesker som har utviklet særegne og enkle levemåter i et ekstremt værhardt område rett sør for Polarsirkelen
- Det lange og sammenhengende samspillet mellom menneskene og landskapet som gjenspeiler en bemerkelsesverdig kontinuitet i kulturen
- Den nøkkelrollen kvinnene spilte i ærfugldriften og den påfølgende produksjonen av et høykostprodukt som ble en del av den hanseatiske handelen

Menneskenes samspill med naturen er med andre ord det viktigste argumentet for at Vegaøyen nå er hedret med en plass på UNESCOs liste over verdens kulturarv.

Andre verdier som trekkes fram i nominasjonen er:

- Områdets geologiske og topografiske utforming (strandflaten med et tusentalls øyer, holmer og skjær) er enestående i form og utstrekning.
- Områdets kvartærgeologiske historie gir en enestående mulighet for forskning omkring bosettingshistorie og kulturutvikling.
- Områdets tradisjonelle kombinasjonsnæring med fiske og jordbruk har bidratt til at det biologiske mangfoldet er rikere enn i tilsvarende landskap i naturtilstand.

- Områdets store internasjonale ornitologiske og marinbiologiske betydning er grunnlaget for utvikling av det varierte kulturlandskapet med unike tradisjoner.
- Området er et unikt eksempel på Golfstrømmens betydning for bosetting langs nordlige kyster i verdensdelen.^{cxxiv}

Å bli nominert som verdensarvområde innebærer ikke en ny form for vern, men en ekstra anerkjennelse og status. Derfor fører heller ikke en plass på verdensarvlisten til at området blir underlagt nye forvaltnings regler.

En plass i det gode internasjonale selskap betyr likevel at det må foretas et verdivalg lokalt innen framtidig areal- og ressursbruk. Vega må unngå en utvikling som ødelegger verdiene som kvalifiserer til verdensarvstatus.

Norge som nasjonalstat forplikter seg gjennom nominasjonen til å ivareta de verdier som førte til at området ble utpekt som kandidat til Verdensarvlisten.

For Vegaøyans del skjer det gjennom en forvaltningsplan som er utarbeidet av Fylkesmannen i Nordland og en egen tiltaksplan.

STEDER OG INFORMASJON

Fornminnestien eller **steinalderløypa** på Middagskarheia er en 3 km lang løype som ved hjelp av skilt gir et innblikk i steinaldermiljøet som fantes på Vega.

Farvannet rundt Vega var et av steinaldermenneskenes beste fangstfelter. Det er funnet flere boplasser. Den eldste i dette området er fra ca. 7600 år f. Kr. Da sto havet ca. 60 meter høyere enn i dag, og landskapet var nokså forskjellig.^{cxxv}

Bremstein ligger ca. 3 sjømil rett vest av Vega og består av tre mindre øyer og flere små holmer og skjær.

Slår du opp i leksika for å finne ut hva navnet Bremstein kommer av, finnes det flere forklaringer: Brem kommer av brim, brim ble brukt om høge holmer og skjær, brim = kant, stein = høg holme, stein = den holmen havet bryter mot. Prøver vi å sammenfatte alle disse forklaringene, blir det et sted med brenning og frådende sjø, mot en kant av høge holmer og skjær.

I 1878 var det to oppsittere på Bremstein og 12 til 16 rorbuer. Fisket ble drevet året rundt, og det var god tilgang på vatn. All fisk ble hengt. Brygga i Bremstein ble satt opp i 1917. Arbeidet på fiskebruket besto også i å dampe tran. Lever ble dampet på stinkjeler og levert til Bergen. En til to personer var sysselsatt med trandampingen.

I løpet av de siste tre årene har det foregått et omfattende restaureringsarbeid i Bremstein, som i dag anses for ferdig. Midler er skaffet til veie for å ta vare på bygningene som står igjen. Fiskeværer Bremstein ligger i Vegaøyans Verdensarvområde.^{cxxvi}

Lånan er en øygruppe i verdensarvområdet, og er det største egg- og dunværet på Helgeland. Der blir den gamle tradisjonen med ærfugldrift holdt i hevd.

I dag bor det ingen på Lånan når vinterstormene herjer som verst. De siste helårsboende flyttet fra øya høsten 1980. Men hvert år når våren kommer, vender fuglevokterne tilbake for å ta vare på ærfuglene. De lager reir og verner ærfuglene mot farer i hekketiden.

I slutten av april og begynnelsen av mai kommer ærfuglen trekkende og samler seg i sundene for parringslek. For å kunne ta vare på den verdifulle duna, har folk bygd ly som ærfuglhunnene oppsøker for å legge egg.

Til gjengjeld kommer fuglene tilbake år etter år, og gir vokterne verdifullt ederdun, egg og uforglemmelige naturopplevelser.

Lånan er det største egg- og dunværet i Vega-øyene. Alle grunneiere har drevet med denne næringen i tillegg til fiske og enkelt jordbruk. Så mye egg og dun har vært høstet fra reirene i været, at dette i enkelte sesonger har hatt større økonomisk betydning enn Lofotfisket.^{cxxvii}

I 2007 stiftet alle grunneierne på Lånan et eget selskap som heter "Utværet Lånan AS". De tilbyr eksklusive produkter som LånanDyna - håndlagd av edderdun i ypperste kvalitet - sengetøy til barn og voksne, samt muligheten til å oppleve Lånan og den unike roen som oppstår i dette ekte og opprinnelige.

Fiskeværet **Skjærvær** inngår også i verdensarvområdet, og er en av de ytterste øygruppene vest i området, før fiskebankene og Storhavet. Værtyper skiller seg fra fiskeværene lenger nord fordi Skjærvær ikke hadde væreier som kontrollerte og satte betingelser for handel og omsetning av fisk. Skjærværet utgjøres av relativt høge øyer og er sterkt utsatt mot havet.

Fiskeværet Skjærvær ble fredet av Riksantikvaren etter lov om kulturminner i 1995. Været var da preget av sterkt forfall.

Skjærvær er i dag et totalfredet område. Det betyr at det ikke er lov til å gjøre veldig mye med bygningsmassen der ute. Det er bare vedlikehold og reparasjoner som kan gjøres. Bygningene på Skjærvær er nennsomt satt i stand selv om tilgangen på material er litt annerledes nå enn før. Rekved var mye brukt til å sette opp hus før i tida. Ellers tok folk det de hadde for hånden. Resultatet er bygninger med et helt særegent preg.^{cxxviii}

Skjærvær kan på en enestående måte fortelle historien om livet i Vegaøyen. Her har bodd mennesker fra 1500-tallet og frem til 1985. Det var særlig i perioden 1870-1960 stedet hadde betydning som fiskevær. På det meste bodde det fire familier her ute, en 30-40 mennesker. Under vinterfisket, da folk fisket og hang fisken sin i været, var det flere.

"Fiskerbonden" er blitt brukt som betegnelse på dem som levde her ute. Bonden i øygarden var imidlertid oftest kvinnen mens mannen var fisker. Fisket gav mat, men var også den næringa som først og fremst skaffet kapital.

Også Skjærvær er et egg- og dunvær. Liksom fisket ga egg- og dunnæringen kapital. Mange av øyboerne var lenge leilendinger og avgifta til grunneieren ble gjerne betalt i form av ærfuglegg- og dun.

Hysvær ligger i Kilvær fjorden, nordvest for Vega og består av et mylder av øyer, holmer og skjær - et paradys for kajakkpadlere.

Tidligere bodde over 100 mennesker på Hysvær, og fiske og dunsanking var hovedinntektskilder. I dag har turismen overtatt mer og mer. **Øystein Ludvigsen, "Øystein på Hysvær"** og hans sjølbygde **Gåkkå** mathus, der han serverer spesialitetene grillet villsau og uer-sodd har blitt riksstoff, og besøket er stort.

"Gåkkå Mathus" ble foreviget i **dokumentarfilmen** "Å seile sin egen sjø", og har etter åpningen i 2002 huset mange gjester fra fjern og nær. Hos Øystein får du både mat og overnatting - og gode historier på kjøpet.

Søla er en del av Hysvær/Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning, som ble fastsatt den 6. desember 2002. Søla representerer en kontrast i landskapsbildet i Verdensarvområdet.

Søla har også vært kjent for sine **villgeiter**, som sannsynligvis har vært der i uminnelige tider. Kanskje utgjorde de siste rest av en gammel villgeitstamme og var de eneste i Norge. I etterkrigstiden døde stammen ut, mest sannsynlig på grunn av innavl.

Før 1900 var det to bebodde hus i Søla, to fjøs, to sommerfjøs, høysjå og naust. Det var også en husmannsplass i tillegg. Etter 1900 har det vært kun ett hovedhus der det fram til ca. 1950 bodde to husholdninger.

Det er i dag flere hytter på øya. Disse er konsentrert i et relativt lite område lengst nordvest på øya, mellom hovedhuset og sjøen i nordvest.^{cxxix}

Skogsholmen ligger lengst nord i arkipelaget. Fra 1941 fram til tidlig 70-tall ble stedet drevet som internatskole for de omliggende øyene. Øya hadde flere fastboende og eget bede- og ungdomshus.

Internatskolen er nå totalrenovert og framstår i dag som et stort gjestehus med alle fasiliteter som leies ut av Skogsholmen Gjstehus AS.

Vega Bygdemuseum ligger på Gladstad og er en del av Helgeland Museum. Museet har hovedvekt på kystkultur og fiske/bondesamfunnet, og er en informasjonsentral om de rike steinalderfunnene på Vega, og om restaureringen av det fredede fiskeværet Skjærvær. Du får også informasjon om egg- og dunvarer.

Ærfuglmuseet er også en del av Helgeland Museum, og ligger i ei gammel handelsbrygge i fiskerihavna på Nes, nord på Vega. I É-huset, som det kalles, finner du et museum som dokumenterer tradisjonen med ærfugl som husdyr.

I E-huset kan du oppleve ærfugl-landskapet med sin spennende reir-arkitektur. Øyværingene på Helgeland har alltid tatt vare på fuglen for å skaffe seg egg og dun til verdens beste sengetøy, **ederdunsdyna**. Du får innblikk i den historiske bakgrunnen for tradisjonen og arbeidet med å rense og bearbeide dun til dyner.

Ikke noe dynefyll er så lett og gir fra seg så mye varme. De lette fjonene fra ærfugl-hunnens bryst har en spesiell egenskap. I motsetning til dun fra and og gås har ederduna små mothaker som gjør at den holdes sammen. Dette gir ederdunsdyna en isolasjonsevne i særklasse. Levetida til ederdunsdyna er i tillegg mange ganger så lang som en vanlig dyne, og det finnes dyner som har vært i bruk i over hundre år.

E-huset inneholder også en **hundre år gammel landhandel** hvor du kan kjøpe reiseminner i form av lokalt håndverk og litteratur.

Det er skrevet flere bøker om dunværene: "**Utvær**" av Helge A. Wold, "**Med ea som husdyr**" og "**I fugleværet**" av Inga E. Næss.

Kystlagets brygge på **Vegstein** huser også utstillinger. Handelsstedet Vegstein har røtter langt tilbake og er i dag kystkulturmuseum. Brygga gir et godt innblikk i fiskarbondens rolle. Lokalet er en gammel autentisk butikk, og der det også finnes utstilling av gjenstander fra kystmiljø, båter og motorer. Her finnes også en kafé, fire enkle overnattingsplasser og tilgang på båtplasser, dusj og sanitæranlegg. Stedet har åpent flere dager i uka om sommeren.

Det Lille Museum er et lite privat museum som ligger på Valla og drives av Inger Møller.

I det gamle **fiskerimiljøet** på Nes, Holand og Kirkøy nord på Vega kan du også dra på **rorbuferie**. Her er de gamle fiskerihavnene og fiskemottakene hvor den lokale sjarkflåten leverte fisk fra fiskeværene og gruntvannsområdet utenfor Vega.

Fiskeflåten har gått tilbake gjennom årene, men fremdeles har det meste av sjarkflåten tilhold i området. Flere av de gamle sjøhusene er gjort om til sjarmerende utleieenheter.

Nes kalles gjerne Porten til Verdensarven. Her er É-huset Museum, og den nye Vegabue Havkafé med lokal mat og et maritimt miljø.

Sammen med nasjonale og regionale samarbeidspartnere arbeides det for å etablere et verdensarvsenter i den gamle fiskerihavna.^{CXXX}

En gang i året arrangeres det skikkelig gammeldags fest på Vega. **Vegadagan** byr på alt fra tradisjonell gammeldans, salgs- og utstillingsmesse, gudstjeneste med gammel liturgi og klær fra gamle dager, båtcruise, og arkeologisk vandring.

Dugnadsånden er stor blant folk på Vega, og **Vega kystlag** er et eksempel på dette. Laget ble stiftet i 1990 og hadde i fjor ca. 50 medlemmer. Laget har som målsetting å ivareta kystkultur som båter, motorer, bygninger og redskaper. Kystlaget har sitt tilholdssted i det nedlagte handelsstedet på Vegstein.

Aktiviteten er, naturlig nok, høyest i sommerhalvåret. Medlemmene har flere dugnader der de vedlikeholder bygninger og annet som kystlaget har ansvar for. Laget arrangerer «**Kystens dag**» i juli hvert år, med aktiviteter for store og små hele dagen.

I 2009 skal Vega Kystlag også arrangere **Kystens Landsstevne**. 2009 er det store Kulturminneåret i Norge, og Forbundet Kystens 29. landsstevne på Vega blir arena for forbundets hovedarrangement i forbindelse med Kulturminneåret. Her blir seminarer, utstillinger og kulturelle begivenheter.

Vega Kystlag har inngått samarbeidsavtale med Nes og Holand Grendelag om å arrangere Landsstevnet 2009.

Tema for Kulturminneåret er "Hverdagens kulturminner". Et slikt tema passer svært godt for arrangementet på Vega. Det er nettopp hverdagen til fiskarbonden med den helt spesielle dunværstradisjonen som gav Vegaøyen verdensarvstatus.^{cxxxix}

Under landsstevnet vil det bli tilbud til barn og unge om opplæring i tradisjonelle og nyere gjøremål fra Vegaøyen - som dunrensing, bygging av ærfuglhus, roing og gjenbruksfilosofi.

Kommunen er deltaker i **Skulpturlandskap Nordland** med skulpturen «**En ny samtale**» av den finske kunstneren Kain Tapper. Kunstverket består av tre geometriske deler. De er abstrakte, men kan minne om skisser gjort for hånd. De tre delene skaper et spenningsfelt og et sted for kontemplasjon.

Det er mange **skulpturer og landemerker** på Vega:

Nils Aas: Byste av Haakon O. Wika utenfor rådhuset.

Edgar Ballo: "Tulipan i stein" på Gladstad.

Tore Skjevling: "Auskaret" i Rørøy.

Oddvar IN: "Tidslinja" i Åkvika.

Bautastein: "Lefsspåa" på Kjøl.

Jon Audun Hauge: Virvel i Grimsøysundet.

Vega Kirke ble innviet 14. juli 1864, kirken kostet da 3340 daler. Den ble bygd som trekirke og langkirke, og har i dag 430 sitteplasser. Kirken er hvitmalt og i veldig god stand. Altertavlen er malt av vegværingen Even Ulving. Tavlen framstiller Kristus på korset^{cxxxix}

Turmulighetene er mange på Vega, og en spesiell fin måte å oppleve øya på er på **sykkelen**. Med flatt terreng og fine veier med moderat biltrafikk er det fint å sykle på øya. Øyhopping på sykkel fra Brønnøysund langs hele Helgelandskysten har blitt et populært tilbud. Turistkontoret har flere forslag til sykkelruter, og i 2007 ble det til og med arrangert **sykkelfestival** på Vega.

Hvis du heller vil bruke føttene, er det mange muligheter for **fotturer**. Vegas karakteristiske fjellprofil er viden kjent. Naturen her gir mange muligheter for fotturer og fjellklatring. En av de mest populære rutene er opp til Gullsvågfjellet. En eventyrlig utsikt over Sør- Helgelands øyverden venter på toppen av fjellet.

IL Vega har laget 16 merkede turløyper rundt på øya. Startpunkt for de fleste turene er rødkantede "Turløype"-skilt i veikanten. Løypene går til Vegsteinfjellet, Floaksla, Ervika, Vegdalen, Igerøyfjellet, Einesvika, Varneset, Kjulsveten, Gullsvågfjellet, Trollvasstinden, Guristraumen, Vegdalsskaret, Holmvatnet, Kolstadsjøen, Hestvikskaret og Fornminnestien.

Det er også gode forhold for **fisketurer**. Vega har flere fine fiskevatn – særlig er Færsetvassdraget kjent for godt fiske. Også havfiske er populært. Turistinformasjonen har oversikt over alle fiskeplassene.

Et populært utfluktsted er Eidem friluftsområde, **Eidemstranda**. Området særpreges av langgrunn fjære, flat sandjord og høye, taggete fjell. Vega kommune har regulert og kjøpt opp området. Her finner du fine badeplasser, barnevennlige langgrunne fjærer og ballplass.

Det finnes mange andre fine badeviker og en merket løype fører videre til Juvika, Ervika og videre til Vegdal og Sundsvold. På **Juvika** finner vi også Vegas fineste sandstrand. For å komme dit må du enten gå eller komme med båt.

YLVINGEN

Øya er på 7,6 km² og har omlag 30 fastboende. Det er ferjesamband til fastlandet og til Vega og hurtigbåtsamband til Brønnøysund og Sandnessjøen. Mellom Ylvingen og Vega ligger Ylvingsfjorden, mens Vegafjorden ligger på sørsida.

Det er spesielt to ting som må nevnes i forbindelse med Ylvingen. Det ene er andre verdenskrig og det andre er Himmelblå.

Ved starten av andre verdenskrig bodde det omlag 200 mennesker på øya. Dette tallet ble fordoblet da tyskerne opprettet fangeleir på øya. Det kom omlag 250 krigsfanger fra Russland, Serbia og Polen til øya. De jobbet med å opparbeide tyske festningsanlegg der.

Det ble til og med bygd jernbane fra havna, og opp til **Tyskhåjen**, der festningsanlegget skulle være.

Oppe på Tyskhåjen har Ylvingen fort 6 kanonstillinger, og vi kan se rester av skyttergraver og løpeganger, sykestue og brakker. Disse kan du besøke ved å gå et lite stykke bort fra bilveien. For å få best mulig utbytte av turen i de mørke tunellene som er gravd inn i fjellet, er det lurt å ta med lommelykt. Tyskerne valgte stedet fordi det er svært god utsikt både over ytre og indre skipslei fra toppen av haugen.^{cxxxiii}

I 2007, da øya nok en gang skulle få mangedoblet innbyggertallet, var det om lag 30 fastboende igjen på Ylvingen. I mars inntok NRK Drama øya for å spille inn TV-serien **Himmelblå**. Et team på om lag 40 skuespillere, regissører og andre filmfolk ble på øya i ni måneder, og spilte inn 16 episoder à 45 minutter hver.

Da valget falt på Ylvingen var det fordi NRK ønsket å finne et lokalsamfunn og fortelle om livet en plass der alle er avhengige av hverandre. De fleste har tross alt røttene sine i et lokalsamfunn, selv om mange bor i byen. NRK ønsket å skape historier om mennesker som er sårbare, men med varme og humor.

Himmelblå er basert på en BBC-serie, "Two Thousand Acres of Sky", som handler om ei øy som fraflyttes og en skole som skal stenges. Utgangspunktet for serien var en liten avisannonse der øya søker etter en familie med barn i skolepliktig alder.

Navnet Ylvingen er beholdt i serien, og slik har den lille anonyme øya plutselig blitt landskjent. Himmelblå snudde hverdagen på hodet for alle de fastboende det året det foregikk, og det ble tomt da de dro. Innspillingen fungerte som et frisk pust for det lille samfunnet, og for første gang ble **Ylvingens dag** arrangert i juli 2007. Dette ble en stor suksess, og Ylvingene satser på å la dagen bli en årlig tradisjon.

I 1967 ble **Ylvingen kapell** vigslet. Kapellet er bygd i tre som en langkirke. Befolkningen på Ylvingen kjempet lenge før de fikk sin egen gravplass og sitt eget gudshus. Lokalbefolkningen skaffet selv til veie et betydelig beløp og la for dagen en offervilje og interesse for saken som det står stor respekt av. Kapellet ble vigslet den 15. juni 1967 av biskop Wisløff.

Even Christophersen Ulving (15. august 1863 – 3. august 1952) var en norsk kunstmaler fra Ylvingen. Han døde i Åsgårdstrand, der han bodde det meste av livet sitt.

Even Ulving var sønn av Olava Larsdatter og båtbygger og gårdbruker Christopher Evensen. 18 år gammel reiste han til Christiania for å lære seg et håndverk, og gikk ett år i lære hos malermester Vilhelm von Krogh. I 1883-84 var han elev ved Knud Bergsliens malerskole, i 1885-86 studerte han hos Heinz Heim og Carl F. Smith ved kunstakademiet i München og 1887 hos Adolphe W. Bouguereau ved Academie Julian i Paris. I 1914 flytta han til Åsgårdstrand.

Even Ulving var representert på Høstutstillingen i 1889, 1892 og 1896. Han hadde separatutstillinger bl.a. ved Blomqvist i 1923 og ved Håndverkerforeningen i Tønsberg 1937. Even Ulving ble den mest framtrædende av kunstmalerne fra Helgeland. Han er bl.a. representert ved Slottet og ved Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design. Han malte naturalistiske motiv, ofte fra Helgeland eller fra Vestfold. Ved Nasjonalmuseet henger ett bilde han har malt av Knut Hamsuns datter Victoria. Han har også malt mange altertavler.^{cxxxiv}

VISSTE DU

- at i 1985 kom **elgen** svømmende til Vega?
- at alle elger på Vega er **radiomerket**? Hver vinter kommer forskere fra NINA (Norsk Institutt for Naturforvaltning) til Vega for å **merke og veie elg**. En lengre studie av elgbestanden på øya startet i 1992 da alle dyrene ble forsøkt utstyrt med radiosendere. Materiellet fra NINA brukes som veiledning ved fastsettelse av jaktkvote av elg i kommunen.
- at elgjakten derfor er noe spesiell på Vega? Det jaktes etter nummer. Man får utdelt et nummer på elgen, som samsvarer med et nummerert halsbånd elgen har rundt halsen.
- at det ikke bare er elgjakten på Vega som er utradisjonell? Fra Vega kan du nemlig dra på **seljakt**. Det er store forekomster av steinkobbe og havert i Vega kommune. Når sel er observert, plasseres en skytter på land i nærheten av dyrene. Båten drar ut igjen for å avlede selen og for å plukke opp eventuelt skutte dyr. Selen synker fort og det gjelder å være raskt på stedet etter avfyrt skudd. Selen samles på og rundt flø-skjær på lavvann for i hvile og tørke pelsen. På høyvann er dyrene ute for å spise og er da mer spredt.^{CXXXV}
- at Vega kommune opprettet **Norges første Barnas kommunestyre**? Dette organet hadde som oppgave å dele ut penger fra **Teskjekjerringprisen**, som Vega Kommune ble tildelt i 1989. I følge statutter for Alf Prøysens Hederspriser legges det spesielt vekt på skapende virksomhet rettet mot barn.
- at den norske **stortingspolitikeren** Bjarne Andreas Mørk-Eidem (født 4. oktober 1936) kommer fra Vega? Han ble en av Gro Harlem Brundtlands statsråder, som fiskeriminister fra 1986 til 1989. Han var visepresident på Stortinget fram til 1990. Etter dette ble Mørk-Eidem riksrevisor og leder av Riksrevisjonen fra 1990 til 2005.
- at Vega har Nord-Europas største (noen mener verdens største) **storskarvkoloni**? Det er 220 hekkende storskarv-par på Vega.
- at skoleelevene på Vega er flinkest i Nord-Norge til å drikke melk? Vega skole vant nemlig **skolemelkprisen** for 2008. Skolemelkprisen går til den skolen som har en høy oppslutning om skolemelkordningen og som gjør en ekstra innsats for at kald, frisk melk skal bli tilgjengelig for elevene.
- at dronning Sonja ved flere anledninger har vært på Vega? 20. april 2005 avduket hun en minneplakett på Hysvær.
- at det fins et sagn om Gullsvågfjellet? Det heter **Risen i Gullsvågfjellet**. En gang bodde det en rise oppe ved Gullsvågfjellet. Han syntes det var slik en utrivelig trekk gjennom Vegdals-skaret, og var misfornøyd med den. Han tenkte han fikk tette igjen hele skaret og tok på seg kjempemeisen sin

og begynte å bære. Han bar fram to bører. De ligger ennå i Vegdals-skaret og kalles Reslassan. Det er to store steinhauger. Den tredje børa rauste ned på Ranvik-heia. Mens han sto og balte med å få steinene opp igjen, rant sola, og risen ble til stein. Fjelltoppen ved Ranvikheia bærer navnet Resen etter den stakkars risen som ble forsteinet. Siste børa har han fremdeles attmed seg. Steinene ligger slik de lå da sola rant. En dag vil forsteininga oppheves og risen komme vandrende over Vega.

- at på Vega fins **Norges eneste forekomst av planten Vegamaure?** (*Galium pumilum* ssp. *Normanii*). Ellers opptrer planten kun på Island, der den er meget vanlig. Voksested er kalkheier og tørre kalkenger. Vegamauren hører til maurefamilien. Bladene er oftest 5 - 7 ganger så lange som brede og former kranser oppover stengelen. Blomsten sitter i topper eller skjermkranser. Krona er 3 - 4 mm bred og gulhvitt i fargen.
cxxxvi
- at Vega har sin egen **MC klubb**, Guano MC?
- at det er 55 lag og foreninger i Vega kommune?
- at Vega har hatt en egen **begravelse av Janteloven?** I mars 2008 foretok prest, kommuneledelse og innbyggere en symbolsk begravelse av Janteloven. Prest Bo Nicolaisen holdt tale, ordfører Andre Møller gjorde det samme, og så ble det sunget allsanger for å feire begivenheten. Vegværingar fra fjern og nær hadde samlet seg på plenen foran rådhuset for å delta i gleden med å bli kvitt misunnelsen.
- at laget fra Vega vant både den norske og den internasjonale Energikampen 2008? Mathias Hauan, Signe Heide og Samy Adam Andersen gjorde reint bord, og knuste alle konkurrentene i energi- og miljøkonkurransen som arrangeres av NRK fjernsynet.

^{cvi} Hvis ikke annen kilde oppgitt, er informasjonen hentet fra Statistisk Sentralbyrås kommune-fakta sider.

^{cix} Statistisk Sentralbyrå, Tabell 19 Nordland – Folkemengde, etter kjønn, alder og kommune. 1. jan. 2008

^{cx} Statistisk Sentralbyrå. Tabell 10 – Innvadrerbefolkningen, etter vestlig og ikke-vestlig landbakgrunn og kommune 1. jan. 2008

^{cx} Statistisk Sentralbyrå. Tabell 2 – Personer 16 år og over, etter utdanningsnivå og bostedskommune. 2007

^{cxii} Befolkningsendringer i kommunene. 1951-2008. 1815 Vega. Folkemengde 1. januar og endringer i året. 1951 -

^{cxiii} Befolkningsendringer i kommunene. 1951-2008. 1815 Vega. Folkemengde 1. januar og endringer i året. 1951 -

cxiv Befolkningsendringer i kommunene. 1951-2008. 1815 Vega. Folkemengde 1. januar og endringer i året. 1951 -

cxv www.vega.kommune.no

cxvi Produksjonstilskudd i Jordbruket 07/10-08, liste over produksjoner pr. 31.07.08 (080910)

cxvii Statistisk Sentralbyrås kommune-fakta sider.

cxviii www.vega.kommune.no

cxix www.vega-delikatesser.no

cxx Jon Aga vant matkulturprisen, av Hilde Andreassen, Helgelands Blad, 04.11.2006

cxxi Fra fjells til havs, av Aase E. Jacobsen, aperitif.no, 03. november 2003

cxxii www.vega.kommune.no

cxxiii Øyriket Vega: Nytt norsk verdensarvområde, av Marianne Moltke-Hansen, 29. desember 2004 © Riksantikvaren

cxxiv www.verdensarvvega.no, nominasjonsdokument

cxxv Hein Bjartmann Bjerck: Vega - opplev steinalderøya

cxxvi Kristian Bremstein og Ingvar Andersen: Bremstein

cxxvii Internettssidene til Lånan, www.lanan.no

cxxviii Miljøverndepartementet, Helgeland Arbeiderblad, Miljøstatus Norge

cxxix Bioforsk Rapport vol. 2 Nr. 99 2007, *Skjøtselsplan for øya Søla Vegaøyan verdensarv, Vega kommune i Nordland*, Lise Hatten og Thomas Holm Carlsen

cxxxx www.vegakystlag.no

cxxxi www.vegakystlag.no

cxxxii H.O. Wika: "Vega Bygdebok", bind I og II.

cxxxiii www.vega.kommune.no

cxxxiv Wikipedia-artikkel om Even Ulving

cxxxv Internett siden til Polarjakt, www.freewebs.com/polarjakt/

cxxxvi Det Norske Samlaget: Norsk Flora

VEVELSTAD KOMMUNE

FAKTA og STATISTIKK: cxxxvii

Innbyggere 01.01.2009: 501

Innbyggere 01.01.1999: 601

Befolkningsutvikling de siste 10 år: -16,6 %

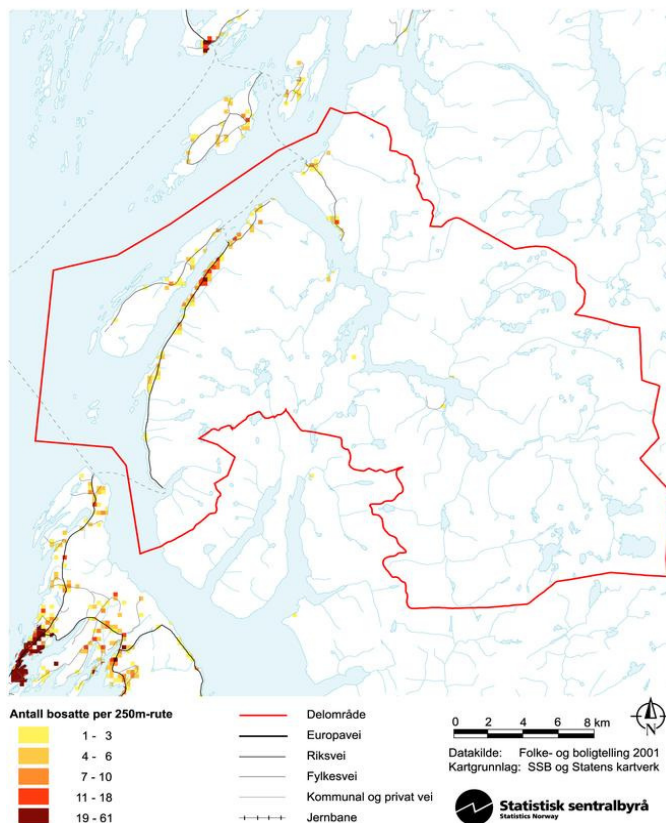
Areal 1.1.2008: 538, 8 km²

Areal per innbygger: 1,11 km²

Bosetning: Hovedbosetningen i kommunen er på Vevelstad (strekninga Lauknes – Vistnesodden). Her ligger også kommunesenteret. På Hamnøya, vest av Vevelstad, bor det ca 40 fastboende. På nordsiden av Vevelstad ligger Vistenfjorden. Her ligger bygdene Stokka og Visthus med ca 80 fastboende. I Vistenfjorden er det også veiløse bygder - Kilvågen, Bønå og Aursletta.

1816 Vevelstad kommune – bosettingsmønster

Antall bosatte per rute 250 m x 250 m. Ikke fargelagte ruter/områder er uten bosetting. Befolkningsdata per 1. januar 2002.

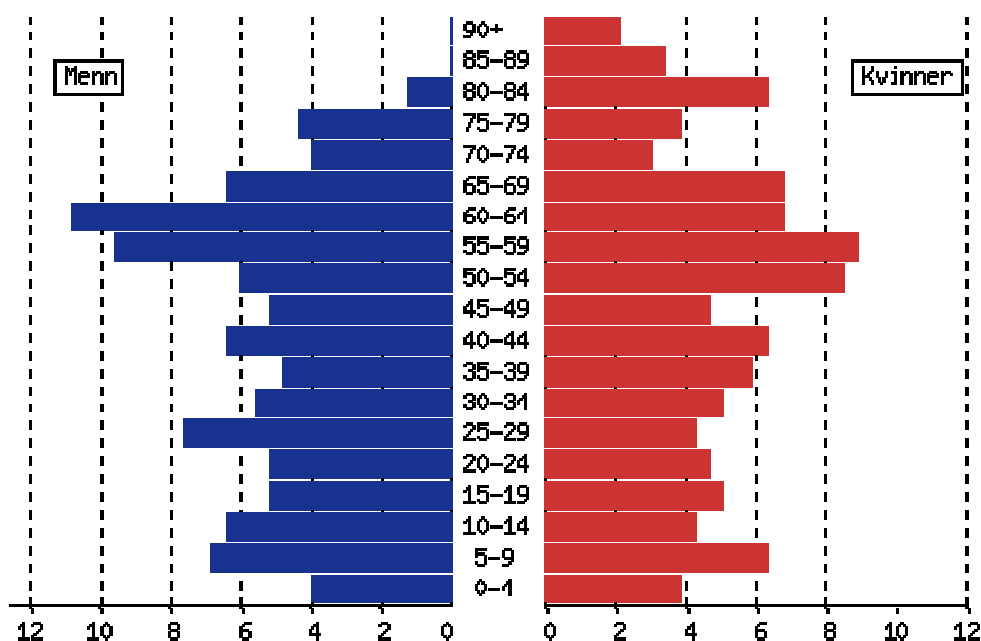
Befolkningsstruktur 2007. Prosent

Omdømmeprojektet

Torgar Næringshage

	Kommunen	Fylket	Landet
Antall menn per 100 kvinner i aldersgruppen 20-39 år	125,0	105,0	102,8
Andel barn og unge 0-17 år	19,6	23,3	23,4
Andel eldre 80 år og over	6,0	5,2	4,7

Befolkningen etter kjønn og alder. 1.1. 2008. Prosent

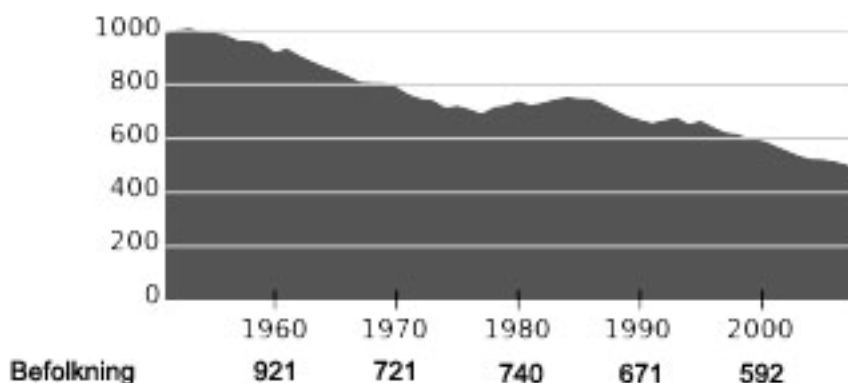
Kjønnfordeling 2008: Med 249 menn og 236 kvinner er 51,3 % av befolkningen menn og 48,7 % kvinner.^{cxxxviii}

Innvandring 2008: Det er 12 utlendinger på Vevelstad, der 4 er av vestlig opprinnelse og 8 er av ikke-vestlig opprinnelse.^{cxxxix}

Utdanningsnivå 2007: 38,1 % Grunnskolenivå, 48,5 % videregående, 13,4 % universitets- og høyskolenivå.^{cxl}

Befolkningsutvikling 1960-2000:^{cxli}

Befolkningsutvikling 1997-2007^{cxlii}

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Fødselsoverskudd	-2	-7	1	-4	-2	1	-6	-1	-6	-4	-8
Nettoflytting inkl. inn- og utvandring	-3	-17	-5	-12	-17	-20	-7	-2	-2	-8	-11
Folketilvekst	-5	-24	-4	-16	-19	-19	-13	-3	-8	-12	-19

1954 var det året med flest fødte – 25 nye vevelstadværingene kom til verden.

Året med flest utflyttere var 1970, da flyttet hele 80 mennesker bort fra kommunen.^{cxlili}

Ordfører: Ken-Richard Hansen, Samarbeidsliste

Politikk: 46 % av kommunesturerepresentantene er kvinner.

Valgdeltakelse: Ved forrige kommunestyrevalg i 2007 var det 72,8 % valgdeltakelse, og 32,3 % stemte AP.

Klima: Oktober var den våteste måneden i 2007, med 313,4 mm nedbør. Den tørreste var juni, med 40,6 mm.^{cxliv}

NÆRING:

Sysselsatte fordelt på næring 2006. Prosent^{cxlv}

- Primærnæring: 28,6 % i Vevelstad (6,4 i Nordland og 3,4 % i Norge)
- Sekundærnæring: 13,1 % i Vevelstad (18,7 % i Nordland og 20,5 % i Norge)

- Tertiærnæring: 57,1 % i Vevelstad (74,4 % i Nordland og 75,6 % i Norge)

Landbrukstall: Per 31.07.08 har kommunen 354 melkekyr, 30 ammekyr, 749 storfe, 1048 sau (over 1 år), 1289 lam, 14 hester og 350 slaktegriser.

Hovednæringene er jordbruk og fiskeri. I tillegg finnes andre næringer som trevarefabrikk, sagbruk/skogbruk, notbøteri og verksted.

En av de største bedriftene i kommunen er **Vevelstad Trevare**. Bedriften ble etablert i 1974 og har i dag 4 årsverk. Vevelstad Trevare har spesialisert seg på produksjon av vinduer, men produserer også kjøkken- og baderomsinnredning.
cxlvi

Aktivt foreningsliv: Vevelstad har i alt 32 foreninger. Hvis vi legger sammen antall medlemmer i alle foreningene kommer vi opp i ca. 2500 medlemmer.
cxlvii

NATUR

Naturen på Vevelstad er spesiell, med en slående kontrast mellom flatt landskap ved sjøen og voldsomme fjell.

To av fjelltoppene i Vevelstad kommune heter Vistmannen og Vistkjerringa. Vistkjerringa er kommunens – og også regionens - høyeste fjelltopp, med sine 1239 meter.

Ca. 50% av arealet i Vevelstad kommune er foreslått vernet som "Lomsdal-Visten nasjonalpark". Disse områdene grenser mot kommunene Brønnøy, Grane og Vefsn.
cxlviii

I Visten, opp Vistenvassdraget, ligger **Laksmarkdalen naturreservat**. Det dekker et totalareal på ca 25.000 dekar og har som formål å bevare et upåvirket barskogområde som er typisk for naturen i regionen. Her er også artsrik flora.

STEDER OG INFORMASJON

Navnet Vevelstad kommer trolig av gammelnorsk VILFSSTADIR, en sammenstilling av mannsnavet VIFILL og STAD som er en vanlig endelse i gårdsnavn.

Under andre verdenskrig foregikk det motstandsarbeid også på Helgeland. Organiseringen av **våpentransport** startet desember 1941. Våpnene kom med skip fra England, ble losset over i mindre båter og fraktet inn i Vistenfjorden. Derfra ble våpnene båret til fots over fjellet og til Eiterådalen i Vefsn kommune.

Dette var farlig arbeid, og allerede i 1942 resulterte det i tragedie for det lille samfunnet innerst i Vistenfjorden.

Så mye som 24 unge menn fra disse bygdene ble arrestert og skutt på Fallstad. Vistenfjorden og Eiterådalen var nesten tømt for menn mens dette sto på som verst. De fleste av de gårdene og bygdene som var engasjert i dette arbeidet er nå fraflyttet.

Transporten fortsatte likevel helt til 1944, til tross for gjentatte forsøk fra tyskerne side på å slå ned motstandsarbeidet.

Arbeidet ble ledet av kaptein Birger Sjøberg, og hvert år arrangeres en tur-marsj på Helgeland - **Sjøbergmarsjen** - til minne om motstandsarbeidet og våpentransporten.^{cxlix}

Mye av lokalhistorien fra krigen er nedtegnet takket være **lokalhistorikeren Arnt Åsvang** som døde 14. november 2003. Han skrev bygdebøker, gårdshistorie, krigshistorie og en periode ga han også ut et årlig hefte "Hva skjedde i Vevelstad".

Arnt Åsvang var alltid interessert i lokalhistorie. Allerede som 16-åring begynte han å samle på gamle gjenstander. Slik la Åsvang grunnlaget for det som i dag er bygdemuseet på Vevelstad.^{cl}

Vevelstad Bygdetun har 11 hus og en stor gjenstandssamling. Mellom Vollastua, Torvhaugstua, Dortheastua og Mariannestua ligger naust, fjøs, smie, stabbur, en handelsbod og et utedo. Hvert hus har sin historie og til sammen utgjør de en bred formidling av tradisjoner og levesett på Helgelandskysten. Samlingen har en rekke utstyr fra mange deler av fiskerbondefamiliens liv og virke der hushold, husdyr, korn og poteter ble kombinert med inntekt fra havet. Museet har også en større steinsamling med stein og mineraler fra flere kommuner på Helgeland og distriktene rundt.

Vevelstad Bygdetun ble en del av Helgeland Museum fra 2003. Dette innebærer at Vevelstad Bygdetun er en avdeling blant 13 museer fra Rana i nord til Sømna i sør, som alle har felles faglig, administrativ og driftsmessig ledelse i felles administrasjon.^{cli}

Det lille galleriet er en del av Helgeland Museum avd Vevelstad. Du finner det i tilknytning til museets kontor i Sparebankbygget i Vevelstad sentrum. Galleriet er et tilbud med utstillinger og konserter i løpet av høst, vinter og vår. I sommersesongen er galleriet stengt.

Vevelstad kirke. Kirken ble vigslet i 1796, og påbygd i 1871 til den form den har i dag. Kirken er en klassisk trekirke. På korets nordveg,g bak altertavlen av Ronald Thommasen Solberg (1728-1801), finnes et større maleri av Josef Pisani (italiensk maler, 1728-1833). Det fins ingen andre veggmaleri av denne typen i norske kirker.^{clii}

Kirken har også en av Norges eldste messehagel i bruk.

Forvik handelssted fra 1792 ved ferjeleiet i Forvik er i dag restaurert. Stedet er i privat eie med bolighus, utleie i det gamle nordlandshuset Grålånan, kafe og

pub på kaia. I vinter (2008) ble verdens nordligste kaffebrenneri etablert her, med salg til kaffebarer, restauranter og private.

Lokale ildsjeler holdt lenge liv i gamle tradisjoner. Ardis Kaspersen drev **Kremmertorget** på Visthus - et torg for salg av kunsthåndverk og husflid. Karen Torgnes drev Avkroken Urtegård, der hun dyrket egne urter for salg, og i tillegg produserte urte-kosmetikk. I dag er begge damene pensjonerte.

Auslia er beskrevet som den siste fjellgården på Sør-Helgeland. I 1970-åra fokuserte mediene mye på den siste fjellgårdsfamilien som fortsatt holdt ut. Gården var bebodd frem til 1987, selv om gårdsdriften ble lagt ned i 1978.

I likhet med de fleste ødemarksgårder i Visten, ble Auslia bebodd på midten av 1600-tallet og har siden hatt nesten kontinuerlig bosetting. Jakt og fiske var lenge de viktigste næringene, men etterhvert ble skogsdrift av bjørk til brensel en viktig inntektskilde. I følge matrikkelen fra 1863, var Auslia på 30 mål voll- og skogsslåtte, og det ble årlig høstet 50 lass med høy. Ti år senere var det 3 kyr, 1 kalv og 16 sauer på gården.

Da sistlevende av Ausli-folket, Herlof Ausli, døde, testamenterte han gården Auslia og alle eiendelene til Vevelstad kommune. I 1993 ble det igangsatt et omfattende arbeid for å bevare fjellgården. Våningshuset fra 1918 og uthuset ble restaurert. Gården er ment bevart som et kulturminne for ettertiden.

Merkede turløyper passerer gården. Turen opp til Auslia tar en knapp time, og stiene går gjennom vakker natur.^{cliii}

Helleristningsfeltet i Visnesdalen nord for Forvik er fra steinalderen, og ble oppdaget i 1936. Det er to helleristningsfelt som begge har tilknytning til et boplassfelt. De stammer fra yngre steinalder - ca. 4000-4500 år f. Kr.

Begrepet "Elg i solnedgang" får en helt ny mening her, for rett mot solnedgangen er bildet av en elg framtreddende blant helleristningene. Helleristningene viser ulike figursammensetninger med hjortedyr, kveite og mennesker. Her fins bilder som oppleves som mer abstrakte, blant annet noe som kan se ut som to fotsåler og en menneskefigur med en strek igjennom.

Helleristninger er ofte delt inn i veideristninger fra steinalderen og jordbruksristninger fra bronsealderen. Motivtradisjonene er ulike for de to typene, og de fleste felt kan plasseres i en av gruppene. Ristningene på Vistnes er derimot et eksempel på en forekomst av bergbilder som har forbindelser til begge tradisjonene.^{cliv}

Ristningene skildrer mest sannsynlig overgangen fra jakt til jordbruk. Helleristningen er et **Fotefar mot nord - anlegg**, og ble restaurert i 2008. Fra 2009 skal det være lett tilgjengelig for den som ønsker et besøk i steinalderen.

Moderne helleristninger finner du i form av **Skulpturlandskap Nordland**. Gå en tur gjennom storsteinrøysa til skulpturen *Opus for himmel og jord* av den norske

kunstneren Oddvar I.N. Her kan du også nyte flott utsikt over Vevelstad kommune og over Brønnøy i sør, Vegaøyene i vest og Alstahaug og Dønna i nord.

Skulpturen er et sirkulært, negativt relieff i en bergskråning. Den er blitt laget ved å fjerne den porøse overflaten og hugge direkte inn i steinen. Overflaten er polert, og på den måten er steinens skjønnhet blitt synlig, med fargenyanser som tidligere ikke var der. Verket er gravert inn i fjellet og preger landskapet med sin tilstedeværelse.

Oddvar I. N. har kalt verket Opus for himmel og jord. Han sier at hans idé refererer til menneskenes vandring over kloden. Sirkelen som symbol for uforanderlig kontinuitet og evig gjentakelse er kjent over hele verden.^{clv}

Kommunens største øy, **Hamnøya**, er også rik på fornminner. Utenfor Hamn ligger **Esøya** som er betegnet som "kystens største gjestebok" med inskripsjoner i den bløte klebersteinen. De første runeskriftene er fra 1000-tallet, men det finnes først og fremst tusenvis av navnetrekk fra 1600-tallet og fram til vår tid. Utallige sjøfolk har risset inn sine navnetrekk her.^{clvi}

I de gamle kongesagaene - bl.a. i Fagrskinna - er Esøya nevnt. Her fortelles det at kong Magnus Berrføtt og mennene hans kom over Steigar -Tore og følgesvennene hans. Steigar-Tore hadde stått for store herjinger i området og var ettersøkt av kongen. Han ble tatt til fange nettopp på Esøya, og ble – i følge begge sagnene – avrettet ved henging i Vambarholm – det som i dag heter Vomma. Dette er en holme som ligger noen hundre meter fra bergene med runer på Esøya. Sagnet sier videre at de ble gravlagt på Esøya.

Esøya har også store klebersteinsfelt som ble brukt til bygningsmaterialer og andre bruksgjenstander. Her er det blant annet tatt ut stein til bygging av Tjøtta kirke, St. Knuts kirke på Tilrem og domkirken i Trondheim. Driften foregikk i middelalderen.^{clvii}

Bønå gård ligger i en vill og nesten uberørt natur, lengst inne i Vistenfjorden, midt i Norge. På Bønå er det ikke bilvei, slik at eneste mulighet for å komme seg dit er med båt, eller en lang fottur over fjellet. Gode hurtigbåtforbindelser gjør at tilgjengeligheten er god.^{clviii}

VG ga Statens Kartverk i oppgave å beregne **Norges geografiske midtpunkt** – og havnet på Svartvassheia, en åsrygg innerst i Sæterdalen i Vistenfjorden. Der står en stor gammel varde, som er midt i Norges geografiske midtpunkt – omtrent så langt fra allfarvei som du kan komme.

For å finne punktet strakk Statens kartverk en linje fra nordligste grunnlinjepunkt (Molvikskjæret) til sørligste (Rauna). På midtpunktet på akse nord-sør trakk man en akse øst-vest med riksgrensen mot Sverige og grunnlinjen på kysten som ytterpunkter. Midt på denne linjen ligger altså Svartvassheia.^{clix}

Lakselvvasdraget ligger innerst i Vistenfjorden. I vassdraget inngår Lakselva, Lakselvatnet, Laksmarkvatnet og Sæterelva. Lakselva munner ut i

Lakselvvatnet. Utløpet fra Lakselvvatnet kalles **Storstraumen**, som også gir godt fiske.

Det spesielle med Strauman er at ved flo sjø kan man gå med båt fra sjøen og opp til vannet. I de øverste vannlagene finner du ferskvannsartene laks og ørret, mens du i de nedre lagene kan finne saltvannsarter.

VISSTE DU

- at Vevelstad kan skilte med en internasjonalt selgende forfatter? Snart 90 år gamle **Ardis Kaspersen** har arbeidet med matoppskrifter i nesten hele sitt liv. I 1970 ga hun ut sin første **kokebok** om Helgelandsmat. Siden har det blitt 16 til.
- at boka «Norske nasjonalretter» skrev hun i samarbeid med Arne Brimi, og den solgte i over 80.000 eksemplarer bare i Norge. Boka ble oversatt til engelsk for salg i Amerika og England. I boka «Fristelser fra fjord og fjære» har Tore Strømøy skrevet forordet.
- at **Taiwo og Kehinde Karlsen**, brødrene bak bandet **Brothers** som kom med suksess-hiten Back in Black, er fra Vevelstad?
- at det faktisk er to pop-brødrepar knyttet til Vevelstad? **Svetoslav Argirov** er organist på Vevelstad, men i hjemlandet Bulgaria er han popstjerne, og utgjør sammen med sin bror det populære bandet **Bratia Argirovi**.
- at i 2006 ble nok en vevelstadværing landskjent da **Snorre Logan** kom på andreplass under TV2s program **Skaperen**? Snorre hadde utviklet en egen hudkrem, Logan Hudkrem.
- at Vevelstad er landets 4. minste kommune, rangert som nummer 427 av 430 kommuner?
- at de – til å være en så liten kommune - har svært mange fergeleier ? Hele fire ferjeleier kan Vevelstad skilte med.
- at kommunen har over 900 fjelltopper ? Hver innbygger kan ha to fjelltopper for seg selv!
- at i 2007 spilte 80% av jentene i kommunen fotball? Jenter er her definert som alle jenter mellom 12 og 40 år.
- at fordi kommunen ønsker tilflytting har kommunestyret vedtatt å dele ut **gratis boligtomter** til de som vil bygge og bo i Vevelstad?
- at kommunen tilbyr barnehageplass til alle som søker?
- at Vevelstad er **Nordlands største korpskommune**? Her er det 54 medlemmer for hver tusen innbygger.

- at det jobbes for å få **Nord-Norges første kabelferge** til Hamnøya?
- at en av bygdene i kommunen heter **Brøløs**? Det fins to forklaringer på dette noe merkelige navnet. Den ene går ut på at markene i området ikke var egnet til å dyrke korn – og slikt ble det jo heller ikke brød av – derav navnet Brøløs. Den andre forklaringen er at navnet kommer fra en os som ligger her – “brøl os”, som etter hvert har blitt til “Brøløs”.
- at nettopp på Brøløs bodde moren og bestemoren til den kjente norske skuespilleren **Alfred Maurstad**? Huset er nå flyttet til bygdemuseet, hvor både Toralv og Mari Maurstad har vært på besøk.

^{cxxxvii} Hvis ikke annen kilde oppgitt, er informasjonen hentet fra Statistisk Sentralbyrås kommune-fakta sider.

^{cxxxviii} Statistisk Sentralbyrå, Tabell 19 Nordland – Folkemengde, etter kjønn, alder og kommune. 1. Jan. 2008

^{cxxxix} Statistisk Sentralbyrå. Tabell 10 – Innvandrerbefolkningen, etter vestlig og ikke-vestlig landbakgrunn og kommune 1 jan. 2008

^{cxl} Statistisk Sentralbyrå. Tabell 2 – Personer 16 år og over, etter utdanningsnivå og bostedskommune. 2007

^{cxli} Befolkningsendringer i kommunene. 1951-2008. 1816 Vevelstad. Folkemengde 1. Januar og endringer i året. 1951 -

^{cxlii} Befolkningsendringer i kommunene. 1951-2008. 1816 Vevelstad. Folkemengde 1. januar og endringer i året. 1951 -

^{cxliii} Befolkningsendringer i kommunene. 1951-2008. 1816 Vevelstad. Folkemengde 1. Januar og endringer i året. 1951 -

^{cxliv} Private målinger til Kjell Martinsen

^{cxlv} Statistisk Sentralbyrås kommune-fakta sider.

^{cxlvi} www.vevelstad-trevare.no

^{cxlvii} www.vevelstad.kommune.no

^{cxlviii} Rådmann Ronald Bjøru

^{cxlix} Årbok for Helgeland 2005

^{cl} Rådmann Ronald Bjøru

cli www.helgelandmuseum.no

clii Prost Even Borch og www.vevelstad.kommune.no

cliii www.visithelgeland.com

cliv *Fotefar mot Nord*, Ottar Grepstad, Kirsti Mathilde Thorheim, Press Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag ved Nordland fylkeskommune, kulturetaten

clv www.skulpturlandskap.no

clvi Haagland, Ragnar. Grafitti på Klebersteinsberg – endå ei runeinnskrift funnen på Esøya i Vevelstad, *Spor: Nytt fra Fortiden* – no 2 /2000.

clvii Haagland, Ragnar. Grafitti på Klebersteinsberg – endå ei runeinnskrift funnen på Esøya i Vevelstad, *Spor: Nytt fra Fortiden* – no 2/ 2000.

clviii Internettssidene til Bønå Gård, www.bonaa.no

clix Artikkelen VG 17. mars 2001, Velkommen til Norges Sentrum

